Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
Facultatea Psihologie și Psihopedagogie Specială
Catedra Psihopedagogie și Psihopedagogie Specială
Programul de studii Psihopedagogie

TATIANA VASIAN

EVALUAREA ÎN ASISTENȚA PSIHOPEDAGOGICĂ

Suport de curs

Chișinău 2024

CZU: 37.015:376(075.8)
V-32

Aprobat la Senatul UPSC, proces-verbal nr. 9 din 28.03.2024

Autor: Tatiana Vasian, doctor în psihologie

Recenzenți:

Dița Marcela, doctor în psihologie

Paladi Oxana, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Vasian, Tatiana.
Evaluarea în asistența psihopedagogică : Suport de curs / Tatiana Vasian; Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Facultatea Psihologie și Psihopedagogie Specială, Catedra Psihopedagogie și Psihopedagogie Specială, Programul de studii Psihopedagogie. – Chișinău : [S. n.], 2024 (CEP UPSC). – 180 p. : fig., tab. color.
Referințe bibliogr. în text. – [100] ex.
ISBN 978-9975-46-918-0.
37.015:376(075.8)
V-32

© Tatiana Vasian, 2024
© CEP, UPSC, 2024

Tipar executat la Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă nr. 1, MD-2069

ISBN 978-9975-46-918-0

CUPRINS

Lista abrevierilor.....6

Introducere.....8

Curriculum unității de curs.....10

Tema 1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: considerații generale

1.1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: scop, obiective, funcții.....20
1.2. Modele de abordare a evaluării: evaluarea prin raportare la standarde, la criterii și la individ.....27
1.3. Atribuții și roluri ale psihopedagogului în evaluarea psihopedagogică.....30

Tema 2. Etica și deontologia evaluării în asistența psihopedagogică

2.1. Principii ale eticii și deontologiei evaluării în asistența psihopedagogică 33
2.2. Condiții de realizare a evaluării psihopedagogice din perspectiva eticii și deontologiei profesionale.....38

Tema 3. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihopedagogică

3.1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică și pedagogică. Observarea, evaluarea funcțională.....43
3.2. Evaluarea experimentală.....49
3.3. Testul și caracteristicile lui psihometrice. Utilizarea testelor proiective în evaluarea psihologică.....52
3.4. Criterii și principii pentru selectarea și administrarea probelor de diagnostic.....58
3.5. Procesarea datelor acumulate în evaluare.....63
3.6. Interpretarea datelor și elaborarea concluziilor. Structurarea procesului verbal de administrare a probei de diagnostic.....65
3.7. Particularități în aplicarea instrumentelor de observare.....68

Tema 4. Organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional

4.1. Repere teoretico-practice privind organizarea procesului de evaluare psihopedagogică în grădiniță, școală 71

4.2. Etape în organizarea evaluării psihopedagogice:
evaluarea inițială, complexă, specifică, reevaluarea.....73
4.3. Elaborarea raportului de evaluare inițială.....83
4.4. Elaborarea raportului de evaluare complexă.....85
4.5. Modelul evaluării prin cooperare (activitatea în cadrul CMI,
echipei PEI). Aplicații practice în valorificarea modelului
evaluării prin cooperare.....87

Tema 5. Evaluarea dezvoltării copilului/elevului în asistența psihopedagogică
5.1. Abordări conceptuale privind evaluarea dezvoltării copilului.
Evaluarea pe domenii de dezvoltare a copilului.....94
5.2. Evaluarea activității cognitive a copilului/elevului.....100
5.3. Evaluarea caracteristicilor individuale psihologice
de personalitate a copilului/elevului.....103
5.4. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a copilului/elevului.....106

Tema 6. Cunoașterea psihologică a grupului de copii/elevi
6.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice
a grupului de copii/elevi.....108
6.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică
a grupului de copii/elevi.....114
6.3. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice
a grupului de copii/elevi.....117

Tema 7. Cunoașterea psihologică a cadrului didactic și familiei
7.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice
a cadrului didactic.....120
7.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică
a cadrului didactic și a relațiilor elev-cadru didactic.....123
7.3. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice
a familiei.....125
7.4. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a familiei.....128

Bibliografie.....130

Anexe.....133

LISTA ABREVIERILOR

CES – cerințe educaționale speciale

CPS – competențe profesionale specifice

CRAP – Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică

CMI – Comisia multidisciplinară intrașcolară/instituțională

F - finalități

PEI – plan educațional individualizat

PIP – plan de intervenție personalizat

SAP – Serviciul raional/municipal de Asistență Psihopedagogică

INTRODUCERE

Evaluarea în scopul cunoașterii copilului reprezintă primul pas în procesul educațional și, în particular, în asistența psihopedagogică a acestuia.

Suportul de curs „Evaluarea în asistența psihopedagogică" este elaborat în conformitate cu Curriculum-ul unității de curs „*Evaluarea în asistența psihopedagogică*", care se înscrie în categoria cursurilor de specialitate din programul de studii superioare de licență Psihopedagogie.

Prin conținuturile propuse, lucrarea urmărește formarea la psihopedagogii în devenire a competenţelor profesionale în vederea realizării cu succes a unuia dintre obiectivele prioritare ale sistemului educațional contemporan: organizarea procesului de educație, pornind de la nevoile individuale ale fiecărui copil și asigurând condiții optime pentru atingerea potențialului acestuia, la toate treptele de învățământ: preșcolar, primar, gimnazial şi liceal. Or condiția primordială în atingerea obiectivului respectiv o constituie asigurarea unui proces de evaluare psihopedagogică, bazat pe fapte colectate obiectiv și interpretate profesionist, care să servească drept temei pentru organizarea intervenției solicitate.

Prin intermediul prezentei lucrări ne-am propus inducerea motivantă a cititorilor (în primul rând, a studenților) în aria conceptelor fundamentale şi a problematicii actuale axată pe procesul de evaluare ca direcție prioritară în asistența psihopedagogică în procesul educațional. Conținuturile și strategiile de studiu abordate au menirea de a facilita familiarizarea cu conceptul multiaspectual de evaluare în asistența psihopedagogică; discriminarea valențelor anumitor tehnologii psihopedagogice care asigură realizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional. De asemenea, se intenționează oferirea sprijinului în formarea competenţelor de a selecta şi elabora programe de diagnostic psihopedagogic a dezvoltării copilului, de cunoaștere a grupului de copii/elevi, de evaluare a relațiilor elev-cadru didactic, a profilului familial. Cititorii sunt sprijiniți în a învăța și a aplica diverse tehnologii de colectare, strategii de analiză și raportare a datelor înregistrate prin intermediul evaluării, realizând rapoarte de evaluare inițială, complexă, individuală sau de grup, care să servească ulterior la elaborarea programelor de intervenție necesare pentru acoperirea nevoilor identificate. Astfel, urmărim să asigurăm stimularea interesului pentru studiul teoretic şi

abordarea praxiologică a problemei evaluării psihopedagogice în procesul educațional.

Lucrarea concepută ca și suport de curs în cadrul organizării studiilor viitorilor psihopedagogi, poate fi considerată ca fiind utilă unui public mai larg de cititori – persoane care manifestă interes faţă de subiectul abordat, în special, diverse categorii de specialiști ce au în vizorul activității lor profesionale asistența psihopedagogică a copilului.

Curriculum unității de curs

Denumirea programului de studii	Psihopedagogie
Ciclul	I (Licență)
Denumirea unității de curs	Evaluarea în asistența psihopedagogică
Facultatea/catedra responsabilă de curs	Psihologie și Psihopedagogie specială/ catedra Psihopedagogie și Psihopedagogie Specială
Titulari de curs	Vasian Tatiana, dr.
Cadre didactice implicate	-
e-mail	vasian.tatiana@upsc.md

Codul cursului	**Număr de credite ECTS**	**Anul**	**Semestrul**	**Total ore**	**Total ore**	
					contact direct	**Studiu individual**
	4	I	II	120	60	60

Descriere succintă a integrării unității de curs în programul de studii
Unitatea de curs de specialitate are ca scop achiziționarea de cunoștințe teoretice și practice, abilități și competențe profesionale focalizate pe proiectarea și realizarea procesului de evaluare realizat în cadrul serviciului de asistență psihopedagogică. Rezultatele învățării urmează a fi valorificate și dezvoltate în cadrul unităților de curs/modulelor de specialitate care reflectă direcțiile de activitate în cadrul serviciului de asistență psihopedagogică: consiliere, dezvoltare personală, orientare vocațională, prevenirea și intervenția în dezadaptarea școlară, comportament dezadaptativ, dificultăți de învățare. De asemenea rezultatele învățării urmează a fi concretizate și în cadrul stagiilor de practică psihopedagogică, practica de cercetare/elaborare a tezei de licență.
Competenţe dezvoltate în cadrul cursului
CPS-1.Valorificarea cadrului normativ-reglatoriu și a politicilor educaționale, din perspectiva asigurării calității educației. CPS-2.Valorificarea reperelor psihologice și pedagogice privind particularitățile educaționale în dezvoltarea personalității diferitor categorii de beneficiari (copii, tineri, adulți). CPS-3.Realizarea procesului educațional în conformitate cu prevederile documentelor curriculare în vigoare prin utilizarea eficientă a resurselor didactice, tehnologice și logistice

CPS-4.Crearea mediului psihosocial favorabil intervenției educaționale prin diagnosticarea, identificarea și satisfacerea nevoilor educaționale individuale și de grup.

Finalităţi de studii

La finalizarea modulului, studentul va fi capabil:

F-1. să utilizeze prevederile actelor normative, de politici educaționale în proiectarea, realizarea și evaluarea demersului educațional din perspectiva asistenței psihopedagogice;

F-2. să utilizeze reperele psihologice și pedagogice privind particularitățile de dezvoltare a personalității în proiectarea, realizarea și evaluarea procesului educațional; să aplice instrumentarul psihopedagogic de studiere a particularităților cognitive și de personalitate, pentru depistarea eventualelor dificultăți de dezvoltare, învățare și adaptare ale copiilor/elevilor din instituțiile de învățământ general;

F-3. să realizeze procesul de evaluare în asistența psihopedagogică cu diferite categorii de beneficiari: copii/elevi, inclusiv cu CES, părinți, cadre didactice, inclusiv cadre didactice de sprijin; să monitorizeze evoluția copiilor/elevilor în procesul educațional;

F-4. să realizeze diagnosticul dezvoltării copilului/elevului și să identifice nevoile lui educaționale pentru realizarea unei intervenții psihopedagogice individualizate.

Precondiţii

Pentru atingerea finalităților de studii propuse, este nevoie ca studentul să dețină cunoștințe și competențe dezvoltate în cadrul cursurilor de *Psihologie generală, Psihologia dezvoltării, Fundamentele ştiinţelor educaţiei, Cultura comunicării, Organizarea serviciului de asistență psihopedagogică*.

Repartizarea orelor

Nr. d/o	Unități de învățare	Total ore	Ore contact direct			Ore studiu individual
			Curs	Seminar	Laborator	
1	Evaluarea în asistența psihopedagogică: considerații generale	12	4	2		6
2	Etica și deontologia evaluării în	6	2	1		3

	asistența psihopedagogică					
3	Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihopedagogică	26	7	4	2	13
4	Organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional	28	4	6	4	14
5	Evaluarea dezvoltării copilului/elevului în asistența psihopedagogică	24	3	5	4	12
6	Cunoașterea psihologică a grupului de copii/elevi	12	2	4		6
7	Cunoașterea psihologică a cadrului didactic și familiei	12	3	3		6
	TOTAL unitatea de curs	**120**	**25**	**25**	**10**	**60**

Unități de conținut

Unitatea de învățare nr. 1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: considerații generale

Curs

1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: scop, obiective, funcții
2. Modele de abordare a evaluării: evaluarea prin raportare la standarde, la criterii și la individ.

Seminar:

1. Atribuții și roluri ale psihopedagogului în evaluarea psihopedagogică

Unitatea de învățare nr. 2. Etica și deontologia evaluării în asistența psihopedagogică

Curs:

1. Principii ale eticii și deontologiei evaluării în asistența psihopedagogică

Seminar:

1. Condiții de realizare a evaluării psihopedagogice din perspectiva eticii și deontologiei profesionale

Unitatea de învățare nr. 3. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihopedagogică

Curs:

1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică și pedagogică. Observarea, evaluarea funcțională.
2. Evaluarea experimentală.
3. Testul și caracteristicile lui psihometrice. Utilizarea testelor proiective în evaluarea psihologică
4. Criterii și principii pentru selectarea și administrarea probelor de diagnostic

Seminar:

1. Procesarea datelor acumulate în evaluare
2. Interpretarea datelor și elaborarea concluziilor. Structurarea procesului verbal de administrare a probei de diagnostic

Laborator:

1. Particularități în aplicarea instrumentelor de observare (fișă de observare, grilă de observare, jurnal de observare) în scopul analizei comportamentului unui copil/grup de copii în diferite condiții.

Unitatea de învățare nr. 4. Organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional

Curs:

1. Repere teoretico-practice privind organizarea procesului de evaluare psihopedagogică în grădiniță, școală
2. Etape în organizarea evaluării psihopedagogice: evaluarea inițială, complexă, specifică, reevaluarea

Seminar:

1. Elaborarea raportului de evaluare inițială
2. Elaborarea raportului de evaluare complexă
3. Modelul evaluării prin cooperare (activitatea în cadrul CMI, echipei PEI)

Laborator:

1. Aplicații practice în valorificarea modelului evaluării prin cooperare
2. Aplicații practice ale valorificării rezultatelor evaluării în intervenția psihopedagogică ulterioară

Unitatea de învățare nr. 5. **Evaluarea dezvoltării copilului/elevului în asistența psihopedagogică**

Curs:
1. Abordări conceptuale privind evaluarea dezvoltării copilului
2. Evaluarea pe domenii de dezvoltare a copilului
Seminar:
1. Evaluarea activității cognitive a copilului/elevului
2. Evaluarea caracteristicilor individuale psihologice de personalitate a copilului/elevului
3. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a copilului/elevului
Laborator:
1. Particularități în aplicarea instrumentelor utilizate în evaluarea activității cognitive a copilului/elevului
2. Particularități în aplicarea instrumentelor utilizate în evaluarea caracteristicilor individuale psihologice de personalitate a copilului/elevului

Unitatea de învățare nr. 6. Cunoașterea psihologică a grupului de copii/elevi

Curs:
1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a grupului de copii/elevi
Seminar:
1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a grupului de copii/elevi
2. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a grupului de copii/elevi

Unitatea de învățare nr. 7. Cunoașterea psihologică a cadrului didactic și familiei

Curs:
1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a cadrului didactic
2. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a familiei
Seminar:
1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a cadrului didactic și a relațiilor elev-cadru didactic
2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a familiei

Strategii de predare și învățare

Curs: prezentarea, expunerea, explicaţia, demonstraţia, dezbaterea, prelegere aplicativă cu utilizarea tehnicilor de analiză a informației etc.
Seminar: exercițiul, analiza studiului individual, eseul, proiectul de grup etc.
Laborator: modelarea, simularea didactică, cercetare experimentală etc.

Strategii de evaluare

Strategiile de evaluare vor include: evaluarea inițială; evaluarea curentă; evaluarea periodică; evaluarea activității individuale; evaluarea finala.

Evaluarea inițială se va realiza la începutul unității de curs. Nota obținută de către student la evaluarea inițială nu se va lua în considerație la calculul notei semestriale.
Evaluarea curentă se va realiza pe parcursul unității de curs, în cadrul orelor practice, de laborator și seminare.
Evaluarea periodică (2 evaluări periodice obligatorii) se va realiza în perioadele reglementate conform Calendarului universitar (săptămânile 5-8 și 10-13), în baza unor probe scrise.
Evaluarea activității individuale se va realiza în baza produselor elaborate de fiecare student.
Evaluarea finală (examen) se va realiza la finalizarea unității de curs, fiind programată în sesiunea de examene, conform Calendarului universitar, în formă de examen scris.
Nota semestrială se constituie din: notele obținute la două evaluări periodice obligatorii; notele obținute la evaluările curente; notele obținute în cadrul studiului individual.
Nota finală se constituie din următoarele componente: 60% - nota semestrială, 40% - nota de la examen.

Studiul individual

Nr. d/o	**Unități de învățare**	**Ore stud. indiv.**	**Unități de conținut**	**Produsul preconizat**	**Modalități de evaluare**
Unitatea de curs 1. Evaluarea în asistența psihopedagogică					
1.	Evaluarea în asistența psihopedagogică: considerații generale	6	Atribuții și roluri ale psihopedagogului în evaluarea psihopedagogică	Tabelul caracteristicilor definitorii ale modelelor de evaluare psihopedagogică; Fișa postului privind componenta *Evaluare* în asistența psihopedagogică (elaborare proprie)	Evaluare reciprocă Notarea rezultatelor
2.	Etica și deontologia	3	Condiții de realizare a	Eseu argumentativ	Evaluare reciprocă

	evaluării în asistența psihopedagogică		evaluării psihopedagogice din perspectiva eticii și deontologiei profesionale		Notare selectivă
3.	Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihopedagogică	13	Particularități în aplicarea instrumentelor de observare în scopul analizei comportamentului unui copil/grup de copii în diferite condiții; Utilizarea testelor proiective în evaluarea psihologică; Procesarea și interpretarea datelor obținute în evaluarea psihopedagogică	Instrument de observare aplicat (la alegere); Tabel de analiză a condițiilor de aplicare a testelor proiective; Argumente pe cartele privind pașii realizați în procesarea și interpretarea datelor în evaluare	Evaluare reciprocă Notarea rezultatelor
4.	Organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional	14	Etape în organizarea evaluării psihopedagogice: evaluarea	Diagrama analizei comparative a tipurilor de evaluare; Schema conceptuală a	Autoevaluare; Evaluare reciprocă

			inițială, complexă, specifică, reevaluarea; Modelul evaluării prin cooperare; Elaborarea raportului de evaluare inițială și complexă	organizării procesului de evaluare prin cooperare; Fișa atribuțiilor psihopedagogului privind evaluarea în cadrul structurilor instituționale; Schiță de elaborare a raportului de evaluare inițială (componente); Schiță de elaborare a raportului de evaluare complexă (componente)	Notarea rezultatelor
5.	Evaluarea dezvoltării copilului/elevului în asistența psihopedagogică	12	Evaluarea pe domenii de dezvoltare a copilului; Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a copilului	Set selectat de probe de diagnostic pe un domeniu de dezvoltare (la libera alegere); ”Profilul de o pagină” (studiu de caz pentru evaluarea copilului de vârstă preșcolară) **Caracteristica psihopedagogică a elevului în baza aplicării a 4-5 probe de diagnostic (studiu de caz)**	Evaluare a în perechi Notarea selectivă a rezultatelor **Evaluare a obligatorie 1**
6.	Cunoaștere a psihologică	6	Metode și instrumente utilizate în	Sociometria/referentometria grupului de copii/elevi	Analiza reciprocă a

	a grupului de copii/elevi		evaluarea psihologică a grupului de copii/elevi; Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a grupului de copii/elevi	aplicată și interpretată; Caracteristica psihopedagogică a grupului (studiu de caz)	proceselor verbale de administrare a probelor Notarea rezultatelor
7.	Cunoaștere a psihologică a cadrului didactic și familiei	6	Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a familiei; Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a relațiilor elev-cadru didactic	Probă de diagnostica profilului psihologic al părintelui/familiei administrată (la libera alegere); Probă de diagnostica relației cadru didactic-elevi administrată (la libera alegere)	Analiza reciprocă a proceselor verbale de administrare a probelor Notarea rezultatelor
	Total	**60**			

Bibliografie

Obligatorie:

1. VASIAN, T. Texte de lecții, prezentări electronice, modele, sarcini practice la unitatea de curs *Evaluarea în asistența psihopedagogică*.
   Disponibil:
   https://classroom.google.com/c/NjAyOTg5ODY5Njk3?cjc=5h4v5lm

Opţională:

2. BUCUN, N., RUSNAC, V., PALADI, O. Evaluarea pentru educația incluzivă a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică. Chișinău: S. n., 2013 (Tipografia "Sirius"). 372 p. ISBN: 978-9975-57-114-2.

3. CHIREV, L. *Didactica psihologiei. Evaluarea psihologică în procesul educational*: Suport de curs. Chişinău: S. n., 2021 (Tipogr. UPS „Ion Creangă"). 127 p.
4. *Evaluarea dezvoltării copilului*: Ghid metodologic. Lumos Foundation Moldova. Chișinău: S., n., 2015. 216 p. ISBN: 978-9975-80-916-0.
5. GLAVAN, A. Evaluarea complexă a copiilor cu sindromul de hiperactivitate cu deficit de atenție (ADHD). Ghid metodologic. Chișinău, editura „Arva Color", 2023, 94 p. ISBN 978-9975-127-84-4.
6. PAVLENKO, L. *Adolescenţa: achiziţii, probleme, soluţii.* (Compendiu pentru studenţi, pedagogi, psihologi şcolari). Chișinău, UST, 2017. 108 p.
7. SANDULEAC S. PERJAN C. *Culegere de teste pentru diagnosticarea securității psihologice la copii.* Chișinău: Pulsul Pieței, 2020. ISBN 978-9975-3342-7-3.

Cadrul normativ:

8. Instrucțiune de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului. Ord. MEC nr. 343 din 22 martie 2018. https://www.informat.md/storage/resourses-bread/March2020/MVVVqK5kGvryFU68Yeb4.pdf
9. Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a Serviciului raional/municipal de Asistență Psihopedagogică. HG nr. 732 din 16.09.2013. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22066&lang=ro
10. Repere metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general. Ord. MEC nr. 212 din 27.02.2018. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.212_din_27.02.2018_psp_mv.pdf

Tema 1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: considerații generale

Unități de învățare:

1.1. Evaluarea în asistența psihopedagogică: scop, obiective, funcții
1.2. Modele de abordare a evaluării: evaluarea prin raportare la standarde, la criterii și la individ.
1.3.Atribuții și roluri ale psihopedagogului în evaluarea psihopedagogică

Obiective:
Studenții vor fi capabili:

- să cunoască, să înțeleagă și să explice principalele teorii, concepte, principii, care fundamentează domeniul evaluării în asistența psihopedagogică;
- să aplice terminologia specifică domeniului evaluării în asistența psihopedagogică în diferite contexte;
- să determine diferențele dintre diverse tipuri de evaluările din perspectiva obiectivelor fiecăruia;
- să analizeze diverse modele de abordare a evaluării necesităților și progreselor în dezvoltare a copilului și să identifice bunele practici aplicabile în activitatea de asistență psihopedagogică.

1.1.Evaluarea în asistența psihopedagogică: scop, obiective, funcții

Pentru a realiza un program de asistență psihopedagogică centrat pe nevoile individualizate ale copilului este necesar, mai întâi de toate, să cunoaștem și să înțelegem copilul. Trebuie să știm ”cum este copilul”, ca să înțelegem ”cum să procedăm” pentru a-i stimula dezvoltarea[1]. Evaluarea este procesul care răspunde acestor obiective, implicând mai multe modalități de colectare a informațiilor despre copil.

[1]Vrăsmaș E., Preda V. Premisele educației incluzive în grădiniță. Coord. UNICEF. București: Vanemonde, 2010. 102 p.

Pentru a defini conceptul de evaluare, pornim de la câteva abordări:

- **abordarea structurală**, care presupune câteva componente, precum obiectul evaluării, criteriile de evaluare, analiza comparativă a relațiilor dintre caracteristicile obiectului ce se evaluează;
- **abordarea funcțională**, care se referă la scopul specific al evaluării și funcțiile pe care le îndeplinește, adică maniera în care se valorifică rezultatele evaluării;
- **abordarea operațională**, conform căreia evaluarea este văzută ca o desfășurare procesuală a mai multor operații, cum ar fi măsurarea, aprecierea, decizia.

Propunem spre analiză câteva **definiții ale evaluării**, care examinează procesul din punct de vedere al conținutului și obiectivelor pe care le realizează, dar și din punct de vedere operațional.

A. În aspect procedural, conform *Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului*, **evaluarea dezvoltării copilului** se definește ca fiind ”un proces dinamic, holistic, continuu și complex de determinare a particularităților individuale ale copilului pe domenii de dezvoltare, a capacității de învățare a acestuia și de identificare a potențialului actual și a potențialului optim” [2].

B. ***Evaluarea*** este „un proces complex, unitar, dinamic şi de durată, având drept scop facilitarea elaborării şi aplicării demersului terapeutic compensator şi recuperator, orientarea şcolară a copilului în condiţii optime, favorizarea incluziunii şcolare, sociale şi normalizarea vieţii copilului[3].

C. Prin evaluare se investighează nivelul actual de dezvoltare al copilului, astfel ca să se poată stabili un mediu de dezvoltare adecvat (educaţional, de reabilitare) pentru copil şi a se realiza o proiectare a programelor de sprijin adecvate[4].

---

[2]Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015. pct. 3.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf

[3]Bucun N., Paladi O., Rusnac V. Metodologia de evaluare complexă a copiilor cu cerinţe educaţionale speciale. Asociaţia Obştească „femeia şi Copilul – Protecţie şi Sprijin”, Criuleni. Chişinău: Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2012, p. 20.

[4]Set de instrumente, probe şi teste pentru evaluarea educaţională a copiilor cu dizabilităţi, Ec. Vrăsmaş (coord.). Bucureşti, MarLink, 2003.

D. Evaluarea reprezintă ”un proces continuu de colectare, documentare, analiză și utilizare a informaţiilor referitoare la dezvoltarea copilului, în scopul constatării potenţialului și necesităţilor lui. Este un demers administrat de către o echipa de specialiști, într-un cadru temporal stabilit, cu utilizarea unor instrumente corespunzătoare. Este o sursă de date/informaţii administrate în scopul elaborării programelor de asistenţă individualizată a copiilor” [5].

E. Evaluarea se bazează pe o abordare comprehensivă, transversală domeniilor de dezvoltare a copilului[6].

Evaluarea este un proces vast de colectare a informaţiilor privind diverse arii de dezvoltare şi activitate ale unui copil, relațiile cu cei din jur, mediul social în care se dezvoltă (familial, educațional, relațional). Scopul evaluării în asistența psihopedagogică este de a realiza o investigare complexă şi completă a nivelului actual de dezvoltare, astfel ca să se poată stabili un mediu de dezvoltare adecvat şi să se planifice o asistență psihopedagogică adecvată, la necesitate.

Evaluarea dezvoltării copilului este esențială nu atât pentru precizarea diagnosticului, cât mai cu seamă pentru elaborarea programelor educaționale și de asistență psihopedagogică. ”Evaluarea nu înseamnă numai diagnoză și nu se reduce la a pune etichetă pe un destin”[7], în special situație reflectată în cazul copiilor categorisiți cu cerințe educaționale speciale. Ea ar trebui să constituie punctul de plecare în dezvoltarea serviciilor educaționale și de sprijin în care va fi implicat copilul, pornind de la nevoile individuale de dezvoltare pe care le prezintă.

Evaluarea nivelului de dezvoltare a copilului şi identificarea dificultăţilor cu care se confruntă sunt necesare pentru a determina mijloacele de sprijin corespunzătoare și serviciile necesare, menite să stimuleze dezvoltarea sa. Aceasta reprezintă prima etapă în orice intervenţie asupra copilului, în care se stabileşte nivelul actual de dezvoltare şi nivelul proxim de abilităţi.

---

[5] Evaluarea dezvoltării copilului: ghid metodologic / Lumos Foundation Moldova. Chișinău: S. n., 2015 (Tipografia ”Bons Offices”). 216 p., p. 18.

[6] ibidem.

[7] Pași spre educația incluzivă în România. Coord. Vrăsmaș E., Nicolae S., Vrăsmaș T. UNICEF România, RENINCO. București: 2008, p. 193.

Evaluarea realizează diverse **funcții:** de diagnoză, de pronosticare, de conexiune inversă sau de feedback, de stimulare educațională și socială[8].

Funcția de diagnosticare, în aspect psihopedagogic, se referă la constatarea exactă a efectelor acțiunii pedagogice, sociale, familiale etc. și de apreciere a acestor efecte în perspectiva obiectivelor stabilite. În acest sens, evaluarea furnizează informații despre starea existentă, actuală în toate domeniile evaluate, relevând nivelul de dezvoltare al copilului (aspecte ale dezvoltării intelectuale, socio-afective, a comunicării etc.), nivelul de pregătire pentru anumite obiective, gradul de stăpânire a celor învățate, îmbunătățirea performanțelor pe măsură ce progresează în procesul de studiu, punctele forte pe care urmează să se axeze construirea demersului didactic etc.

Evaluarea este precedată de **măsurare**, care constă în determinarea valorii unei acțiuni sau fenomen cu ajutorul cifrelor, în timp ce evaluarea este acțiune de apreciere a fenomenului cu ajutorul datelor obținute prin măsurare. La baza unei evaluări corecte stau tehnicile de măsurare eficiente[9].

Funcția predictivă sau de pronosticare se află în strânsă legătură cu cea de diagnoză, deoarece cunoașterea rezultatelor primei etape de evaluare, a unui stadiu evaluat, oferă previziunea privind dezvoltarea ulterioară a copilului, capacitatea lui de a aborda un nou stadiu, nivel școlar, de a dezvolta anumite abilități, de a se adapta la noi condiții etc. Determinarea anumitor aspecte de dezvoltare a copilului, a personalității lui poate susține progresul ulterior într-un domeniu sau altul, fapt ce poate fi prevăzut în cadrul evaluării.

Prin următoarea **funcție, de conexiune inversă sau de feedback**, evaluarea oferă un instrument valoros pentru remedierea anumitor aspecte de dezvoltare, de reglare continuă și autoreglare. În baza celor constatate prin demersul evaluativ se pot adopta măsuri educaționale, comportamentale, sociale, prin care să se influențeze în bine dezvoltarea copilului, care să asigure dezvoltarea conformă nevoilor individuale, performanța școlară. Prin evaluare se poate asigura relația inversă dintre rezultatele obținute și metodele și activitățile realizate în scopul atingerii progresului copilului, care, în dependență de rezultate, pot fi ajustate. La fel și copilul va lua rezultatele

[8] Bucun N., Paladi O., Rusnac V. Evaluarea pentru educația incluzivă a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică. Chișinău: S. n., 2013 (Tipogr. "Sirius"). 372 p.

[9] apud Vrăsmaș E., Dificultăți de învățare în școală: domeniu nou de studiu și aplicație. București: Editura V&I Integral, 2007. 190 p., p. 62.

evaluării drept reper pentru învățarea ulterioară. În acest sens, evaluarea poate servi drept catalizator pentru stimularea dezvoltării și învățării, precum și invers, le poate inhiba când nu este una obiectivă, clară pentru el.

Funcția educativ-formativă și stimulativă este generată de efectele pe care le comportă evaluarea asupra celui evaluat. Evaluarea influențează interesele, motivația, dinamizează potențialul intelectual, formarea unui anume tip de activitate, inclusiv intelectuală etc.

Evaluarea se poate realiza în scopuri diferite, dar de fiecare dată ea va stabili progresul individual al copilului, potențialul de dezvoltare și învățare, cu indicarea punctelor forte, garantând măsurarea acestora. În baza faptelor constatate în cadrul evaluării se vor proiecta condițiile optime de dezvoltare a copilului.

Colectarea de date și analiza acestora în cadrul evaluării se face pentru a atinge mai multe obiective, conform *Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului*.

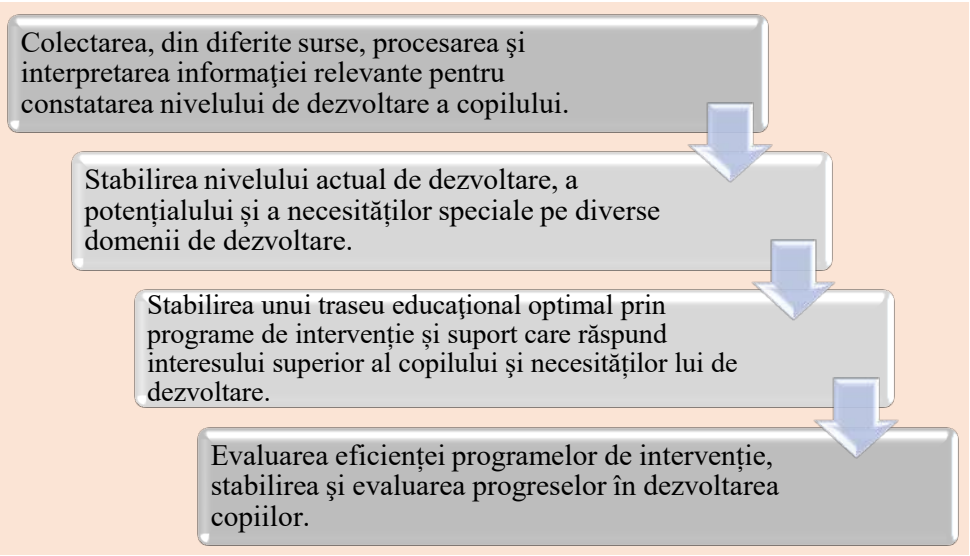

Fig. 1.1. Obiectivele evaluării în asistența psihopedagogică

Evaluarea dezvoltării copilului de vârste mici se poate realiza **direct**, prin aplicarea metodelor care presupun interacțiunea cu copilul în scopul evaluării lui nemijlocite, precum metoda observației sau folosirea testelor, probelor, scalelor de dezvoltare. La fel, evaluarea se poate desfășura **indirect**, prin intermediul discuției cu persoanele din anturajul copilului, care îl cunosc cel mai bine. Evaluarea indirectă se referă și la examinarea calității mediului

fizic și psihosocial în care crește și se dezvoltă copilul, inclusiv profilul părintelui/îngrijitorului, particularitățile relației pe care o are acesta cu copilul.

Atunci când se face evaluarea unui copil, trebuie să se respecte o serie de condiții. Acestea se referă la câteva situații comune:

- Oricare nu ar fi intervenția realizată cu implicarea copilului, ea trebuie adusă la cunoștința părintelui și/sau realizată cu participarea acestuia. Astfel, înainte de a se evalua un copil, autoritățile educaționale trebuie să anunțe părintele/alt reprezentant legal al acestuia despre necesitatea inițierii procedurii, cu obținerea unui consimțământ în scris.
- Pot exista situații în care unii părinţi să refuze procedura de evaluare, printre cele mai întâlnite motive aflându-se teama de stigmatizare, lipsa de informaţii, problema de acceptare a posibilelor dificultăți de dezvoltare ale copilului. Părinţii au nevoie să fie ajutaţi să depășească sentimentele de confuzie ce pot exista, să înţeleagă și să accepte situația de dezvoltare, dizabilitatea copilului, să se informeze cu privire la particularităţile de dezvoltare, de interacțiune cu copilul, să participe la evaluări şi la elaborarea măsurilor de intervenţie. Implicarea părinţilor la etapa evaluării copilului este esenţială, deoarece ei îşi cunosc cel mai bine copilul, pot oferi informații valoroase privind specificul dezvoltării lui, pot pune în aplicare măsurile de sprijin stabilite.
- În cazul refuzului din partea părintelui de a oferi o confirmare scrisă privind acceptarea inițierii procesului de evaluare a dezvoltării copilului, administrația IET este în drept să anunțe autoritatea tutelară locală, care va lua măsurile necesare pentru protecția drepturilor copilului.
- Dată fiind complexitatea manifestărilor copilului ce prezintă tulburări în dezvoltare, iar de aici și unicitatea fiecăruia, evaluarea lui dictează necesitatea examinării multiaspectuale, care să întrunească evaluarea pe diverse domenii de dezvoltare.
- Evaluarea trebuie să investigheze toate domeniile comune cu problema de dezvoltare suspectată. De exemplu, în cazul unui copil cu dizabilități intelectuale, se va evalua atât domeniul cognitiv de dezvoltare, cât și dezvoltarea limbajului, dezvoltarea socio-emoțională, senzorială, comportamentul adaptativ, comunicarea lui cu familia, personalul instituției, colegii de grupă/clasă etc.

- Copiii, mai ales cei mici, pot înregistra anumite neconcordanțe în dezvoltare, astfel încât în unele domenii să prezinte întârzieri, în altele evoluția să fie conformă vârstei sau chiar să înscrie unele salturi. Întârzierile în dezvoltare pot fi doar în anumite domenii sau pot fi generale. Elucidarea tuturor particularităților individuale este asigurată de o evaluare complexă a dezvoltării copilului.
- Metodele de evaluare a copilului mic diferă de cele utilizate în cazul copiilor de alte vârste și trebuie selectate în dependență de scopul evaluării, dar și de nivelul dezvoltării lui.
- O bună parte dintre dificultățile cu care se confruntă copilul mic pot fi identificate doar prin observarea curentă a comportamentului acestuia. Examinarea prin observare a manifestărilor lui comportamentale în cadrul interacțiunilor, activității de joc și de învățare permite evidențierea unor trăsături caracteristice, valoroase pentru identificarea și înțelegerea nevoilor lui de dezvoltare.
- Este important ca evaluarea dezvoltării copilului să fie realizată cât mai devreme, întrucât depistarea precoce a dificultăților cu care se confruntă, a necesităților individuale de dezvoltare și stabilirea unui program de intervenție sunt esențiale pentru evoluția și incluziunea socială a copilului.
- Copiii, mai ales la vârste mici, sunt foarte diferiți, progresează în mod diferit, într-un ritm al său. Din această cauză raportarea dezvoltării lor doar la normele de vârstă poate reprezenta o capcană, care să conducă spre un drum greșit în procesul de stabilire a nivelului de dezvoltare și identificare a unor posibile probleme.
- Unele manifestări comportamentale ale copilului, care pot să trezească îngrijorări privind normalitatea lor, se pot datora anumitor contexte, care să favorizeze apariția și menținerea acestor manifestări (de ex., perioada de adaptare la noua colectivitate de copii; decesul unei persoane apropiate; despărțirea de părinte din cauza divorțului/plecării peste hotare etc.)
- Manifestările ce ne îngrijorează trebuie să persiste o perioadă îndelungată de timp și să fie prezente în mai multe medii, în care se află copilul: atât la grădiniță/școală, cât și acasă, în public etc. (de ex., pentru stabilirea diagnosticului de ADHD este nevoie ca dificultățile legate de concentrare a atenției, hiperactivitate, impulsivitate să fie observate într-o perioadă nu mai mică de 6 luni).

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să înțelegem evaluarea prin câteva definiții**

Analizați definițiile evaluării în asistența psihopedagogică expuse în suport din perspectiva asemănărilor și diferențelor stabilite între caracteristicile definitorii pe care le prezintă. În baza exercițiului de analiză, elaborați Diagrama Venn.

2. **Aplicație: Să elaborăm propria definiție a evaluării în asistența psihopedagogică**

În baza analizei definițiilor evaluării expuse în suport elaborați propria definiție a conceptului de evaluare ca direcție de activitate în asistența psihopedagogică.

3. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea implicării familiei în evaluarea dezvoltării copilului**

Argumentați necesitatea implicării familiei copilului în procedurile de evaluare a dezvoltării sale.

1.2. Modele de abordare a evaluării: evaluarea prin raportare la standarde, la criterii și la individ

Evaluarea reprezintă un proces etapizat. Operațiile evaluării stabilesc pașii ce trebuie făcuți în procesul evaluativ până la emiterea judecății de valoare asupra prestației copilului. Aceste operații se referă la: măsurare, apreciere și decizie.

Măsurarea	Aprecierea	Decizia
• este prima operație în evaluare • asigură baza obiectivă a evaluării • etapa în care se colectează informații prin aplicarea diverselor tehnici și instrumente	• etapă ulterioară măsurării în care se emite o judecată de valoare • pe baza informațiilor culese prin măsurare, observare, analiză etc., se stabilește valoarea celor evaluate • etapa în care se alocă valori numerice,calitative, calificative în baza unor criterii clar determinate	• luarea deciziei repreznță finalul operațiunilor antrenate în evaluare • în decizie își găsesc justificare și mpsurarea, și aprecierea • se răspunde la întrebarea: Ce am obținut în umra evaluării?

Fig. 1.2. Operațiile evaluării

Cele trei operații ale evaluării se află într-o strânsă interconexiune. Una fără alta, cele trei operații nu se justifică.

În definirea indicatorilor care structurează tipul de evaluare a necesităților și progreselor în dezvoltarea copilului există trei abordări majore: evaluare prin raportarea la standarde și norme, evaluarea prin raportarea la criterii și raportarea la individ.

Fig. 1.3. Tipurile evaluării

Evaluările prin raportare la standarde și norme sunt utilizate pentru a compara un anume copil cu un grup standard, prestabilit, cu scopul de a determina o întârziere sau o neconcordanță față de respectivul standard. Aceste standarde și norme pot fi utilizate pentru a interpreta și contextualiza rezultatele și pentru a face concluzii relevante despre trăsăturile sau abilitățile individului. De asemenea, aceste măsurări sunt adecvate și pentru a determina alegerea sprijinului și a serviciilor necesare.

Ce înseamnă norme și înseamnă standarde?

Standardizarea testelor vorbește despre faptul că multe instrumente de evaluare psihologică sunt standardizate, ceea ce înseamnă că au fost administrate și validate pe un eșantion reprezentativ al populației țintă și că au norme clare pentru interpretare.

Normele sunt rezultatele medii obținute de o populație de referință pe instrumentul de evaluare. Acestea includ frecvența și distribuția scorurilor pentru diferite grupuri de vârstă, sex, etnie și alte variabile relevante.

Când se realizează evaluarea raportată la norme și standarde, se interpretează scorurile, ceea ce înseamnă că punctele obținute de către o persoană sunt comparate cu normele pentru a determina în ce măsură se încadrează în intervalul normal sau tipic. Acest lucru ajută la interpretarea rezultatelor și la identificarea punctelor tari și a nevoilor de dezvoltare.

Este important să se ia în considerare și factori individuali și contextuali în interpretarea rezultatelor, în afară de raportarea la standarde și norme. Fiecare individ este unic, iar interpretarea trebuie să țină cont de particularitățile sale.

Drept exemple de astfel de instrumente servesc: *Testul Evaluarea Neurologică 0 – 6 ani (Amiel – Tison), Testul Evaluarea Dezvoltării Copilului Mic (DAYC – Developmental Assessment of Young Children), Testul BINS (Bayley Infant Neurodevelopmental Screener).*

Evaluările prin raportare la criterii implică evaluarea unui individ în raport cu un set predefinit de criterii sau standarde, care sunt stabilite în funcție de obiectivele și cerințele specifice ale evaluării. Acest proces se concentrează pe evaluarea performanței individului în raport cu anumite standarde de performanță sau criterii definite în prealabil.

Evaluările prin raportare la criterii sunt relevante pentru evaluarea punctelor forte și a deprinderilor unui copil, precum și pentru identificarea necesităților acestuia. Important pentru acest tip de evaluare este stabilirea criteriilor, care se face înainte de evaluare. Acestea pot include niveluri specifice de competență, comportamente sau rezultate dorite.

Al doilea moment important îl reprezintă evaluarea performanței. Persoanele sunt evaluate în funcție de măsura în care îndeplinesc sau depășesc criteriile prestabilite. Acest lucru poate implica observarea comportamentului, completarea sarcinilor sau teste de evaluare a abilităților.

Semnificația evaluării prin criterii se referă la faptul că poate ajuta la elaborarea planului personalizat de servicii, precum și a diverselor planuri personalizate de intervenție.

Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie *Testul Inventarul Pediatric de Evaluare a Dizabilității (PEDI – Pediatric Evaluation of Disability Inventory).*

Evaluarea prin raportare la individ este un proces de evaluare care se concentrează pe înțelegerea și evaluarea nevoilor, caracteristicilor și abilităților individuale ale unei persoane. În acest tip de evaluare, accentul este pus pe înțelegerea unică a persoanei și pe adaptarea intervențiilor sau tratamentelor în funcție de caracteristicile sale specifice.

Evaluările prin raportare la individ sunt utilizate pentru implicarea familiei în luarea deciziei privind necesitatea, tipul, eficiența intervenției,

modul în care familia este mulțumită de respectiva intervenție, pentru a îmbunătăți în continuare comunicarea cu părinții și colaborarea cu profesioniștii.

Principiul de bază pe care se axează acest tip de evaluare se referă la *abordarea personalizată*: Fiecare copil, adult este unic, iar evaluarea se concentrează pe înțelegerea nevoilor, experiențelor și resurselor individuale ale acestora. Se iau în considerare factori precum contextul socio-cultural, personalitatea, experiențele anterioare și alte aspecte personale relevante.

O altă caracteristică importantă o constituie faptul că se fixează obiective individuale. Acestea sunt stabilite în funcție de nevoile individului. Se urmărește identificarea punctelor tari ale individului, precum și a punctelor de îmbunătățire sau a problemelor care necesită atenție. Această evaluare necesită o abordare flexibilă, adaptată la nevoile și preferințele individului.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm tabelul caracteristicilor definitorii ale modelelor de evaluare psihopedagogică**

Examinați descrierea celor 3 modele de evaluare prezentate în suport. Elaborați tabelul care să conțină cel puțin câte 3 caracteristici definitorii ale evaluării prin raportare la standarde și norme, ale evaluării prin raportare la criterii și ale evaluării prin raportare la individ.

2. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea utilizării diverselor modele de evaluare în varii contexte**

Descrieți contextele în care este recomandată utilizarea unui anumit model de evaluare, descris în suport. Argumentați alegerea.

1.3.Atribuții și roluri ale psihopedagogului în evaluarea psihopedagogică

Rolul și atribuțiile psihopedagogului, la fel ca și ale psihologului, în procesul de evaluare sunt cruciale pentru asigurarea unei evaluări precise, obiective și utile. Iată câteva dintre principalele responsabilități ale unui psihopedagog și psiholog în evaluare:

1. **Planificarea și proiectarea evaluării**: psihologul și psihopedagogul este responsabil pentru planificarea și proiectarea evaluării, inclusiv stabilirea obiectivelor, identificarea instrumentelor și metodelor adecvate, precum și dezvoltarea unui plan de evaluare care să răspundă nevoilor persoanei ce urmează să fie evaluată.

2. **Administrarea instrumentelor de evaluare**: specialistul ce realizează evaluarea este calificat să administreze diferitele instrumente de evaluare, cum ar fi teste, chestionare și interviuri, în conformitate cu standardele profesionale și etice.

3. **Interpretarea rezultatelor**: după colectarea datelor, evaluatorul analizează și interpretează rezultatele obținute în contextul obiectivelor evaluării și în lumina cunoștințelor sale teoretice și practice. Această interpretare este esențială pentru înțelegerea caracteristicilor individuale și a nevoilor persoanei evaluate.

4. **Formularea diagnosticului și a recomandărilor**: pe baza interpretării rezultatelor, psihopedagogul formulează un diagnostic și oferă recomandări pentru reducerea dificultăților și ameliorarea situației, intervenție sau alte acțiuni necesare pentru a aborda problemele identificate în timpul evaluării.

5. **Comunicarea cu beneficiarul**: specialistul comunică rezultatele evaluării într-un mod clar, respectuos și sensibil, asigurându-se că persoana înțelege informațiile furnizate și implicarea pe care urmează să și-o asume.

6. **Colaborarea cu alți profesioniști**: în anumite situații, psihopedagogul poate colabora cu alți profesioniști, cum ar fi psihologi, logopezi, medici, asistenți sociali sau cadre difdactice, pentru a obține o înțelegere mai completă și pentru a dezvolta un plan de intervenție coordonat.

7. **Monitorizarea și revizuirea**: psihopedagogul monitorizează progresul persoanei evaluate în timp și poate revizui evaluarea și planul de intervenție în funcție de schimbările în starea sau nevoile acesteia.

8. **Respectarea standardelor etice**: un aspect crucial al activității psihopedagogului în evaluare este respectarea standardelor etice și profesionale, inclusiv confidențialitatea informațiilor, respectarea drepturilor individului și asigurarea unei practici responsabile și etice.

Acestea sunt doar câteva dintre principalele responsabilități ale unui psihopedagog în procesul de evaluare, care are un rol esențial în asigurarea

unei evaluări corecte, fiabile și relevante, care să contribuie la înțelegerea și abordarea problemelor cu care se confruntă persoana.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm tabelul caracteristicilor definitorii ale modelelor de evaluare psihopedagogică**

Examinați descrierea celor 3 modele de evaluare prezentate în suport. Elaborați tabelul care să conțină cel puțin câte 3 caracteristici definitorii ale evaluării prin raportare la standarde și norme, ale evaluării prin raportare la criterii și ale evaluării prin raportare la individ.

2. **Aplicație: Să analizăm Fișa postului psihopedagogului din instituțiile de învățământ general [10]din perspectiva atribuțiilor și responsabilităților în evaluare**

Examinați Fișa postului psihopedagogului expusă în Reperele metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general (Anexa 1). Determinați rolurile și atribuțiile psihopedagogului vizate în cadrul evaluării psihopedagogice.

3. **Aplicație: Să elaborăm propria Fișă de post pentru componenta de evaluare realizată de psihopedagog în instituțiile de învățământ general**

În baza exercițiului de analiză realizat în activitatea aplicativă nr. 1, elaborați propria Fișa postului privind componenta *Evaluare* în asistența psihopedagogică.

[10] Repere metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general, Anexa 2. Ordinul ME nr. 212 din 27.02.2018. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.212_din_27.02.2018_psp_mv.pdf

Tema 2. Etica și deontologia evaluării în asistența psihopedagogică

Unități de învățare:

2.1. Principii ale eticii și deontologiei evaluării în asistența psihopedagogică

2.2. Condiții de realizare a evaluării psihopedagogice din perspectiva eticii și deontologiei profesionale

Obiective:

Studenții vor fi capabili:

- să definească conceptele aferente domeniului de etică și deontologie profesională în activitatea psihopedagogului;
- să cunoască principii, norme și valori ale eticii și deontologiei profesionale ale activității psihopedagogului;
- să identifice responsabilitățile psihopedagogului din punct de vedere etic și deontologic în cadrul evaluării în asistența psihopedagogică;
- să determine posibile dileme de ordin etic cu care se poate confrunta psihopedagogul;
- să aplice principii, norme și valori ale eticii și deontologiei profesionale în cadrul propriei strategii de muncă;
- să demonstreze atitudini și percepții adecvate privind nevoia asigurării respectării principiilor etice și deontologice în activitatea de asistență psihopedagogică.

2.1. Principii ale eticii și deontologiei evaluării în asistența psihopedagogică

Problematica eticii și deontologiei evaluării în asistența psihopedagogică în prezent devine un subiect tot mai actual. În acest sens, în țările europene de mult timp sunt elaborate, discutate și revăzute normele etice, standardele referitor la activitatea practică a psihologului, psihopedagogului. Spre exemplu, experiența țărilor europene și SUA arată că principalele probleme legate de etică se referă, în primul rând, la personalitatea și calitățile profesionale ale specialistului, și în al doilea rând,

la drepturile persoanelor supuse evaluării, care sunt legate, în primul rând, de păstrarea secretului profesional, de asigurarea confidențialității, comunicarea rezultatelor diagnosticului etc. [11]

După cum arată practica activității psihologice, psihopedagogice din Republica Moldova, cel mai important impediment în calea spre aderarea la comunitățile de psihologi internaționale este, în primul rând, lipsa acestor comunități/asociații în țară, interesate în dezvoltarea evaluării în asistența psihopedagogică, iar de aici, lipsa reglării normative, juridice a activității specialiștilor în această sferă.

Printre **principiile de bază** ce ghidează evaluarea în cadrul asistenței psihopedagogice se punctează următoarele:

- responsabilitatea personală a evaluatorului pentru realizarea evaluării, analiza rezultatelor și elaborarea concluziilor în urma realizării diagnosticului;
- asigurarea confidențialității, cu păstrarea informației obținute în urma diagnosticării, fără a răspândi informația în lipsa consimțământul persoanei evaluate;
- competența profesională de utilizare a instrumentelor de diagnostic și neaplicarea metodelor de cercetare pe care specialistul nu le posedă;
- formularea concluziilor și recomandărilor pe subiecte/dimensiuni ce depășesc competența profesională a psihopedagogului;
- argumentarea științifică a metodelor de cercetare aplicate, mai cu seamă, corespunderea instrumentelor selectate cerințelor fidelității, validității, diferențierii, exactității rezultatelor asigurării rezultatelor;
- asigurarea gradului înalt de obiectivitate în contextul interpretării rezultatelor și elaborării concluziilor, care trebuie să corespundă indicatorilor analizați și să nu depindă de careva poziții subiective;
- asigurarea principiului de a nu dăuna, ceea ce ar însemnă interzicerea utilizării informațiilor și concluziilor realizate în procesul de evaluare, în detrimentul persoanelor implicate în experiment;
- acceptarea necondiționată a persoanei ca subiect al evaluării, a realității educaționale evaluate;

[11]Балаба, О. Педагогическая деонтология, 2022. https://nsportal.ru/vuz/pedagogicheskie-nauki/library/2022/01/17/pedagogicheskaya-deontologiya

- cooperarea profesională în vederea colectării informației psihopedagogice și a analizei acesteia;
- informarea celui evaluat despre rezultatele obținute;
- asigurarea unei evaluări care să contribuie la o evoluție pozitivă a cazului evaluat, motivând subiectul spre dezvoltare și oferind premise pentru creștere[12] [13].

În cadrul activității profesionale, psihopedagogul colaborează cu diferiți specialiști, în contextul organizării evaluării, dar și al colectării faptelor necesare pentru diagnostic. De exemplu, el se poate consulta cu psihologul pentru a clarifica care metode sunt mai potrivite în soluționarea obiectivelor propuse sau care program/cursuri de formare ar fi mai oportun în aplicarea mai eficientă a metodelor de evaluare. Important este să rețină că aplicarea diferitor metode de evaluare automat îl responsabilizează să asigure păstrarea secretului profesional, să respecte normele etice de comportament în raport cu cel evaluat.

Deontologia profesioniștilor din domeniul asistenței psihopedagogice integrează trei componente:

1. *Competențe profesionale și comunicative* - această componentă asigură reglementarea morală a activităților din domeniul educației; exprimă responsabilitatea unui specialist;
2. *Fundamente etice* (morale și etice) - presupune un nivel înalt al cunoștințelor și aptitudinilor profesionale care să asigure îndeplinirea corespunzătoare a funcțiilor conforme fișei postului, care poate fi determinată de vârstă, statut, caracteristici culturale, individuale, etnice, naționale, religioase, lingvistice etc. La fel, această componentă include un sistem de mijloace interne (reflexiv-perceptive, cognitiv-informaționale, afectiv-empatice) de reglare a acțiunilor comunicative care contribuie la crearea unei atmosfere favorabile și organizarea interacțiunii productive în procesul educațional;

[12] Психолого-педагогическая диагностика: Учебно-методическое пособие. Сост.: А. И. Артюхина, В. И. Чумаков. Волгоград: Изд-во ВолгГМУ, 2014. 115 с.

[13] А.К. Мынбаева, Принципы психолого-педагогической диагностики интеллектуальных способностей студентов. Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы Вестник КазНУ. Серия «Педагогические науки». №3 (37), 2012, cc. 49-52.

3. *Caracteristici personale* (valori, empatie, motivație etc.) - conform acestei componente, specialistul este nu doar un profesionist, ci și persoana care prezintă prorpriile percepții, atitudini, convingeri și viziuni asupra lumii, denotă, prin maturitatea conștiinței morale, disponibilitatea personală pentru acțivitățile din sfera educației[14].

Conținutul individual al bazei deontologice a activității psihopedagogului reflectă nivelul de dezvoltare spirituală și morală a acestuia; determină gradul de conștientizare a responsabilității profesionale și limitele competenței sale, permițându-i să minimizeze influența adversă a diferitor factori și să asigure maximal obiectivitatea deciziilor profesionale; fixează capacitatea de interacțiune profesională; asigură crearea condițiilor de confort și siguranță psihologică în procesul de asistență psihopedagogică.

În contextul înțelegerii și respectării fundamentelor etice și deontologice în asistența psihopedagogică este important de ținut cont de un șir de reguli/condiții relevante pentru a evita folosirea incorectă a metodelor de evaluare și greșelilor în scop de diagnostic:

REGULI PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR ȘI DEMNITĂȚII ORICĂREI PERSOANE

- Respectarea personalității copilului și a valorilor acestuia, indiferent de naționalitate, etnie, religie, sex, abilități fizice sau intelectuale, statut socio-economic;
- Respectarea părinților/reprezentanților legali ai copilului, reprezentanților diferitor instituții cu care colaborează în procesul evaluării;
- Aplicarea practicilor prin care se respectă drepturile legale, civice, morale și prin care nu se aduc prejudicii demnității persoanei;
- Obținerea acordului părinților/reprezentanților legali pentru evaluarea copilului, fără exercitarea presiunilor asupra acestora;
- Oferirea informațiilor privind copilul, întemeiate pe o evaluare obiectivă, susținută ştiinţific şi metodologic, precizând limitele constatărilor, concluziilor şi recomandărilor oferite.

[14] Посохова С.Т., Кривега Е.И. Особенности Я-концепции начинающих психологов на этапе освоения второй профессии. Психологические проблемы самореализации личности. Вып. 3. Под ред. П.А. Головей, Л.А.Коростылевой. СПб., 1999.

REGULI PRIVIND ASIGURAREA RESPONSABILITĂȚII PROFESIONALE ȘI SOCIALE

- Exercitarea calificată și calitativă a atribuțiilor de funcție, onorarea integrală a angajamentelor stipulate în fișa postului;
- Utilizarea celor mai adecvate tehnologii în domeniul de competență profesională;
- Sesizarea și implicarea instanțelor superioare, a organelor abilitate în caz de constatare a oricărei situații de risc pentru viața și securitatea copilului;
- Consultarea cu alți specialiști, inclusiv din alte instituții, în scopul asigurării evaluării holistice și comprehensive;
- Preocupare permanentă pentru formare profesională continuă

REGULI DE ASIGURARE A INTEGRITĂȚII MORALE ȘI PROFESIONALĂ ÎN RELAȚIILE CU BENEFICIARII DIRECȚI/INDIRECȚI, CU COLEGII DE SERVICIU, CU ALȚI PARTENERI

- Neadmiterea distorsiunilor, omisiunilor și informațiilor false în activitatea de evaluare și interpretare a rezultatelor evaluării;
- Evitarea implicării persoanelor care pot prezenta un conflict de interese sau care pot reduce capacitatea de a fi obiectivi sau imparțiali;
- Abținerea de la exercitarea unor atribuții profesionale atunci când, din motive de ordin personal sau de alt ordin, poate fi afectată obiectivitatea sau eficiența acțiunii profesionale.:
- Promovarea obiectivității și onestității în activitatea profesională și în relațiile cu beneficiarii, colegii și alți parteneri în domeniul de activitate profesională;
- Predispunerea pozitivă, stimularea capacităților de inițiativă, autonomie și responsabilitate a beneficiarilor direcți și indirecți;
- Evitarea/excluderea poziției autoritare în activitatea de evaluare;
- Promovarea respectului reciproc, axarea relațiilor profesionale pe comunicare adecvată și constructivă;
- Abordarea/adoptarea unei ținute vestimentare și a unei imagini exterioare decente etc.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să analizăm Fișa postului psihopedagogului din instituțiile de învățământ general din perspectiva atribuțiilor și responsabilităților în evaluare**

Examinați Fișa postului psihopedagogului expusă în Reperele metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general (Anexa 1). Determinați rolurile și atribuțiile psihopedagogului vizate în cadrul evaluării psihopedagogice, din perspectiva principiilor etice și deontologice ale activității sale profesionale.

2. **Aplicație: Să elaborăm propriul Cod deontologic al evaluatorului în asistența psihopedagogică**

În baza celor realizate în aplicația 1 și a principiilor examinate în paragraful 2.1., elaborați propriul cod deontologic al psihopedagogului în realizarea activității de evaluare.

3. **Aplicație: Să examinăm regulile de asigurare a respectării principiilor etice în evaluarea psihopedagogică**

În baza informației examinate din suport, explicați aplicarea în practica de evaluare psihopedagogică a principiilor etice descrise.

4. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea respectării principiilor eticii și deontologiei în evaluare de către psihopedagog**

Argumentați necesitatea respectării principiilor eticii și deontologiei în evaluare de către psihopedagog, utilizând tehnica ”6 De ce?”.

2.2. Condiții de realizare a evaluării psihopedagogice din perspectiva eticii și deontologiei profesionale

,,Pentru ca demersul evaluativ să nu genereze neclarităţi, el trebuie să fie foarte bine pregătit din punct de vedere ştiinţific şi psihopedagogic, iar comportamentul celui ce evaluează să se situeze în limitele valorilor morale” [15].

[15] Stratan, V. Deontologia evaluării. Chișinău: IȘE, 2015, pp.258-263 https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/258-263_8.pdf

Astfel, pentru realizarea unei evaluări obiective în asistența psihopedagogică, este necesară respectarea mai multor **condiții**:

- ✓ ***Alegerea unui spațiu/mediu potrivit***

În dependență de vârsta copilului, evaluarea trebuie realizată în condiții cât mai aproape de cele cu care este obișnuit copilul, astfel încât mediul respectiv să fie perceput de către copil ca fiind unul sigur și prietenos. Evaluarea se efectuează într-o sală separată, cu un număr mic de lucruri, pentru a nu distrage atenția copilului. Trebuie să ne asigurăm că mediul în care are loc evaluarea este liniștit, fără distracții sau influențe externe care ar putea afecta procesul sau rezultatele.

- ✓ ***Crearea unei atmosfere de lucru calde și calme și construirea unei relații de încredere dintre evaluator și subiect***

Evaluatorul manifestă un comportament calm și prietenos, încercând să dezvolte o relație de încredere, pentru ”a deschide” subiectul spre evaluare.

- ✓ ***Organizarea structurată a evaluării***

Este bine ca evaluarea să fie organizată astfel, încât la început să se ofere sarcini despre care se știe că sunt ușoare pentru categoria de copii evaluată. Psihopedagogul observă cu atenție toate acțiunile copilului, încercând să ofere sprijin și ghidare, la necesitate, în înțelegerea sarcinii ce urmează să fie realizată.

- ✓ ***Consimțământul obligatoriu al subiectului și dispoziția pentru a participa la evaluare***

O procedură de evaluare se realizează întotdeauna cu consimțământul persoanei supuse evaluării. În cazul copiilor, oricare nu ar fi intervenția realizată cu implicarea acestora, ea trebuie adusă la cunoștința părintelui și/sau realizată cu participarea acestuia. Astfel, înainte de a se evalua un copil, autoritățile educaționale trebuie să anunțe părintele/alt reprezentant legal al acestuia despre necesitatea inițierii procedurii, cu obținerea unui consimțământ în scris.

- ✓ ***Perfectarea și raportarea datelor***

Toate rezultatele obținute în cadrul evaluării sunt înregistrate într-un proces verbal: se notează timpul necesar pentru îndeplinirea sarcinilor, greșelile comise de copil, tipurile de asistență și eficacitatea acesteia.

- ✓ ***Eliminarea interferențelor și influențelor străine în timpul evaluării***

Eliminarea interferențelor și influențelor străine în timpul evaluării psihopedagocice este esențială pentru asigurarea unui mediu sigur pentru cel ce este evaluat, dar și pentru asigurarea acurateței și relevanței rezultatelor.

✓ ***Anunțarea rezultatelor evaluării într-o formă corectă***

Acțiunile de evaluare nu ar trebui să vizeze „șocarea" subiectului evaluat, care să ducă la o eventuală înrăutățire a situației. Anunțul trebuie construit pe principiul unei atitudini umane și sensibile față de cel căruia i se comunică rezultatele evaluării. De multe ori informațiile aduse ar trebui să includă, pe lângă cele de diagnostic, și aspecte de consiliere, care ar asigura înțelegerea și acceptarea situației și necesitatea schimbării.

✓ ***Respectarea secretului profesional și asigurarea confidențialității***

Specialiștii responsabili de evaluarea dezvoltării copilului trebuie să se asigure de confidențialitatea informațiilor personale utilizate în procesul evaluării în conformitate cu legislația în vigoare. Informația obținută în cadrul evaluării trebuie utilizată doar pentru eficientizarea procesului educațional. Asigurarea confidențialității informațiilor furnizate în timpul evaluării promovează deschiderea și sinceritatea subiecților.

Totuși, trebuie făcută diferența dintre confidențialitatea relativă și absolută. Confidenţialitatea este văzută, de obicei, ca un principiu cheie în relaţia dintre cel care asistă şi cel care beneficiază de asistenţă, întrucât duce la construcţia unei relaţii de încredere între cele două părţi. Este considerată un principiu esenţial a oricăror profesii bazate pe oferirea de ajutor, cum ar fi cea de psiholog, psihopedagog, asistent social, medic, preot etc. Este definită ca păstrarea secretului informaţiilor cu privire la client, pe care consilierul le-a obţinut în cursul relaţiei profesionale cu beneficiarul.

Chiar și așa, confidențialitatea în asistență prezintă anumite limite, când din confidențialitate absolută, în care specialistul nu divulgă informațiile acumulate, se transformă în una relativă. În practica psihopedagogică, principiul respectării confidenţialităţii este unul relativ, limitele acestuia fiind parţial definite prin codul de etică profesională. Divulgarea unor informaţii obţinute de la persoana evaluată se poate realiza în anumite situații, în limitele necesare intervenţiei psihopedagogice, precum:

- implicarea în evaluare a unor persoane care fac parte din reţeaua socială a beneficiarului, care nu poate fi realizată fără consimţământul acestuia, psihologul și psihopedagogul fiind obligat să informeze persoana consiliată cu privire la intenţia sa de a comunica anumite informaţii, precum şi motivul pentru care este încălcată confidenţialitatea;
- implicarea unor altor specialiști, inclusiv din domenii conexe, care ar putea ajuta la clarificarea situației examinate;

- existența unui pericol în care s-ar putea afla alte persoane sau a unui pericol iminent reprezentat de persoana asistată, psihopedagogul având obligația exclusivă de a informa autoritățile competente, fără obținerea unui acord prealabil din partea beneficiarului;
- existența unor situaţii sociale ce pot pune în pericol starea de bine a populaţiei, sănătatea publică sau propria condiţie a beneficiarului.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să reflectăm asupra modului în care am putea obține un contact inițial mai bun cu persoana ce urmează să fie supusă evaluării**

Realizați un exercițiu de scriere liberă, prin continuarea enunțului: ”***Pentru a asigura reușita primului contact cu persoana ce urmează să fie evaluată/familia acesteia eu aș putea să …”.***

2. **Aplicație: Să reflectăm asupra rolului unui anunț al rezultatelor evaluării psihopedagogice bazat pe sensibilitate și empatie față de cel evaluat**

Elaborați punctul de vedere propriu despre rolul anunțului diagnosticului psihopedagogic bazat pe sensibilitate ți empatie față de persoana evaluată.

3. **Aplicație: Să realizăm portretul psihologic al evaluatorului de succes**

Elaborați o listă a calităților pe care trebuie să le posede un evaluator de succes. Realizați schematic portretul care să îmbine calitățile enumerate.

Tema 3. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihopedagogică

Unități de învățare:

3.1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică și pedagogică. Observarea, evaluarea funcțională
3.2. Evaluarea experimentală.
3.3. Testul ca instrument utilizat în evaluarea experimentală. Caracteristicile psihometrice ale testului. Utilizarea testelor proiective în evaluarea psihologică
3.4. Criterii pentru selectarea probelor de diagnostic. Principii ale administrării probelor de diagnostic
3.5. Procesarea datelor acumulate în cadrul evaluării psihopedagogice
3.6. Interpretarea datelor obținute în evaluare și elaborarea concluziilor. Elaborarea procesului verbal de evaluare psihopedagogică în baza administrării probei de diagnostic
3.7. Particularități în aplicarea instrumentelor de observare (fișă de observare, grilă de observare, jurnal de observare) în scopul analizei comportamentului unui copil/grup de copii în diferite condiții

Obiective:
Studenții vor fi capabili:

- să explice esența terminologiei utilizate în metodologia evaluării: metodă, tehnică, instrument, evaluare psihologică/pedagogică;
- să determine etapele procesului de evaluare în asistența psihopedagogică în procesul educațional;
- să proiecteze demersul acțional în evaluarea psihopedagogică pe principii de diferențiere și individualizare;
- să selecteze tehnologii adecvate de evaluare în asistența psihopedagogică;
- să argumenteze decizii privind planificarea și organizarea procesului de evaluare în asistența psihopedagogică;
- să realizeze analize privind eficiența strategiilor aplicate în vederea realizării unei evaluări în calitate de psihopedagog;
- să demonstreze atitudini și percepții adecvate privind abordarea subiectului evaluat în procesul de evaluare psihopedagogică.

3.1. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică și pedagogică. Observarea, evaluarea funcțională

Metoda de evaluare psihopedagogică reprezintă un proces sistematic și obiectiv utilizat pentru a obține informații despre trăsăturile psihologice, comportamentul și funcționarea intelectuală a unei persoane. Aceasta implică utilizarea diferitelor tehnici, instrumente și proceduri pentru a colecta date relevante și pentru a obține o înțelegere mai profundă a subiectului evaluat.

Metodele de evaluare psihopedagogică pot varia în funcție de obiectivele specifice ale evaluării și de domeniul de aplicare. Pot fi utilizate individual sau în combinație, în funcție de nevoile specifice ale evaluării și de domeniul de aplicare. Scopul principal al metodelor de evaluare psihologică este de a obține informații valide și fiabile care să ajute la înțelegerea și abordarea problemelor psihopedagogice ale persoanei evaluate.

În scopul cunoașterii copilului și familiei în evaluarea psihologică și psihopedagogică cele mai des utilizate metode sunt observarea și experimentul. În calitate de metode suplimentare tradițional se aplică convorbirea, care poate fi combinată cu interviul realizat în baza unei grile de interviu, examinarea dosarului cu toată informația inclusă despre cel evaluat, analiza produselor activității etc.

3.1.1. Observarea copilului

Este una din cele mai vechi metode de cunoaștere a copilului și reprezintă un mijloc de acumulare a informațiilor relevante despre copil (**ceea ce se poate vedea, auzi, nota**), care permite studierea comportamentului copilului în condiţii cât mai aproape de cele firești: în timpul activităţilor, jocului, în aer liber, în relaţiile cu adulți și copii. În rezultatul observării cel ce evaluează poate face unele concluzii privind nivelul și nevoile de dezvoltare ale copilului.

Observarea este o procedură nestandardizată, de aceea alegerea sarcinilor și formei de înregistrare rămâne la discreția celui ce evaluează. Înregistrarea este procesul documentării activităţii observate sau a comportamentului urmărit. Această informaţie alimentează judecăţile făcute asupra copiilor şi a metodelor de instruire potrivite. În funcţie de contextul educaţional, observările sunt uneori informale şi nu includ înregistrarea;

alteori ele se fac cu un scop precis, pentru a ne documenta, spre exemplu, dacă copilul a căpătat o anume abilitate sau a înţeles corect ceva. Înregistrând ceea ce observăm, obţinem mai multe date privind activitatea copilului, calitatea acesteia sau al contactului lui cu ceilalţi. În timp, observările asupra copilului ne pot dezvălui tipare comportamentale, preferinţe, stiluri în a învăţa, stăpânirea unor abilităţi, progresul copilului etc.

Avantajele observării

Prin observare posedăm:

- o mai precisă cunoaştere şi evaluare a fiecărui copil în parte referitor la cum și ce simte, cum gândeşte, cum vede lumea, cum acţionează, cum interacţionează, ce ştie şi ce poate să facă. Aceste date individuale pot fi raportate la caracteristicile generale de dezvoltare;
- o imagine globală a fiecărui copil, sub aspectul intereselor, capacităţilor, reacţiilor caracteristice, precum şi domeniile de dezvoltare mai mult sau mai puţin stimulate;
- o mai mare capacitate de a reacţiona în relaţiile cu copiii;
- ceea ce poate face un copil şi cum face!

Din punct de vedere al domeniilor observate, ne referim la domeniul:

- **Fizic:** cum funcţionează fizic, coordonarea generală şi coordonările particulare necesare diferitelor componente (ochi-mână, ochi-gură); abilitățile de autoajutorare/ autodeservire;
- **Cognitiv:** ce ştie şi cum foloseşte ceea ce ştie: capacităţile de soluţionare a problemelor, curiozitatea cunoaşterii, stilul de abordare şi metoda predilectă de învăţare, dezvoltarea limbajului verbal şi non verbal, care dintre ele predomină, cum înţelege, cum analizează, cum sintetizează, cum şi cît memorează, cum ordonează datele însuşite etc.;
- **Socioemoţional:** relaţiile cu alţi copii şi adulţi, nivelurile de dependenţă şi independenţă comportamentală, autocontrol, frustrările, conceptul general despre sine, încrederea în forţele proprii, exprimarea emoţiilor şi a sentimentelor, capacitatea de cooperare, colaborare, într-ajutorare, împărţirea şi comunicarea cu ceilalţi etc.;
- **Acţional** - cu ce şi cu cine interacţionează copilul şi cu ce şi cu cine nu, de ce, unde preferă să se joace, preocupările predilecte ale copilului, interesele, cît de repede sau încet lucrează/îndeplineşte sarcinile;

- **Context educaţional** - cât de bine corespunde mediul educaţional nevoilor copilului etc.

Pentru observarea adecvată a copilului, este bine să ne fixăm anumite obiective. Pentru a fi eficiente, observările trebuie să fie sistematice, obiective, selective şi atent înregistrate. Următoarele orientări pot sprijini procesul de efectuare a observărilor:

- Observăm ce anume face copilul.
- Îl observăm în locuri diferite, în momente diferite ale timpului petrecut la școală/grădiniţă.
- Avem un comportament discret, pentru că copilul nu trebuie să simtă că este supus observării.
- Protejăm confidenţialitatea observaţiilor.
- Înregistrăm observaţiile cât mai repede posibil.
- Alegem un sistem practic de înregistrare a informaţiilor.

Formele de utilizare a observării sunt diverse, astfel încât se poate selecta:

- **jurnalul evenimentelor** în care se acordă pagini pentru unul sau mai mulți copii și în care se descriu faptele observate pe parcursul unei perioade stabilite de timp (de exemplu, înregistrarea comportamentelor problematice);
- **observarea sistematică** realizată prin intermediul unei liste de comportamente, fișe de observare, grile sau scale, preluate din literatura de specialitate sau stabilite în mod independent.

Din punct de vedere a modului de înregistrare a datelor observate, avem:

- **Înregistrări factuale,** care oferă informaţii despre ce s-a întâmplat, care a fost stimulul/motivaţia interesului pentru o anume activitate, care au fost reacţiile copilului şi cum s-a încheiat acţiunea. Pot include citate din dialogurile copilului şi descrieri ale calităţii comportamentului;
- **Înregistrări narative** care se pot referi la aprecieri zilnice sau impresii asupra activităţilor individuale sau de grup, care sunt înregistrate la sfârşitul zilei. Ele sunt utile pentru depistarea unor succese, progrese sau insuccese, regrese ale copilului.

Observaţiile asupra copiilor în timp ce lucrează sau interacţionează cu mediul îi vor spune evaluatorului câte ceva din ce acesta trebuie să ştie despre nevoile şi dezvoltarea copiilor.

De ce observăm?

H. Drummond și B. Nutbrown (1992) listează mai multe motive din care se fac observări:

- Pentru a ne asigura că copii sunt fericiţi, se simt în siguranţă şi au simţul de apartenenţă – *De ce?*
- Ca să devenim conştienţi de interesele, implicarea şi dispoziţia/predispoziţiile copiilor – *În ce mod?*
- Pentru a observa dezvoltarea şi învăţarea la copii – *Cum?*
- Pentru a nota/documenta şi planifica continuitatea şi progresul în învăţarea copiilor – *Cum?*
- Pentru a (ne) asigura ca copiii joacă rolul central în propria învăţare – *De ce este important acest lucru?*
- Pentru a-i face capabili pe adulţi să evalueze mediul şi propriile acţiuni/strategii – *De ce?*
- Pentru o mai bună cunoaştere a copiilor de către adult – *Cum?*
- Pentru a-i permite adultului să stabilească modalităţi de a se consulta şi de a planifica activităţi de învăţare cu copiii – *De ce?*
- Pentru a capacita adultul să construiască relaţii cu părinţii, familia şi alţi profesionalişti – *Cum o facem?*
- Pentru a ajuta adulţii să se înţeleagă mai bine pe sine, propriile deprinderi şi nevoi de învăţare.

Există câteva **cerințe față de înregistrarea datelor colectate prin observare**:

- ✓ să fie decis scopul observării;
- ✓ să fie aleasă o observare cât mai adecvată scopului propus;
- ✓ să fie prevăzut un timp şi un spaţiu pentru notarea cât mai adecvată a celor observate.
- ✓ Să fie aleasă o modalitate proprie de înregistrare. Este bine să existe un carneţel şi un creion în buzunar, pentru a înregistra, fără a întrerupe activitatea cu copiii, o frază sau pentru a descrie evenimentele-cheie într-un contact fizic sau comunicaţional. Se pot face notițe pe parcursul zilie, iar la sfârşitul zilei aceste scurte

notiţe vor fi transcrise într-un carnet sau dosar (comun sau pentru fiecare copil);

- ✓ Să fie respectat echilibrul dintre informaţia înregistrată şi cea neînregistrată;
- ✓ Să fie asigurat un grad cât să poate de înalt al obiectivității, astfel încât părerile şi convingerile evaluatorului să influenţeze cât mai puţin aprecierea dată dezvoltării copilului. Asupra aprecierilor date copilului de către evaluator influenţează mai mulţi factori: informaţia precedentă (ex., cea despre statutul social al copilului), predilecţiile şi suspiciunile proprii, sistemul de montaje psihologice etc. De aceea este important să se noteze informații despre comportamentul copilului aşa cum s-a derulat el. Pentru aceasta este necesară fixarea situaţiei, care a generat informaţia colectată.

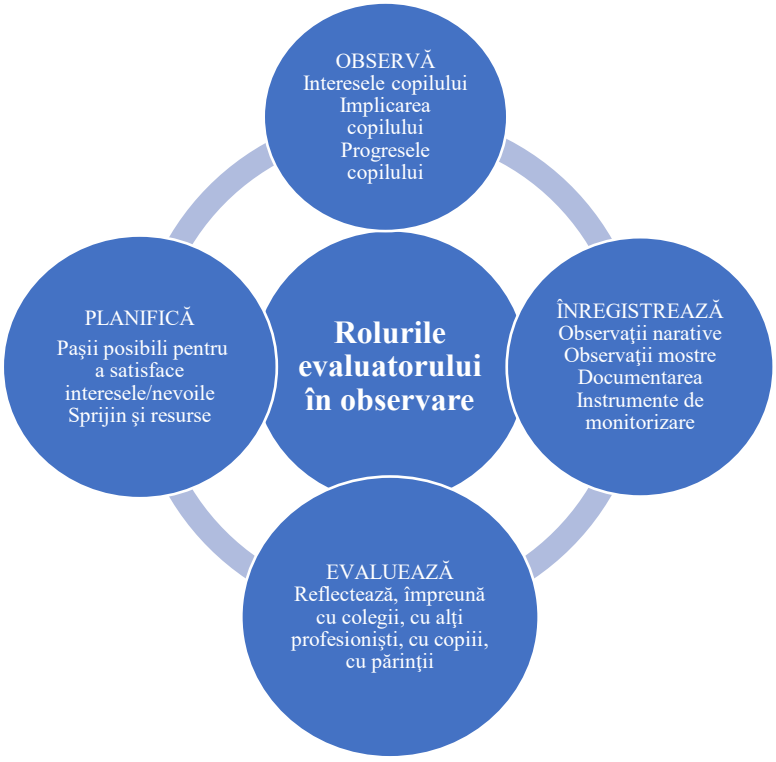

Figura 3.1. Rolurile în observare

3.1.2. Evaluarea funcțională

În cazurile de o complexitate mai mare, este recomandată **evaluarea funcțională**, care se axează pe abilitățile necesare copilului de a accesa și de a participa în mediul în care funcționează și învață. Strategiile utilizate în evaluarea funcțională sunt: obținerea informației de la persoanele relevante, observarea directă sistematică și analiza funcțională.

Un exemplu de observare sistematică realizată în cadrul evaluării funcționale servește analiza comportamentelor nedorite ce apar la copil. Pentru stabilirea comportamentelor ce stau la baza problemelor identificate, se colectează date cu referire la comportamentele observate la copil: când apar, cum se manifestă, cât durează, în ce circumstanțe și în prezența cui se manifestă, care sunt antecedentele (ce are loc înaintea apariției comportamentului examinat) și consecințele (care sunt evenimentele care apar ca rezultat al manifestării comportamentului respectiv). În acest scop se poate utiliza o fișă de observare sistematică, care să conțină următoarele date:

Tabelul 3.1. Tabel de colectare a datelor privind comportamentele observate

Data, ora	**Comportamentul copilului**	**Antecedente (ce a fost înaintea comportamentului copilului?)**	**Consecințe (ce a urmat după?)**

Aplicații pentru activitatea individuală

1. Aplicație: Să comparăm și să stabilim similitudini și diferențe între observare și evaluarea funcțională

Comparați cele două metode de evaluare utilizate în asistența psihopedagogică. Stabiliți, cel puțin, câte trei similitudini și diferențe între acestea.

2. Aplicație: Să elaborăm propria grilă de observare a comportamentului copilului

Analizați cazul descris în studiul de caz ce urmează. Determinați care sunt acțiunile pentru a stabili dificultătile cu care se confruntă Dan? Stabiliți care sunt dificultățile cu care se confruntă Dan. Elaborați lista compartimentelor care ar putea fi inclusă într-o grilă de observare pentru a examina cu precizie manifestările comportamentale ale copilului și dificultățile întâlnite. Elaborați schematic o grilă de observare a comportamentului lui Dan, care să conțină compartimentele determinate.

Studiu de caz

Dan este elev în clasa a patra. El întâmpină mai multe dificultăți în activitatea școlară. Nu-şi poate concentra atenţia, este hiperactiv. De asemenea este foarte impulsiv și energic, nici măcar nu poate sta locului când ia masa. Nu se poate concentra asupra sarcinii dată de profesor mai mult de 3-5 minute.

3.2. Evaluarea experimentală

Evaluarea experimentală se referă la aplicarea experimentului ca metodă de cunoaștere a copilului și părintelui și presupune utilizarea unei diversități de instrumente de psihodiagnostic (teste, chestionare, probe proiective), grație cărui fapt este cea mai răspândită. Dintre acestea fac parte *scalele de dezvoltare psihomotrică*.

În scopul evaluării nivelului de dezvoltare cognitivă și psihomotrică a copilului, sunt recomandate *bateriile de teste de inteligență*, care oferă posibilitatea evaluării nivelului de dezvoltare a proceselor psihice și, respectiv, a funcționalității cognitive a copilului pe dimensiuni specifice. Dintre cele mai cunoscute și frecvent utilizate este *Scala de Inteligenţă Wechsler pentru Copii (*Scala de Inteligență WPPSI), concepută pentru copiii preșcolari și școlarii mici (3-7 ani) și una pentru copiii mai mari și adulți. Care conține 2 scale: una verbală și una de performanță. Ariile evaluate se referă la: percepţie; înţelegere; domeniul cunoştinţelor generale; planificarea secvenţială a evenimentelor; mai multe operaţii ale gândirii; abilităţi de utilizare a conceptelor de număr, calcul, rezolvare de probleme; coordonare vizual-motorie; raţionament şi relaţii spaţiale.

Sunt pe larg utilizate și instrumentele concepute pentru studiul unor particularități ale proceselor psihice, ale psihomotricității: proba de memorie auditivă a cuvintelor *”10 cuvinte” (A. R. Luria), ”Proba perceptiv-motrică*

Bender", "Proba Ozeretski-Guillman" pentru studiul motricității fine, *"Labirinturi"* pentru evaluarea atenției distributive, *"Proba de orientare spațială Peajet-Head"* etc.

Pentru **examinarea domeniilor emoțional-adaptativ și socio-relațional**, de regulă, sunt selectate testele proiective și parțial standardizate, care permit examinarea trăsăturilor de personalitate, a relațiilor celui evaluat cu cei din anturajul său, proiectate direct sau indirect în ceea ce realizează copilul. Drept material stimulativ servește imaginea, conținutul căreia urmează să fie descris de către copil și care va oferi aprecieri situației prezentate în corespundere cu propriile trăiri.

Dintre probele proiective și semiproiective se utilizează:

- *"Testul-film" (Renes Gille)*, pentru studierea nivelului de adaptate socială a copilului, a tipului relațiilor lui interpersonale, a unor manifestări comportamentale și trăsături de personalitate;
- *"Două case" (I. Vandvic)*, pentru stabilirea particularităților interacțiunii copilului cu membrii familiei, alte persoane importante, atitudinea copilului față de aceste relații (Anexa 7);
- *"Scărița" (T. Marținkovskaia)*, pentru studierea nivelului de autoapreciere a copilului; în varianta propusă, testul permite evaluarea dificultăților existente în cadrul familiei ce educă copii cu dizabilități, fiind posibilă utilizarea atât în cazul copiilor, cât și al părinților (Anexa 8);
- *"Metoda proiectivă pentru determinarea anxietății" (V. Amen, N. Renison)* etc.

De asemenea, este recomandată, începând cu vârsta de 4 ani, utilizarea testelor proiective bazate pe desen - "*Desenul persoanei (omulețului)" (K. Machover), "Animalul inexistent" (T. Marținkovskaia), "Desenul familiei" (L. Corman), "Casă. Copac. Om" (J. Buck), "Desenul kinestezic al familiei" (R. Burns, S. Kaufman)*. Desenul copilului reflectă climatul familial, relațiile interpersonale, conflictele existente, redând modul în care copilul mic percepe complexitatea relațiilor din lumea adulților. Aceasta este valabil și în cazul în care copilul nu posedă abilități înalte de desen, fapt care sporește valabilitatea utilizării lui, inclusiv în cazul copiilor cu CES.

De asemenea, în evaluarea psihologică și pedagogică vorbim și de **metoda experimentului**. Acesta se utilizează mai mult în cercetare, dar este util și în scopul studierii profilului psihologic al copilului, de exemplu. Constă în crearea situațiilor experimentale, în care se creează condiții pentru

exteriorizarea anumitor calități ale respondentului evaluat, care sunt înregistrate și măsurate.

Avantajele aplicării experimentului în evaluare

- Persoanele evaluate în cadrul experimentului nu bănuiesc ca sunt studiate, eliminându-se astfel efectul de faţadă.
- În comparaţie cu observarea, asemenea situaţii pot fi organizate de câte ori apare necesitatea și nu e nevoie să monitorizezi continuu, pentru a stabili caracteristicele manifestărilor evaluate.
- Există o relaţie univocă între conduită şi situaţie.
- Se obţine un indiciu clar al fenomenului psihic studiat.
- Cei evaluați nu sunt supuşi unor tensiuni emoţionale suplimentare, deoarece participarea la experiment se desfăşoară în formă de activităţi obişnuite.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să comparăm și să stabilim similitudini și diferențe între evaluarea funcțională și evaluarea experimentală**

Comparați cele două metode de evaluare utilizate în asistența psihopedagogică. Stabiliți care sunt contextele în care se aplică fiecare. Identificați, cel puțin, câte trei similitudini și diferențe între acestea, realizând Diagrama Venn.

2. **Aplicație: Să elaborăm un mini-experiment în scopul evaluării copilului din școală/grădiniță**

Analizați informația cu privire la experimentul ca metodă de evaluare. Determinați care sunt contextele în care poate fi utilizat. Elaborați o situație concretă de realizare a unui mini-experiment în scopul evaluării psihopedagogice a copilului în grădiniță/școală.

3.3. Testul și caracteristicile lui psihometrice. Utilizarea testelor proiective în evaluarea psihologică

În continuare o să ne oprim la descrierea testului ca instrument utilizat cel mai des în evaluarea psihologică, care, prin sinonimie, se mai numește și testare psihologică – încă un semn că aplicarea testului în evaluarea psihologică este foarte răspândită. Testul este *modus operandi* al psihodiagnozei din momentul apariției acestui domeniu psihologic și până în prezent[16].

Din engleză, testul se traduce ca: probă, încercare, verificare (*engl. test*). În aspect psihologic**, testul** este un instrument utilizat în evaluarea psihologică, care are ca scop să măsoare diferite aspecte ale personalității, abilităților cognitive, comportamentului sau a altor trăsături psihologice ale unei persoane.

Un test este o procedură standardizată sau o metodă sistematică utilizată pentru a măsura anumite trăsături, abilități, cunoștințe sau alte caracteristici ale unei persoane sau a unui grup de persoane. Testele pot fi folosite într-o varietate de domenii, inclusiv în educație, psihologie, medicină, afaceri și cercetare științifică.

Dicționarul de psihologie definește testul ca fiind ”o probă standardizată care informează asupra unor caracteristici afective, intelectuale (nivel mintal, aptitudini, cunoștințe) sau senzoriale ale unui subiect, ceea ce permite situarea acestuia în raport cu ceilalți membri ai grupului social din care face parte[17].

Anne Anastasi definiește testul ca fiind o măsură obiectivă și standardizată a unui eșantion de comportament. S. Urbina completează definiția, remarcând că testul reprezintă o procedură sistematică utilizată pentru a obține eșantioane de comportament, relevante pentru funcționarea cognitivă și afectivă a persoanei și pentru a transforma în scoruri și a evalua aceste eșantioane în concordanță cu anumite standarde[18].

Paul Oleron descrie testul ca fiind un instrument fundamental al psihologiei aplicate ce oferă posibilitatea de a examina numeroși indivizi în situații uniformizate.

---

[16] Бурлачук Л. Психодиагностика. СПб.: Питер, 2005. 351 с.

[17] Sillamy N. Dicționar de psihologie. București: Univers enciclopedic, 2000. 348 p., p. 318.

[18] Анастази А., Урбина С. Психологическое тестирование. 7-е изд. СПб.: Питер, 2005. 688 с.

Există diverse tipuri de teste, care pot evalua o gamă largă de caracteristici și competențe. Acestea pot include teste de inteligență, teste de aptitudini, teste de personalitate, teste de evaluare a abilităților cognitive sau emoționale, teste clinice pentru diagnosticarea tulburărilor mentale, teste de evaluare a performanței școlare sau profesionale, și multe altele.

Aceste instrumente sunt utilizate într-o varietate de contexte, cum ar fi recrutarea și selecția de personal în mediul profesional, evaluarea și diagnosticarea tulburărilor mentale, consilierea și terapia, precum și în cercetare științifică.

Scopul unor atare probe este de a se obține, într-un timp relativ scurt, informații cuantificabile și independente de subiectivitatea evaluatorului, asupra subiecților examinați.

Testele psihologice pot fi de diverse tipuri, inclusiv:

1. Teste de personalitate

Testele de personalitate sunt instrumente psihologice utilizate pentru a evalua trăsăturile, tendințele și caracteristicile individuale ale unei persoane într-o varietate de contexte. Acestea măsoară trăsături, cum ar fi introversia/extrovertirea, deschiderea la experiențe, conștiinciozitatea etc. Aceste teste explorează unele aspecte noncognitive ale personalității, adică aspectele afective și conative (impulsionale și volitionale) ale personalității.
Există o varietate largă de teste de personalitate, dintre care enumerăm:

- MMPI (Inventarul Multifazic al Personalității Minnesota) - unul dintre cele mai utilizate teste de personalitate și este conceput pentru a evalua trăsăturile de personalitate și tulburările psihologice. MMPI utilizează o serie de întrebări pentru a măsura trăsături precum depresia, anxietatea, hipocondria și agresivitatea;
- NEO-PI-3 (Inventarul de Personalitate NEO-PI-R Revizuit) – un test bazat pe teoria Big Five și măsoară cinci dimensiuni majore ale personalității: deschiderea la experiență, conștiinciozitatea, extravertirea, agreabilitatea și stabilitatea emoțională;
- 16PF (Factorul de Personalitate 16) – un test ce măsoară 16 trăsături de personalitate bazate pe factori primari și secundari. Trăsăturile măsurate includ independența, dominanța, senzualitatea, anxietatea și supunerea;
- CPI (Inventarul de Personalitate California) - măsoară o serie de trăsături de personalitate, inclusiv impulsivitatea, stabilirea

obiectivelor, cooperarea și stabilitatea emoțională. Testul este utilizat pentru a oferi o evaluare a personalității în diferite contexte, cum ar fi muncă și relații interpersonale.

2. Teste cognitive sau de inteligență

Testele de inteligență sunt instrumente psihologice utilizate pentru a evalua capacitățile cognitive ale unei persoane, inclusiv abilitățile verbale, nonverbale, logice și de gândire abstractă. Aceste teste sunt concepute pentru a măsura nivelul general de inteligență al unei persoane și sunt folosite într-o varietate de contexte, cum ar fi în educație, recrutare și selecție, diagnostic și planificare a intervențiilor. Cele mai reprezentative teste de inteligență utilizate în practica psihologică și în cercetare sunt:

- Testul Stanford-Binet - unul dintre cele mai vechi și mai cunoscute teste de inteligență. Este utilizat pentru a evalua capacitățile cognitive ale persoanelor cu vârste cuprinse între 2 și 85 de ani și măsoară abilități precum cunoștințele verbale, raționamentul nonverbal, memoria și abilitățile de planificare.
- WAIS (Scala de Inteligență pentru Adulți Wechsler) - un test de inteligență utilizat pentru adulți și adolescenți cu vârste de la 16 la 90 de ani. WAIS măsoară o gamă largă de abilități cognitive, inclusiv cunoștințe verbale, abilități de raționament, memoria de lucru și viteza de procesare;
- WISC (Scala de Inteligență Wechsler pentru Copii) - echivalentul WAIS pentru copii cu vârste cuprinse între 6 și 16 ani. WISC măsoară abilități similare, dar adaptate pentru a fi relevante pentru dezvoltarea copiilor, inclusiv abilitățile verbale, nonverbale, de gândire și de memorie;
- Raven's Progressive Matrices - test de inteligență nonverbal care măsoară abilitățile de raționament abstract și de gândire logică. Testul constă în completarea matricelor cu modele lipsă, utilizând logica și recunoașterea de modele;
- Cattell Culture Fair Intelligence Test – un test nonverbal care se concentrează pe abilitățile de raționament și de înțelegere a modelelor. A fost conceput pentru a fi echitabil pentru diferite culturi și niveluri de educație, eliminând utilizarea limbajului și a cunoștințelor culturale specifice.

3. Teste de evaluare a aptitudinilor

Testele de evaluare a aptitudinilor sunt instrumente psihologice utilizate pentru a evalua abilitățile și competențele specifice ale unei persoane într-un domeniu sau domenii particulare. Aceste teste sunt proiectate pentru a măsura aptitudinile cognitive, abilitățile verbale și nonverbale, abilitățile matematice, abilitățile tehnice și alte abilități relevante pentru o varietate de ocupații și activități.

Exemple reprezentative din această categorie de teste servesc:

- Testele de aptitudini verbale, care evaluează abilitățile lingvistice și verbale ale unei persoane, inclusiv vocabularul, înțelegerea cuvintelor și a contextului verbal, precum și abilitățile de citire și scriere. Un exemplu de test de aptitudini verbale este Testul de Citire Comprehensivă Nelson-Denny;
- Testele de aptitudini numerice, care măsoară abilitățile matematice și numerice ale unei persoane, inclusiv raționamentul matematic, abilitățile de calcul și capacitatea de a rezolva probleme matematice. Exemple de teste de aptitudini numerice includ Testul de Aptitudini Matematice Scholastic Assessment (SAT);
- Testele de aptitudini spațiale, care examinează capacitatea unei persoane de a percepe și interpreta informații spațiale și de a rezolva probleme legate de spațiu și formă. Un exemplu relevant îl constituie Testul de Aptitudini Spațiale Bennett Mechanical;
- Testele de aptitudini tehnice, care evaluează abilitățile practice și tehnice ale unei persoane, cum ar fi abilitățile de reparații, construcție sau manipulare a uneltelor. Un exemplu de test de aptitudini tehnice este Testul de Aptitudini pentru Aptitudini Tehnice (TAST).

4. Teste clinice

Aceste teste sunt utilizate în evaluarea și diagnosticarea tulburărilor mentale, cum ar fi depresia, anxietatea, tulburările de alimentație etc. Aceste teste sunt proiectate pentru a măsura diferite aspecte ale sănătății fizice și mentale, precum și funcționarea și comportamentul persoanei în diferite situații. Domeniile evaluate prin aplicarea testelor clinice sunt diverse: depresia, anxietatea, tulburările de personalitate, abilitățile cognitive și funcționarea emoțională. Exemple de teste psihologice includ inventare de depresie Beck (BDI), inventar de anxietate Beck (BAI), testul de evaluare a stresului (TAS), MMPI (Inventarul Multifazic al Personalității Minnesota).

5. Teste proiective

Testele proiective reprezintă un aspect important al istoriei psihologiei și al evaluării psihologice. Aceste teste sunt concepute pentru a investiga aspecte ale personalității și ale stării emoționale care pot fi dificil de măsurat prin metode obiective. Aceste teste sunt mai subiective și implică prezentarea unor stimuli ambiguu, cum ar fi imagini sau afirmații incomplete, și solicită persoanei testate să-și exprime interpretările sau să completeze stimulii.

Desenul este mijlocul prin care pot fi exprimate diferite conţinuturi ale personalităţii
subiectului care poate da comunica unor stări şi trăiri afective altfel greu de verbalizat.

În secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, psihologii au început să exploreze metode alternative pentru a înțelege procesele psihologice inconștiente și subiective. Aceste eforturi au dus la dezvoltarea primelor teste proiective. Printre primii îl regăsim pe Hermann Rorschach, un psiholog elvețian, care a dezvoltat testul său de cerneală în anii 1920, ”**Petele lui Rorschach**”. Acest test implică prezentarea unor plăci cu pete de cerneală și solicitarea subiecților să interpreteze ceea ce văd. Interpretările lor ar putea revela aspecte ale personalității și ale stării emoționale.

Thematic Apperception Test (TAT), un lat test proiectiv clasic, a fost dezvoltat de către Henry Murray și Christiana Morgan în anii 1930. Testul implică prezentarea unor imagini vagi sau ambigue și solicitarea subiecților să dezvolte povești despre ceea ce cred că se întâmplă în fiecare imagine. Interpretările lor pot oferi indicii despre motivele și nevoile lor inconștiente.

Pe lângă Rorschach și TAT, au fost dezvoltate și alte teste proiective, cum ar fi **Testul de Desen al Familie**i și **Testul Arborelui**, care implică solicitarea subiecților să deseneze sau să completeze figuri și să interpreteze ceea ce au creat.

Testul omulețului sau Desenul persoanei a fost conceput de către F. Goodenough, care iniţial utilizase tehnica desenului unei persoane pentru a evalua dezvoltarea inteligenţei la copii. Principiul acestei tehnici era că, odată cu vârsta, se maturizează şi nivelul expresiv grafic al copiilor; copiii cu deficienţe intelectuale se vor menţine din punct de vedere grafic la un nivel situat sub vârsta lor cronologică. În 1949 Karen Machover utilizează tehnica proiectivă, Testul Omului, plecând de la principiul că în desenul unei siluete umane subiecţii îşi proiectează modul în care se percep pe ei

înşişi, cu problemele sau conflictele specifice care ţin de imaginea de sine (S. Urban, 1967).

Testele proiective au fost adesea criticate pentru lipsa de validitate și fiabilitate, precum și pentru subiectivitatea interpretărilor lor. De-a lungul anilor, ele au fost supuse unei controverse constante în comunitatea științifică, iar utilizarea lor a scăzut în multe domenii ale psihologiei.

Avantajele acestor teste se referă la rapiditatea aplicării și colectării informației și la faptul că pot fi utilizate pe diferite grupuri, inclusiv pe cele dezavantajate din punct de vedere cultural, pe grupurile de vârstă mai mică, odată ce nu implică factorul verbal.

Principalul dezavantaj constă în insuficienta validare prin studii specifice.

De aceea, este recomandat ca testele proiective să fie folosite într-o baterie de testare şi nu ca probă unică și independentă de investigare a personalităţii.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să analizăm tipurile de teste: de inteligență, de personalitate, de aptitudini**

Analizați câteva tipuri de teste: de inteligență, de personalitate, de aptitudini. Stabiliți contextele în care se utilizează.

2. **Aplicație: Să analizăm desenul persoanei din perspectiva principiilor analizei proiective**

Examinați modalitatea de aplicare și interpretare a datelor obținute la utilizarea testului proiectiv ”Desenul persoanei” (Anexa 2).

Analizați desenele prezentate în Anexa 2 în baza criteriilor de interpretare a datelor obținute prin intermediul testului ”Desenul persoanei”.

Realizați un portret psihologic al subiectului care a realizat desenul examinat (B1 și B2, Anexa 2), bazat pe informațiile obținute în urma analizei și interpretării datelor.

3.4. Criterii și principii pentru selectarea și administrarea probelor de diagnostic

Selectarea probelor de diagnostic în cadrul evaluării psihologice implică luarea în considerare a mai multor criterii importante pentru a asigura că probele selectate sunt relevante, valide și fiabile pentru a evalua trăsăturile sau problemele psihologice ale persoanei evaluate.

Criteriile esențiale pentru selectarea probelor de diagnostic se referă la:

- **Relevanța clinică**

Probele de diagnostic ar trebui să fie relevante pentru problemele sau trăsăturile psihologice specifice pe care se dorește să le evalueze. Este important să se țină cont de diagnosticul sau problemele principale ale individului și să se selecteze probe care sunt adecvate pentru a evalua aceste aspecte.

- **Standardizare**

Probele de diagnostic ar trebui să fie standardizate, ceea ce înseamnă că acestea au fost administrate și interpretate în conformitate cu proceduri clare și consistente. Probele standardizate au norme de interpretare care permit compararea scorurilor individului testat cu cele ale unui grup de referință similar.

- **Etică și confidențialitate**

Este esențial ca probele de diagnostic să respecte principiile etice, în conformitate cu standardele legale și să protejeze confidențialitatea și intimitatea subiectului testat. Probele ar trebui să fie administrate și interpretate într-un mod care să respecte drepturile și demnitatea persoanei.

Prin luarea în considerare a acestor criterii importante, se poate asigura că probele de diagnostic selectate sunt potrivite pentru evaluarea trăsăturilor sau problemelor psihologice ale individului în cauză și că rezultatele evaluării sunt valide și fiabile.

Fiecare test are scopul său specific și poate oferi informații valoroase despre persoana testată în contextul în care este utilizat, însă este important să fie administrat și interpretat corect, de către profesioniști bine instruiți în domeniul psihologiei.

Scopul aplicării probelor de diagnostic, în special, a testelor, este de a se obține, într-un timp relativ scurt, informații cuantificabile și independente de subiectivitatea evaluatorului, asupra subiecților examinați.

Testele sunt adesea concepute cu obiective specifice în minte și sunt construite pentru a fi valide și fiabile.

Un test bun este:

- **omogen**, adică nu măsoară decât o singură dispoziție;
- **fidel**, adică oferă aceleași rezultate la un interval de câteva luni;
- **sensibil**, pentru că permite un clasament nuanțat al indivizilor;
- **valid**, pentru că măsoară realmente ceea ce i se cere să măsoare.

Este important ca testele să fie administrate și interpretate în mod corespunzător, de către profesioniști bine instruiți, iar rezultatele să fie utilizate într-un mod etic și responsabil. Utilizarea și interpretarea incorectă a testelor poate duce la concluzii greșite și la luarea deciziilor incorecte sau nedrepte.

În pofida tuturor calităților sale, un test nu este decât un instrument. El furnizează anumite informații, dar nu un diagnostic.

Un diagnostic este o judecată bazată pe un raționament complex care integrează rezultatele psihometrice unor observații necuantificabile, unor date extrase din istoria subiectului.

Testele nu au niciodată un caracter absolut. Ele sunt puncte de repepr care îi permit evaluatorului să-și verifice ipotezele.

În continuare vom descrie caracteristicile de bază ale unui test.

Validitatea se referă la gradul în care un test măsoară cu adevărat ceea ce intenționează să măsoare. Un test este considerat valid atunci când furnizează rezultate corecte și relevante pentru ceea ce se încearcă să măsoare. Odată ce scopul unui test este să formuleze un pronostic referitor la un criteriu determinat, validitatea sa se măsoară prin gradul de legătură dintre ceea ce a fost prezis și conduita propriu-zisă a persoanei evaluate într-o anumită situație școlară, profesională etc. Compararea rezultatelor obținute în cele două activități permite aprecierea valorii probei.

Un test poate fi utilizat numai dacă el este valid. Validitatea sa se măsoară printr-un coeficient de corelație calculat pe baza a două serii de note[19].

Fidelitatea sau fiabilitatea se referă la consistența măsurătorilor obținute prin test. Este calitatea unei probe (test) de a da rezultate aproape identice când este aplicată de repetate ori aceluiași grup de subiecți. Un test fiabil va oferi aceleași rezultate sau rezultate similare atunci când este administrat aceluiași individ de mai multe ori.

Fidelitatea unui test se evaluează prin administrarea repetată, după un anumit interval de timp și în aceleași condiții, aceluiași eșantion de indivizi, pentru a se determina gradul de corelație care există între cele două serii de măsurări. Când testul este bun, se obțin indici care variază între 0,80 și 0,90.

Sensibilitatea se referă la capacitatea testului de a detecta diferențe subtile sau schimbări în trăsăturile psihologice pe care încearcă să le măsoare. Un test sensibil va fi capabil să evidențieze variații în funcție de diferitele stări sau caracteristici psihologice ale individului testat.

Obiectivitatea exprimă gradul în care rezultatele testului sunt independente de subiectivitatea evaluatorului sau a persoanei testate. Testele ar trebui să fie cât mai obiective posibil, adică să fie independente de subiectivitatea evaluatorului sau a persoanei testate. Aceasta poate fi realizată prin utilizarea unor instrucțiuni clare și a unor criterii de scorare bine definite.

Este esențial ca un test să fie cât mai obiectiv posibil pentru a asigura că măsoară cu precizie trăsăturile psihologice ale individului în mod consistent și fiabil. Iată câteva aspecte care contribuie la obiectivitatea unui test psihologic:

- *standardizare a procedurilor*: testele psihologice standardizate sunt administrate și interpretate în conformitate cu proceduri clare și consistente. Aceasta implică stabilirea unor instrucțiuni precise pentru administrarea testului, precum și pentru scorarea și interpretarea rezultatelor.
- *scorare obiectivă*, eliminând sau minimizând subiectivitatea evaluatorului. Acest lucru poate fi realizat prin utilizarea unor criterii de scorare bine definite și prin automatizarea procesului de scorare, acolo unde este posibil;

[19] Sillamy N. Dicționar de psihologie. București: Univers enciclopedic, 2000. 348 p., p. 336.

- *eliminarea sesizării*, care se obține dacă se reduce sau se elimină posibilitatea ca persoana testată să ghicească sau să anticipeze răspunsurile dorite. Aceasta poate include utilizarea unor itemi (întrebări sau sarcini) care nu sunt ușor de anticipat sau de interpretat în mod subiectiv;
- *neutralitate culturală*, care presupune că testele ar trebui să fie neutre din punct de vedere cultural și să nu favorizeze sau să dezavantajeze anumite grupuri culturale. Este important ca itemii și instrucțiunile testului să fie relevante și accesibile pentru toți indivizii testați, indiferent de originea lor culturală.

Acestea sunt doar câteva dintre proprietățile importante ale unui test psihologic, iar o bună înțelegere a acestora este crucială pentru utilizarea și interpretarea corectă a rezultatelor.

Omogenitatea unui test psihologic se referă la gradul în care itemii sau întrebările din cadrul testului măsoară aceeași trăsătură sau concept psihologic. Un test este considerat omogen atunci când itemii sunt similari în ceea ce privește dificultatea, claritatea și relevanța lor pentru trăsătura sau conceptul măsurat. Omogenitatea este importantă pentru asigurarea validității și fiabilității testului și se asigură prin:

- *consistența conceptului măsurat* - itemii din cadrul unui test ar trebui să fie consistenți în ceea ce privește conceptul sau trăsătura pe care încearcă să o măsoare. De exemplu, dacă un test măsoară anxietatea, toți itemii ar trebui să se refere la aspecte relevante ale anxietății, cum ar fi sentimente de neliniște, teamă sau îngrijorare;
- *dificultate similară* - itemii dintr-un test ar trebui să aibă o dificultate similară, astfel încât persoanele cu aceeași trăsătură sau nivel de performanță să obțină scoruri similare. Dacă unii itemi sunt mult mai dificili sau mai ușori decât alții, acest lucru poate afecta validitatea testului și interpretarea rezultatelor;
- *claritate și coerență* - itemii din cadrul testului ar trebui să fie formulați clar și coerent, astfel încât să fie ușor de înțeles și de răspuns pentru persoanele testate, pentru a anticipa interpretările eronate și pentru a nu afecta fiabilitatea testului;
- *reprezentativitate* - itemii din cadrul unui test ar trebui să acopere o gamă largă și reprezentativă de aspecte ale trăsăturii sau conceptului măsurat. Aceasta asigură că testul este capabil să măsoare în mod

adecvat întreaga varietate a trăsăturii sau conceptului, fără a se concentra excesiv pe anumite aspecte sau subdomenii;

- *echilibru între diferitele dimensiuni ale trăsăturii* - dacă trăsătura sau conceptul măsurat are mai multe dimensiuni sau aspecte, este important ca itemii să acopere în mod echilibrat aceste diferite dimensiuni. Aceasta asigură că testul este sensibil la toate aspectele relevante ale trăsăturii sau conceptului și nu se concentrează excesiv pe unele dimensiuni în detrimentul altora.

Prin asigurarea omogenității testului, se poate îmbunătăți validitatea și fiabilitatea acestuia, asigurându-se că măsoară în mod adecvat trăsătura sau conceptul psihologic în cauză.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să demonstrăm utilitatea testului standardizat în defavoarea celui nestandardizat**

Specificați care este diferența dintre testul standardizat și testul nestandardizat. Argumentați alegerea făcută de majoritatea profesioniștilor în domeniul psihodiagnosticului în favoarea instrumentelor standardizate.

2. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea corespunderii testului ca instrument de diagnostic cerințelor psihometrice**

Argumentați necesitatea corespunderii unui test ca instrument de diagnostic din perspectiva caracteristicilor psihometrice: fidelitate, validitate, obiectivitate, omogenitate.

3. **Aplicație: Să selectăm strategia de evaluare potrivit necesităților subiectului evaluat**

Reflectați puțin asupra barierelor pe care le poate avea procesul de organizare a evaluării unui copil cu dizabilități severe. De multe ori nu putem să cunoaștem capacitatea de înțelegere a copilului cu dizabilități severe și din această cauză încercările lui de a comunica pot rămâne necunoscute, neobservate. În astfel de situație putem conchide că copilul are și o dizabilitate intelectuală, deși în realitate nu e neapărat așa. De aceea este foarte important să evaluăm adecvat înțelegerea și exprimarea copilului.

Stabiliți câteva modalități concrete prin care credeți că ar fi posibil de determinați cât de multe înțelege și exprimă un astfel de copil.

4. Aplicație: Să reflectăm asupra importanței modului în care formulăm instrucțiunea pentru realizarea sarcinii de evaluare

Citiți fragmentul ce descrie adresarea Regelui către Micul Prinț (”Micul prinț” de Antoine De Saint-Exupery). Raportați situația la practica de evaluare și reflectați asupra importanței modului în care formulăm instrucțiunea pentru realizarea sarcinii de evaluare.

Invitație la reflecție:

Din adresarea Regelui către Micul Prinț (”Micul prinț” de Antoine De Saint-Exupery):

”Dacă i-aș porunci unui general să zboare din floare-n floare în chip de fluture sau să scrie o tragedie, sau să se preschimbe în pasăre de mare, iar generalul n-ar executa porunca regelui, a cui ar fi vina, a lui sau a mea?... A mea, că am dat o poruncă pe care nu o poate realiza...”.

”*Trebuie să ceri de la fiecare ceea ce poate da”.*

3.5. Procesarea datelor acumulate în evaluare

Organizarea evaluării experimentale, cu aplicarea mai multor metode și instrumente de diagnostic, implică câteva etape distincte.

Etape în organizarea evaluării experimentale

- **Cunoașterea cazului prin documentare**
- **Pregătirea evaluării**:
  - selectarea metodelor, instrumentelor;
  - pregătirea spațiului în care va avea loc evaluarea;
  - facilitarea contactului cu cel evaluat
- **Realizarea evaluării prin aplicarea metodelor, instrumentelor selectate**
- **Procesarea datelor acumulate**
  - Organizarea informațiilor acumulate, prelucrarea analitică, sintetizarea și sistematizarea acestora pe criterii relevante.
  - 2 tipuri de procesare a informației:

- 1) **cantitativă**: ordonarea datelor statistice acumulate prin chestionare, aplicare de teste, liste de control etc., efectuarea calculelor (frecvența manifestărilor, procentaj, medii), identificarea unor manifestări care să susțină sau infirme ipoteza;
- 2) **calitativă**: descrierea detaliată a informației relevante colectate, atribuirea de sensuri, raportarea la valori și descriptori.

- **Interpretarea datelor obținute**
  Constă în „citirea" informației colectate; presupune încadrarea acesteia în criterii, norme, standarde, ceea ce crește obiectivitatea evaluării.
- **Emiterea concluziilor**

Odată administrate probele de diagnostic, urmează să fie analizate datele factologice acumulate. Procesarea datelor acumulate în cadrul evaluării psihopedagogice implică analizarea și interpretarea informațiilor obținute din administrarea diferitor instrumente și metode de evaluare, cu scopul de a înțelege nevoile, capacitățile și dificultățile individului în contextul său educațional.

Distingem 2 etape în cadrul procesării informațiilor acumulate:

✓ **Organizarea și sistematizarea datelor**

La această etapă se face o sumarizare a datelor colectate în timpul evaluării psihopedagogice. Acest lucru poate include rezultatele testelor psihologice, observațiile clinice, analiza lucrărilor realizate de subiectul investigat, analiza informațiilor relevante obținute din convorbirea cu persoane importante (părinți, cadre didactice etc.).

✓ **Analiza datelor cantitative și calitative**

Se începe cu examinarea datelor brute colectate în timpul evaluării. Aceste date pot include, după cum s-a specificat, răspunsuri la chestionare, scoruri calculate în baza rezultatelor testelor psihologice, date înregistrate n cadrul observațiilor clinice sau alte informații relevante.

Se utilizează atât metode cantitative, cât și calitative pentru a analiza datele. Analiza datelor cantitative presupune examinarea scorurilor înregistrate la diferite niveluri de dezvoltare evaluate, care indică performanța subiectului în domeniul vizat. Datele calitative se referă la răspunsuri oferite, care reprezintă dovada unor atitudini, comportamente etc.

În procesul de analiză se identifică modele, tendințe sau relații între diferitele variabile evaluate, precum abilitățile cognitive, comportamentul sau stilurile de învățare ale copilului evaluat, de exemplu.

Cu certitudine, procesarea datelor în cadrul evaluării psihopedagogice necesită abilități analitice și de înțelegere a comportamentului și dezvoltării copilului, precum și cunoștințe solide privind aplicarea instrumentelor de evaluare utilizate în acest domeniu.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm argumente pe cartele privind pașii realizați în procesarea datelor obținute în procesul de evaluare psihopedagogică**

Analizați etapele parcurse în scopul procesării datelor obținute în evaluare. Elaborați argumente în favoarea fiecărei etape/proceduri realizate în procesarea datelor colectate, pe care să le utilizați într-un eventual exercițiu ”Argumente pe cartele”, în cadrul activității de seminar.

2. **Aplicație: Să experimentăm procesarea datelor în cadrul unui studiu de caz de aplicare a unui instrument de evaluare**

Selectați un instrument de diagnostic pentru evaluarea comportamentului unui copil de vârstă preșcolară/școlară mică (la alegere). Organizați o situație de evaluare psihologică. Aplicați, înregistrând faptele stabilite. Procesați datele din punct de vedere cantitativ și calitativ. Structurați-le într-un tabel, în care să notați scorul obținut și nivelul/starea determinate de acest scor.

3.6. Interpretarea datelor și elaborarea concluziilor. Structurarea procesului verbal de administrare a probei de diagnostic

Interpretarea datelor în evaluarea psihologică este un proces complex care implică analiza și înțelegerea informațiilor obținute din aplicarea diferitor instrumente și tehnici psihologice.

Tabelul 3.2. Etape în interpretarea datelor obținute în evaluare

Etape în interpretarea datelor obținute prin evaluare	Descrierea etapelor
Evaluarea funcției și semnificației datelor analizate	Se asigură înțelegerea semnificației datelor în contextul problemei sau întrebării pentru care a fost realizată evaluarea. Evaluatorul răspunde la întrebarea: Cum corelează datele obținute cu comportamentul, emoțiile sau gândurile individului evaluat?
Compararea cu normele și standardele	Se compară rezultatele cu normele și standardele relevante pentru instrumentele și tehnicele utilizate în evaluare. Acest lucru poate ajuta la evaluarea nivelului de funcționare al persoanei evaluate în comparație cu populația generală, iar în cazul copilului – a nivelului său de funcționare în comparație cu alți copii de aceeași vârstă sau grup de referință.
Evaluarea contextului educațional și familial	Este important, pe lângă raportarea datelor obținute la criterii, standarde, să se ia în considerare și contextul educațional și familial al individului în interpretarea datelor. Factori precum mediul școlar, suportul familial și experiențele anterioare pot influența înțelegerea și interpretarea nevoilor și dificultăților individului.
Întâlnirea cu persoana evaluată	Este adesea util să se organizeze și o întâlnire cu persoana evaluată pentru a discuta rezultatele evaluării. Aceasta poate oferi oportunitatea de a clarifica sau de a adăuga context la datele obținute.
Identificarea nevoilor și punctelor tari	În urma interpretării datelor, se solicită identificarea nevoilor specifice și a punctelor tari ale persoanei evaluate în funcție de datele obținute. Acest lucru poate ajuta la elaborarea unui plan de intervenție, la nevoie, și la identificarea strategiilor de sprijin adecvate.

Formularea concluziilor	Se trag concluzii bazate pe datele obținute și analizate. Se identifică principalele constatări sau modele și se explică semnificația acestora în contextul evaluării psihologice.
Elaborarea recomandărilor	Pe baza concluziilor trase, se formulează recomandări pentru îmbunătățirea funcționării subiectului sau pentru intervenții suplimentare. Aceste recomandări ar trebui să fie personalizate și orientate către nevoile și obiectivele celui evaluat. Recomandările specifice ar urma să sprijine dezvoltarea și succesul academic al copilului.
Documentarea și raportarea rezultatelor	La etapa finală rezultatele constatărilor și concluziilor se documentează în mod corespunzător într-un raport scris. Raportul ar trebui să fie clar, concis și să ofere suficiente detalii pentru a susține concluziile și recomandările formulate. La fel de importantă este și comunicarea rezultatelor și recomandărilor, care trebuie prezentate într-un mod clar și accesibil, atât pentru părinți, cât și pentru cadrele didactice și alți profesioniști implicați în educația individului. Este nevoie de asigurat un nivel optim de înțelegere a mesajului, care trebuie ajustat la nivelul de înțelegere al publicului țintă, cu oferire de clarificări sau explicații suplimentare, dacă este necesar.

Este important de abordat interpretarea datelor în evaluarea psihologică cu atenție și profesionalism, având în vedere sensibilitatea și complexitatea informațiilor obținute. De asemenea, rămâne semnificativă și respectarea standardelor etice și de confidențialitate în toate etapele procesului de evaluare și interpretare.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm procesul-verbal de aplicare a probei de diagnostic**

Pentru elaborarea procesului-verbal de aplicare a probei de diagnostic realizați următorii pași:

1.1. Examinați modalitatea de aplicare a unui test de evaluare a unui proces psihic cognitiv, la alegere.

1.2. Administrați testul în cadrul unui studiu de caz, asigurând respectarea cerințelor de utilizare a instrumentului.

1.3. Analizați datele obținute.

1.4. Înscrieți datele obținute în fișa procesului-verbal de administrare a probei (Anexa 3), după care elaborați o concluzie privind nivelul de dezvoltare a procesului cognitiv evaluat și o recomandare privind evoluția ulterioară a subiectului în domeniul cercetat.

3.7. Particularități în aplicarea instrumentelor de observare

O mare parte dintre dificultăţile cu care se confruntă copilul pot fi identificate doar prin **observarea curentă** a comportamentului acestuia. Mai ales aceste obstacole sunt percepute în cazul evaluării copilului de vârste mici sau a copilului ce prezintă anumite tulburări de dezvoltare. **Observarea comportamentului, a activităţii de joc a copilului (în baza unor grile, fişe de observare)** presupune urmărirea conştientă şi sistematică a reacţiilor, atitudinilor şi comportamentelor copilului, în cele mai variate situaţii, pe baza evidenţierii trăsăturilor caracteristice. Această metodă presupune înregistrarea activităţii observate sau a comportamentului urmărit. Uneori ea poate fi informală şi atunci nu include înregistrarea datelor.

Pașii de ghidare în pregătirea și realizarea observării care vor asigura precizia și exactitatea informației acumulate

1. Pentru început se va stabili cât se poate de exact scopul observării: ce urmează să observăm, care sunt aspectele comportamentale care ne interesează, în ce situaţii sau momente specifice se manifestă ele și, deci, urmează să fie evaluate. Așa dar, prima sarcină este de a decide ce trebuie înregistrat.
2. Vom să stabili apoi un instrument simplu de înregistrare a comportamentului observat. Acesta poate fi o grila de observare sau o

fișă de observare. De asemenea se poate utiliza și jurnalul de notițe, în care se vor face înscrieri libere, nestructurate. De exemplu, dacă ne propunem să observăm particularitățile de manifestare a atenției la elevul de vârstă școlară mică, vom stabili inițial o listă de aspecte: capacitatea de concentrare sau de distribuţie, mobilitatea sau stabilitatea, volumul, transferul, distragerea atenției, etc. Dacă, de exemplu, ne interesează manifestarea episoadelor de comportament la copilul de vârstă preșcolară, ne putem propune înregistrarea comportamentelor respective, observând comportamentul copilului în timpul plimbărilor, jocurilor de grup în aer liber, interacțiunii cu alți copii etc.

3. Observările pot fi planificate ca fiind episodice (vorbim aici de observațiile ocazionale) sau sistematice, atunci când ne dorim să confirmăm existența unor manifestări în diverse contexte. Așa putem observa constanța comportamentului și stabili dacă manifestarea observată este singulară, ocazională sau este expresia unui comportament învățat, care se repetă cu o anumită frecvență și în anumite condiții. Dacă vorbim de comportamentul agresiv analizat din exemplul de mai sus, situațiile identificate pot fi diferite. Manifestarea agresivității poate fi expresia unui comportament întărit, prin care copilul a învățat să ”comunice” cu cei din jur, sau poate fi expresia unei frustrări într-o situație concretă de joc. Manifestările permanente ale comportamentului, evidente într-o diversitate mare de situații observate reprezintă un indicator important care trebuie considerat la interpretarea faptelor înregistrate.
4. Pentru metoda observării este importantă notarea cât mai exactă a faptelor şi separarea faptelor de eventualele interpretări. Expresia „Copilul este agresiv în raport cu colegii” nu reprezintă fapt, ci interpretare. În cadrul exercițiului de observare este important să facem diferența și să notăm doar fapte observate, reacții, comportamente evidente: „Copilul s-a apropiat de coleg și l-a îmbrâncit”.
5. Interpretarea datelor se va realiza prin raportarea faptelor înregistrate, analiza conexiunilor dintre cele identificate. În acest proces e importantă diferenţierea aspectelor caracteristice de cele aparente, neesenţiale. Interpretarea corectă se va putea realiza numai prin raportarea unei conduite la ansamblul informaţiilor consemnate. De exemplu, în baza celor observate vom putea conchide că copilul

observat își exprimă frustrarea prin îmbrânceală, luarea jucăriilor colegilor fără voie etc., care, de fapt, reprezintă manifestări comportamentale agresive.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să simulăm realizarea unui episod de observare a comportamentului copilului**

Pentru realizarea unei activități de simulare a procesului de observare a comportamentului copilului, este nevoie să stabiliți ce vă propuneți să evaluați, în ce condiții și ce instrument de observare veți aplica. În acest sens urmați pașii descriși în suport.

După ce ați stabilit scopul evaluării, elaborați grila de observare, în care veți introduce manifestările pe care urmează să le observați. Puteți utiliza grila de mai jos drept exemplu.

Grila de observare

Etapa / Aspect observat	Activitate / comportamentul copilului	Comentarii	Ipoteze de lucru

De asemenea, puteți opta pentru selectarea unei grile de observare structurată, care răspunde maximal intenției Dumneavoastră de evaluare (Anexele 4 și 5).

Pentru realizarea observării, alegeți să mergeți în parc, la un teren de joacă etc., pentru a putea realiza observarea pentru 45 min. a unui grup de copii.

Efectuați observarea, după care interpretați notițele realizate. Formulați concluzii privind comportamentul copilului/copiilor evaluați.

Tema 4. Organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional

Unități de învățare:

4.1. Repere teoretico-practice privind organizarea procesului de evaluare psihopedagogică în grădiniță, școală

4.2. Etape în organizarea evaluării psihopedagogice: evaluarea inițială, complexă, specifică, reevaluarea

4.3. Elaborarea raportului de evaluare inițială

4.4. Elaborarea raportului de evaluare complexă

4.5. Modelul evaluării prin cooperare (activitatea în cadrul CMI, echipei PEI). Aplicații practice în valorificarea modelului evaluării prin cooperare

Obiective:

Studenții vor fi capabili:

- să explice şi ilustreze diferenţele specifice dintre tipurile de evaluare psihopedagogică;
- să proiecteze demersul acțional în organizarea evaluării psihopedagogice în procesul educațional, respectând fiecare etapă;
- să selecteze tehnologii adecvate de lucru în procesul de evaluare în asistența psihopedagogică;
- să cunoască și aplice principiile funcţionării modelului de evaluare prin cooperare, pentru o planificare complexă a intervenţiei în asistența psihopedgogică;
- să conştientizeze importanţa efortului personal în îmbunătățirea relațiilor de parteneriat în organizarea și desfășurarea evaluării în asistena psihopedagogică.

4.1. Repere teoretico-practice privind organizarea procesului de evaluare psihopedagogică în grădiniță, școală

Evaluarea în asistența psihopedagogică are ca scop orientarea deciziei și a acțiunii educaţionale, pornind de la potențialul și necesitățile copilului, şi de a stabili serviciile educaționale optime în funcție de nevoile specifice ale acestuia, adică, asistența psihopedagogică de care are nevoie. În procesul de evaluare se pot stabili anumite dificultăți legate de dezvoltarea copilului, adaptarea la mediul educațional, colectivitatea de copii etc.

Scopul acțiunilor de evaluare și o eventuală identificare a problemelor în dezvoltarea copilului se referă la:

- prevenirea potențialelor riscuri pentru creșterea și dezvoltarea copilului;
- stabilirea clară a dificultăților cu care se confruntă;
- direcționarea, după necesitate, către serviciile abilitate în evaluare, pentru o precizare mai clară, și către serviciile de suport solicitate;
- integrarea în programe de asistență pentru a îmbunătăți dezvoltarea copilului și indicii lui de progres pe termen scurt și la distanță;
- stimularea dezvoltării copilului, în vederea asigurării obținerii potențialului maxim și a incluziunii educaționale și sociale a acestuia.

Psihopedagogul are responsabilitatea de a monitoriza dezvoltarea copilului și în cazul în care determină anumite semne de risc, apar anumite îngrijorări, se planifică și se întreprind acțiuni de evaluare inițială. Aceste eforturi sunt realizate pentru a confirma sau infirma existența anumitor dificultăți în dezvoltare și pentru a oferi în continuare sprijinul necesar.

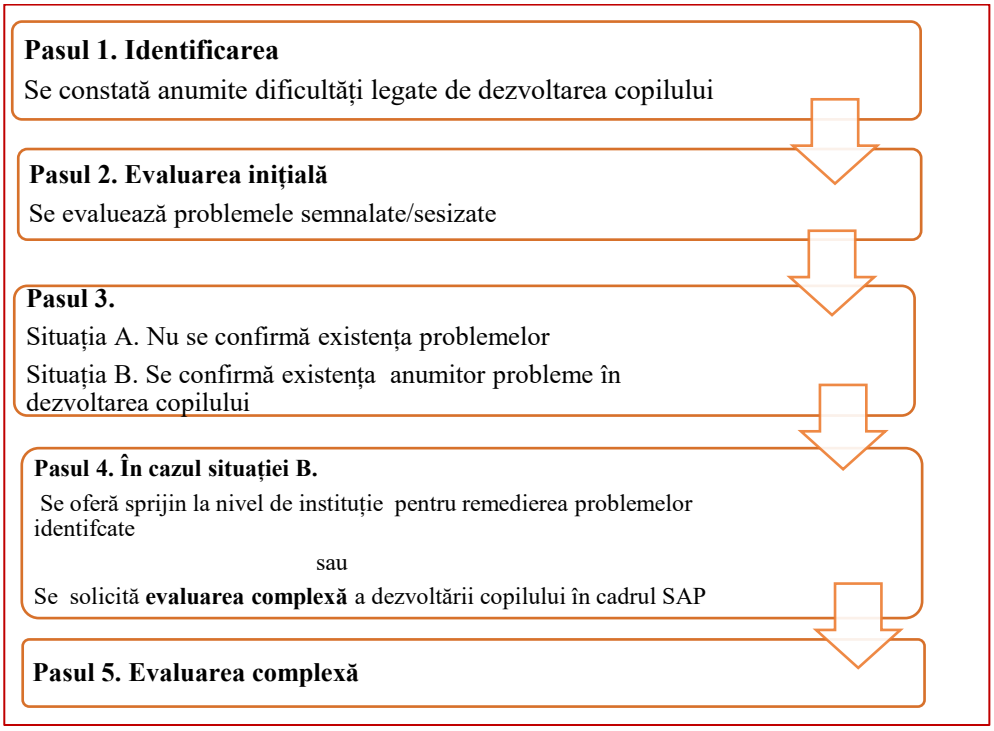

Figura 4.1. Etape parcurse în identificarea/evaluarea riscurilor în dezvoltarea copilului

Conform *Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului*, psihopedagogul are un rol extrem de important în monitorizarea dezvoltării copilului în instituția de învățământ, fiind parte și a structurilor de suport, precum Comisia multidisciplinară intrașcolară (CMI), echipa PEI, în cazul în care se decide instituirea pentru copil a unui plan educațional individualizat.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. Aplicație: Să exprimăm esența actului de evaluare psihopedagogică în grădiniță/școală printr-un simbol

Reprezentați grafic actul evaluării psihopedagogice în grădiniță/școală printr-un simbol. Argumentați alegerea, descriind caracteristicele ce-l definesc.

2. Aplicație: Să analizăm cadrul normativ reglatoriu privind organizarea evaluării în asistența psihopedagogică

Analizați Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului[20]. Reflectați asupra sarcinilor care îi revin psihopedagogului din perspectiva evaluării. Completați tabelul prezentat.

Nr ordine	Etapa de evaluare	Atribuțiile psihopedagogului
1	Semnalarea/identificarea cazului	
2	Evaluare inițială	
3	Evaluare complexă	

4.2. Etape în organizarea evaluării psihopedagogice: evaluarea inițială, complexă, specifică, reevaluarea

După cum se precizează în *Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului*, evaluarea dezvoltării copilului poate fi inițială, complexă și specifică, în funcție de nivelurile la care se realizează și obiectivele

[20]Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015.
http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf.

urmărite[21]. De asemenea, vorbim și de reevaluare, care se realizează la anumite intervale de timp, pentru a stabili progresul în dezvoltare și necesitatea eventualelor acțiuni de intervenție.

În continuare vor fi prezentate particularitățile și procedurile caracteristice fiecărui tip de evaluare, oferindu-se răspuns la mai multe întrebări: ce reprezintă, care sunt condițiile în care se recomandă, cine le poate realiza și prin care modalități.

4.2.1. Evaluarea inițială a dezvoltării copilului: proceduri, roluri și responsabilități

Ce este evaluarea inițială a dezvoltării copilului?

- Evaluarea inițială este activitatea cu care începe procesul de evaluare a dezvoltării copilului, care se realizează **la nivel instituțional**, adică în cadrul instituției de învățământ pe care o frecventează copilul, atunci când apar unele semne privind existența dificultăților în dezvoltarea sa.
- Se desfășoară cu scopul de a stabili nivelul actual de dezvoltare al copilului, dar și potențialul în acest sens, de a determina gradul de corespundere cu normele de vârstă, de a decide asupra necesității unor intervenții suplimentare, programe de asistență individualizată.

Când se realizează o evaluare inițială a dezvoltării copilului?

- Se decide asupra evaluării inițiale în cazul sesizării anumitor semne privind potențialele probleme de dezvoltare ale copilului de către părinți, cadrele didactice, alte persoane care interacționează cu copilul. Problemele sesizate se pot referi la întârzieri evidente în dezvoltare, dificultăți de învățare, probleme de comportament, de adaptare, relaționare, care ar presupune afectarea calității interacțiunilor copilului.
- Se poate iniția atât la începutul anului de studii, cât și pe parcursul acestuia, odată cu identificarea problemelor de dezvoltare.

Cine participă la evaluarea inițială a copilului?

- Evaluarea inițială se realizează în cadrul **Comisiei multidisciplinare instituționale (CMI)**, din care fac parte: conducătorul instituției, directorul

[21]Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015.
http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf.

adjunct (în școală)/metodistul (în grădiniță), diriginta de clasă/educatorul, cadrul didactic de sprijin, logopedul, psihologul, asistentul medical etc.

- Părintele copilului evaluat sau reprezentantul legal al acestuia este invitat atât pe parcursul evaluării, pentru a oferi informații necesare privind particularitățile de dezvoltare ale copilului și necesitățile ce reies de aici, cât și în ședința CMI, când se prezintă concluziile evaluării și se iau decizii cu referire la demersul ulterior în intervenția pe caz.

Cum se desfășoară evaluarea inițială a copilului?

- În cazul sesizării anumitor semne privind potențialele probleme de dezvoltare ale copilului de către părinți, cadre didactice, psihopedagogul realizează observări asupra comportamentului copilului, interacțiunii lui cu mediul, gradului de participare, examinează rezultatele activității lui. În acest scop el adună date despre copil, le consemnează sistematic și în mod obiectiv pe domenii de dezvoltare.
- Pentru stabilirea comportamentelor ce prezintă semne de risc se recomandă aplicarea *Listei de control pentru identificarea inițială/reevaluarea problemelor în dezvoltarea copilului* (liste elaborate pentru identificarea dificultăților în dezvoltarea copilului utilizată la treapta preșcolară și școlară)[22] [23].
- Strategiile ce pot fi utilizate în acest scop, de obicei, presupun: obținerea informației de la persoane relevante, observarea directă sistematică a copilului în procesul învățării și al interacțiunilor sociale, cu analiza funcțională a celor observate, analiza produselor realizate de copil (fișe didactice realizate, desene, colaje etc.). Pe lângă aceste strategii de *evaluare informală*, specialiștii din asistența psihologică, logopedică vor utiliza și tehnici de *evaluare formală*, care implică utilizarea unor instrumente de măsurare standardizate: testele de inteligenţă, testele de studiu a anumitor procese psihice, testele de personalitate, testele şi probele pentru evidenţierea abilităţilor psihomotrice etc.
- În procesul de evaluare inițială se examinează și dosarul copilului, cu analiza informației privind traseul educațional, statutul juridic al copilului, informația privind nivelul de dezvoltare al acestuia, ce se conține în dosar.

[22]ibidem

[23]Instrucțiune de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobată prin Ordinul MECC nr. 343 din 22 martie 2018. Anexa 1. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_343_0.pdf.

Vor fi examinate, de asemenea, recomandările medicale, cu analiza anamnezei, rapoartele interne de evaluare a situaţiei copilului (ale psihologului, medicului, altor specialiști), cât şi externe (ale asistentului social, medicului de familie, altor actori comunitari). În cazul în care copilul a frecventat anterior o altă instituție de învățământ, vor fi examinate și actele precedente: rapoarte de evaluare, PEI, dacă au existat.

- La final se completează *Procesul verbal al evaluării inițiale* (Anexa 6), care conține un raport al evaluării, în care se înregistrează o sinteză a constatărilor realizate pe diverse domenii de dezvoltare: fizică (statut fizic, motricitatea grosieră, fină); a abilităţilor de limbaj/comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare şi utilizare); cognitivă (nivel de achiziţii generale, percepere, orientare, atenţie, memorie, gândire, etc.); a comportamentului socio-emoţional (abilități sociale, afectivitate/ emotivitate, nivel şi mod de relaţionare cu semenii, persoanele adulte, nivel de adaptabilitate în colectivitatea de copii, socială, nivel de autocontrol emoțional).
- În urma evaluării inițiale, CMI decide dacă copilul atestă dificultăți de dezvoltare și învățare și necesită sau nu intervenții suplimentare. Tot în cadrul comisiei se decide dacă dificultățile stabilite pot fi remediate cu un anumit suport educațional cu resursele instituției sau dacă copilul prezintă dificultăți de dezvoltare, care necesită a fi evaluate la un nivel superior – cel raional/municipal. Aceste decizii se stipulează în Procesul verbal al evaluării inițiale, la *Concluzii și recomandări*.
- În cazul în care se recomandă evaluarea complexă a dezvoltării copilului, CMI va pregăti dosarul copilului și va perfecta o referință către SAP.

4.2.2. Evaluarea complexă a dezvoltării copilului: proceduri, roluri și responsabilități

Ce este evaluarea complexă a dezvoltării copilului?

- După evaluarea inițială poate urma evaluarea complexă a dezvoltării copilului, care reprezintă responsabilitatea **Serviciului raional/municipal de Asistență Psihopedagogică (SAP).** Necesitatea ei este reclamată de nevoia cunoaşterii tuturor aspectelor care să permită asigurarea serviciilor de sprijin solicitate de copil şi pentru a avea tabloul complet al funcţionării lui în mediul educațional.

- În cadrul evaluării complexe se determină nivelul actual de dezvoltare pe domenii, necesitățile individuale specifice ale copilului. Finalitatea evaluării complexe o constituie identificarea cerințelor educaționale speciale, existența cărora se poate confirma sau infirma. În cazul confirmării CES, se stabilește cea mai adecvată formă de incluziune educațională, se recomandă programele de suport solicitate: de tip educațional, de tip specific (asistența psihopedagogică, psihologică, logopepdică, kinetoterapeutică etc.).

Când se realizează o evaluare complexă a dezvoltării copilului?

- Necesitatea desfășurării unei evaluări complexe este stabilită de către echipa CMI a instituției de învățământ, atunci când în urma evaluării inițiale a copilului se constată existența unor probleme de dezvoltare, care necesită a fi examinate de specialiști calificați. În aceste cazuri caracterul specific al dificultăților desemnate nu permite instituției să le remedieze cu resursele proprii.
- În urma referirii cazului de către CMI, echipa SAP va decide realizarea evaluării complexe a dezvoltării copilului, la cel mult o lună din momentul referirii cazului, conform Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului.

Cine participă la evaluarea complexă a copilului?

- Deoarece este o evaluare aprofundată, care cuprinde mai multe domenii de dezvoltare, evaluarea complexă se realizează de către echipa de specialiști ai SAP, din care fac parte: pedagogul specializat pe evaluarea copiilor de o anumită vârstă (preșcolară și școlară), psihopedagogul, psihologul, logopedul, kinetoterapeutul, la necesitate.
- Părintele copilului este prezent pe întreg procesul de evaluare. Acest fapt înseamnă că în cadrul evaluării realizate de echipa SAP, pentru realizarea căreia acesta oferă un acord în scris, el este alături de copil și echipa de specialiști, continuând să fie sursa principală de informare pentru buna desfășurare a evaluării. De asemenea părintele primește și o serie de recomandări cu privire la oferirea sprijinului în vederea satisfacerii necesităților individualizate de dezvoltare ale copilului, pe care urmează să le îndeplinească.

Cum se desfășoară evaluarea complexă a copilului?

- Specialiștii SAP realizează evaluarea următoarelor domenii de dezvoltare: fizică; a abilităţilor de limbaj şi comunicare; cognitivă; socio-emoţională; a comportamentului adaptativ. În funcție de caz, s-ar putea solicita și evaluarea unor domenii mai specifice, precum dezvoltarea senzorială, calitatea interacțiunii părinte-copil etc.
- În procesul de evaluare complexă a dezvoltării copilului se pot evidenția câteva etape:

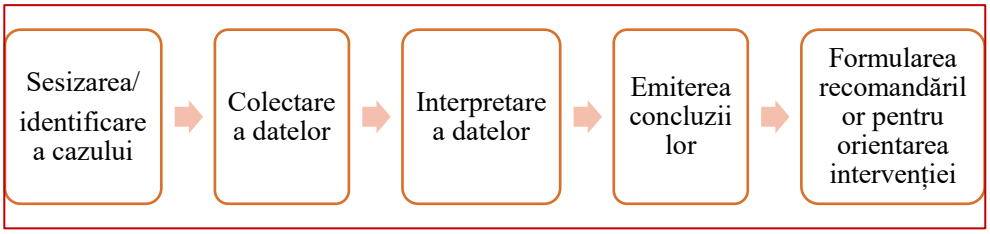

Fig. 4.2. Etape în evaluarea complexă

- **Identificarea/sesizarea cazului** presupune analiza informațiilor primite privind necesitatea evaluării complexe a copilului.
- **Colectarea informaţiilor** reprezintă, de fapt, evaluarea propriu-zisă. Ea începe cu selectarea instrumentelor de evaluare, care se face în funcție de vârstă, particularitățile de dezvoltare ale copilului, scopul evaluării. Cu ajutorul acestora se poate stabili nivelul actual al dezvoltării copilului pe diferite domenii, dar și abilitățile ce ar putea și ar trebui dezvoltate cu sprijin în următoarea perioadă, care constituie potențialul optim.
- **Interpretarea datelor** presupune oferirea unei semnificații datelor culese referitor la copil. Ea este atât cantitativă (calcularea de scoruri brute, procentuale etc.), cât și calitativă, adică se referă la aprecierea rezultatelor obţinute pe baza raportării lor la un sistem de criterii unitare (bareme de notare, descriptori de performanţă), care permit compararea nivelului obținut cu nivelurile caracteristice vârstei, perioadei de dezvoltare.
- **După cel mult 15 zile de la efectuarea evaluării**, specialiștii SAP au responsabilitatea de a întocmi un *Raport de evaluare complexă*. Acesta conține **concluzii și recomandări** pe domenii de dezvoltare, concluzia generală de identificare/neidentificare a CES, forma de incluziune și serviciile de suport. Formularea recomandărilor cuprinde mai multe măsuri ce urmează a fi luate pentru a răspunde adecvat nevoilor de dezvoltare ale copilului și

care vor servi temei pentru luarea deciziei privind orientarea intervenţiei ulterioare.

- Raportul de evaluare complexă a dezvoltării copilului urmează să fie prezentat instituției. Concluziile și recomandările ce se conțin în acest raport vor servi drept bază pentru planificarea intervenției ulterioare în sprijinul copilului.

4.2.3. Evaluarea specifică a dezvoltării copilului: proceduri, roluri și responsabilități

Ce este evaluarea specifică a dezvoltării copilului?

- Evaluarea specifică reprezintă o investigație strict direcționată, detaliată pe un domeniu concret de dezvoltare în scop de colectare de informație. De regulă, ea necesită implicarea specialiștilor de profil, utilizarea unor instrumente standardizate, realizarea unor observări de durată ale manifestărilor comportamentale ale copiilor în diferite medii etc.

Când se realizează o evaluare specifică a dezvoltării copilului?

- Evaluarea specifică se referă la cazurile când în urma evaluării complexe sunt identificate dificultăți într-un anumit domeniu de dezvoltare, care necesită o investigație specifică mai aprofundată.
- De exemplu, pentru un copil cu tulburări severe de comportament ar putea fi nevoie de examinarea pe aspecte comportamentale de către un psihoterapeut comportamental, care să ofere mai multă informație pe manifestările comportamentale problematice, pe strategiile de management al comportamentului eficiente în cazul examinat.
- De exemplu, în cazul evaluării unui copil cu surdocecitate, care reprezintă o deficiență multisenzorială, este binevenită o abordare complexă, cu posibile evaluări pe domenii mai înguste de dezvoltare. Astfel, pe lângă limitările la nivel de organe de simț - văzul și auzul - se determină și cele ce se manifestă la nivel de comunicare, percepție, orientare, mobilitate, operarea cu diverse concepte, formarea reprezentărilor etc. Pentru o elucidare mai exactă a dificultăților cu care se confruntă copilul, ar putea fi nevoie de examinări suplimentare, cu implicarea mai multor specialiști, precum medicul oftalmolog, specialist în audiologie, kinetoterapeut. Mulți copii cu surdocecitate au vedere și auz rezidual, care pot fi folosite în

mod eficient. Pentru aceasta trebuie stabilit cât mai exact acest potențial, pentru a putea fi folosit în continuare în mod eficient, integrând acumulările senzoriale cu experiența anterioară și cu semnalele pe care le primește copilul de la alte organe de simț.

Cine participă la evaluarea specifică a copilului?

- O evaluare specifică se poate realiza de către specialiștii SAP. Atunci când sunt depășite limitele competențelor acestora, ea poate fi organizată de către cei din echipa Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică (CRAP).
- În cazul necesității consultării unor specialiști de profil îngust, care nu sunt în cadrul CRAP, se pot contacta alte organizații prestatoare de astfel de servicii. Dat fiind faptul că o evaluare specifică a dezvoltării presupune și aplicarea unor instrumente de evaluare ce nu sunt accesibile tuturor echipelor SAP, ea poate fi solicitată în cadrul unor centre specializate.

Cum se desfășoară evaluarea specifică a copilului?

- După ce în cadrul evaluării complexe au fost depistate dificultăți într-un anumit domeniu de dezvoltare care necesită a fi evaluate mai amănunțit, se decide asupra necesității evaluării specifice. Dacă echipa SAP dispune de toate cele necesare pentru realizarea acesteia (specialiști calificați, instrumente de evaluare), ea va lua decizia organizării unei evaluări specifice.
- Despre necesitatea unei evaluări specifice a dezvoltării copilului este informat părintele, care trebuie să ofere un acord în scris și pentru această procedură.
- În cazul depășirii limitelor competențelor specialiștilor echipei SAP, aceștia vor face un apel către CRAP pentru soluționarea problemei de evaluare.
- În cazul în care este indicat ca evaluarea specifică să fie realizată la unul dintre centrele abilitate, părintele este îndemnat să obțină o îndreptare pentru aceste servicii de la medicul de familie.
- La finalizarea evaluării specifice echipa SAP/CRAP sau părintele (în cazul când examenul a avut loc în cadrul unor centre abilitate) prezintă o copie a raportului de evaluare instituției de învățământ, pentru ca

concluziile și recomandările stipulate aici să poată sta la baza elaborării acțiunilor de intervenție ulterioare.

4.2.4. Reevaluarea dezvoltării copilului: proceduri, roluri și responsabilități

Ce este reevaluarea dezvoltării copilului?

- Reevaluarea dezvoltării copilului este parte a procesului de evaluare, care se realizează cu o anumită periodicitate, după ce copilul a fost supus unei evaluări inițiale, complexe și specifice (nu neapărat toate trei tipuri, în funcție de caz) și se află în asistență psihopedagogică individualizată.
- Se realizează cu scopul de a stabili gradul de evoluție, involuție sau stagnare a copilului pe domeniile de dezvoltare în care au fost depistate dificultăți la momentul primei evaluări și pentru care au fost realizate măsuri de intervenție.

Când se realizează reevaluarea dezvoltării copilului?

- Reevaluarea dezvoltării copilului se realizează de către psihopedagog la finalizarea acțiunilor stipulate în planul de intervenție.
- În cazul copilului cu CES, periodicitatea realizării procedurii de reevaluare este recomandată echipei CMI de către SAP. De regulă, aceasta se realizează o dată în trimestru, existând și posibilități de extindere, dar nu mai rar decât o dată în semestru.
- SAP, bazându-se pe constatările și concluziile realizate de echipa CMI în urma reevaluării copilului, dispune desfășurarea acestei proceduri o dată în semestru. Desigur, dacă există temei pentru schimbarea acestor limite de timp, SAP poate decide asupra unei alte periodicități.

Cine participă la reevaluarea copilului?

- Procedura de reevaluare a dezvoltării copilului se desfășoară la 2 niveluri: în cadrul CMI, cu implicarea directă a psihopedagogului, iar apoi cu implicarea SAP.

Cum se desfășoară reevaluarea dezvoltării copilului?

- În cadrul CMI, reevaluarea are loc prin aplicarea *Listei de control pentru identificarea inițială/reevaluarea problemelor în dezvoltarea copilului,* care a fost aplicată și la inițierea evaluării. În cadrul acestei

proceduri se evaluează dezvoltarea copilului pe diverse domenii, comparându-se rezultatele obținute la diferiți indicatori cu cele din cadrul evaluării inițiale.

- Constatările și concluziile făcute la această etapă servesc drept temei pentru actualizarea, revizuirea PEI, PIP, a serviciilor de suport prestate copilului. De exemplu, în cazul stabilirii regresului sau a unei stagnări în dezvoltarea copilului pe un anumit segment de dezvoltare, este recomandat să se revadă relevanța obiectivelor stabilite în cadrul PEI, PIP, gradul de corespundere al adaptărilor utilizate, conformitatea activităților de intervenție proiectate, a strategiilor didactice utilizate. Se inițiază mai multe acțiuni de revizuire, pentru a identifica cauzele regresului copilului în dezvoltare: fie că au fost stabilite obiective de neatins, fie că adaptările psihopedagogice/de mediu sau echipamentul specializat nu au fost în măsură să sprijine evoluția pozitivă, fie strategiile didactice utilizate în cadrul activităților nu au fost cele adecvate etc. Aceste acțiuni permit operarea modificărilor în PEI-ul, PIP-ul copilului, pentru a asigura în continuare dezvoltarea potențialului de care acesta dispune.
- SAP la fel realizează procedura de reevaluare a cazului, la un interval mai mare de timp. Punctul de pornire în acest demers îl constituie concluziile ce se conțin în raportul de evaluare complexă, iar constatările și concluziile făcute de către CMI în cadrul reevaluării vor servi drept sursă de informare privind evoluția copilului în ultima perioadă. Se proiectează reevaluarea acelor domenii de dezvoltare, în care au fost identificate dificultăți la prima etapă de evaluare.
- La finalizarea acestei proceduri este întocmit *Raportul de reevaluare a dezvoltării copilului*, care de asemenea este prezentat instituției de învățământ, cu recomandările de rigoare. Rezultatele reevaluării în continuare vor servi drept temei pentru orientarea măsurilor de intervenție în cazul copilului reevaluat.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. Aplicație: Să comparăm tipurile evaluării în asistența psihopedagogică

Analizați tipurile evaluării, care reprezintă diferite etape ale evaluării în asistența psihopedagogică, din perspectiva asemănărilor și diferențelor stabilite între caracteristicile definitorii pe care le prezintă. În baza

exercițiului de analiză, elaborați Diagrama Venn, comparând, rând pe rând, cele 4 tipuri de evaluare.

2. **Aplicație: Să elaborăm schema organizării pe etape a evaluării în asistența psihopedagogică**

În baza analizei realizate în aplicația 1, redați schematic implicarea psihopedagogului în evaluare la fiecare etapă. Evidențiați conexiunile acestuia cu servicii, structuri, pe care pe presupune această activitate.

3. **Aplicație: Să elaborăm fișa atribuțiilor psihopedagogului privind evaluarea în cadrul structurilor instituționale**

Examinați modalitatea de organizare a activității în CMI, echipa PEI. Realizați fișa atribuțiilor psihopedagogului privind evaluarea în cadrul fiecărei structuri instituționale.

4. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea evaluării complexe a dezvoltării copilului**

Argumentați necesitatea convingerii familiei copilului cu posibile semne de risc pentru dezvoltarea sa, în a realiza evaluarea complexă a copilului de către Serviciul raional de Asistență Psihopedagogică (SAP).

4.3. Elaborarea raportului de evaluare inițială

Evaluarea inițială reprezintă, după cum a fost menționat, procesul de evaluare efectuat la începutul unei activități, unui program sau unei situații, pentru a stabili un punct de plecare. Acest proces este crucial în asistența psihopedagogică, pentru că influențează decizia privind necesitatea asistenței ulterioare și determină pașii necesar de realizat. În general, evaluarea inițială servește drept bază pentru dezvoltarea ulterioară a planurilor și strategiilor de asistență, ajutând la identificarea punctelor forte și a limitărilor și la stabilirea obiectivelor și a direcțiilor viitoare în lucrul cu copilul.

În asistența psihopedagogică, evaluarea inițială are rolul de a obține o imagine clară a nevoilor, abilităților și dificultăților individuale ale elevilor sau ale persoanelor care primesc asistență. Acest proces este esențial pentru dezvoltarea unui plan de intervenție eficient și personalizat în asistență. Iată câteva aspecte importante ale evaluării inițiale în asistența psihopedagogică.

Tabelul 4.1. Aspecte examinate în evaluarea inițială

Necesități de evaluare	Descriere
Evaluarea dezvoltării cognitive și a abilităților academice	Se evaluează nivelul de cunoștințe și abilități ale elevilor în domenii precum citirea, scrierea, matematica și alte materii academice relevante pentru vârsta și nivelul lor de educație.
Evaluarea dezvoltării socio-emoționale	Se explorează abilitățile sociale și emoționale ale elevilor, precum și modul în care acestea influențează relațiile cu colegii și adulții din mediul școlar.
Evaluarea comportamentală și a atitudinii față de învățare	Se evaluează comportamentul elevilor în clasă și în alte contexte școlare, precum și atitudinea lor față de școală și față de învățare.
Evaluarea nevoilor educaționale speciale	Pentru elevii cu nevoi speciale, evaluarea inițială include adesea evaluarea nevoilor lor specifice, precum și identificarea resurselor și strategiilor potrivite pentru a le sprijini în învățare.
Evaluarea mediului și a contextului familial	Este important să se înțeleagă contextul familial și social al elevului, deoarece acesta poate influența în mod semnificativ succesul său în școală.
Evaluarea intereselor și a stilului de învățare	Se explorează interesele și preferințele elevilor în ceea ce privește metodele și strategiile de învățare, pentru a dezvolta un plan de instruire care să fie cât mai eficient și mai motivant pentru ei.

Prin evaluarea inițială în asistența psihopedagogică, se obține o înțelegere profundă a nevoilor și a capacităților individuale ale elevilor. Acest proces este conceput pentru a obține informații detaliate despre istoricul personal al clientului, preocupările și dificultățile actuale, precum și resursele și capacitățile sale. Evaluarea inițială este esențială pentru a asigura succesul și progresul în învățare și dezvoltare a fiecărui elev.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm schița raportului de evaluare inițială, selectând 2 componente de dezvoltare**

Analizați schema raportului de evaluare inițială, expusă în Anexa 6. În baza studiului de caz al unui copil de vârstă preșcolară, completați 2 dintre componentele privind domeniile de dezvoltare a copilului necesar a fi incluse în raport. Alegeți și aplicați instrumentele de evaluare necesare pentru a face constatările necesare. Elaborați concluzia privind nivelul de dezvoltare pe domeniile evaluate. Utilizați ca reper în analiza nivelului de dezvoltare al preșcolarului informația privind profilul psihopedagogic al dezvoltării copilului la vârstele mici, prezentate în Anexa 7.

2. **Aplicație: Să învățăm să convingem cadrul didactic despre necesitatea realizării evaluării dezvoltării copilului din grupa/clasa sa**

Reflectați asupra acțiunilor concrete pe care le puteți întreprinde pentru a convinge cadrul didactic despre necesitatea organizării evaluării inițiale a dezvoltării unui copil din grupa/clasa sa, în situația în care observați careva comportamente care pot semnala unele probleme în dezvoltarea copilului și, respectiv, necesitatea unei evaluări în detaliu.

4.4. Elaborarea raportului de evaluare complexă

Din cele menționate anterior, evaluarea complexă reprezintă următoarea etapă în evaluare și se realizează la necesitate, atunci când competența instituțională de a stabili dificultățile și nevoile copilului este depășită.

Evaluarea complexă implică, pe de o parte, o muncă de evaluare multidisciplinară, în care este implicat și psihopedagogul, dar și utilizarea mai multor instrumente și tehnici pentru a obține o înțelegere completă și detaliată a nevoilor, abilităților și contextului individual al unei persoane. Această abordare are ca scop identificarea tuturor aspectelor relevante care pot influența învățarea și dezvoltarea unei persoane, precum și elaborarea unui plan de intervenție adecvat și personalizat.

Sunt evaluate aceleași domenii de dezvoltare, care s-au aflat în vizor în evaluarea inițială, dar deja cu o mai mare profunzime și detaliere.

Sugestii metodologice pentru elaborarea concluziilor și recomandărilor în urma evaluării complexe a copilului

Concluziile şi recomandările elaborate de specialiştii SAP în urma evaluării multidisciplinare a dezvoltării copilului:

- vor fi formulate *concret şi accesibil* pentru părinţi, cadrele didactice şi alţi specialişti, care asistă copilul în procesul de incluziune educaţională;
- vor descrie *nivelul actual de dezvoltare* a copilului prin *constatare* (spre exemplu: *Prezintă un grad redus de dezvoltare a abilităţilor de exersare grafică: realizează linii haotice, forme nedeterminate, fără a ține un anumit contur; Prezintă deprinderi de numeraţie 1-10, realizează calculul oral în limita 1-10 cu suport concret*);
- vor descrie *impactul rezultatului constatat* asupra implicării copilului în procesul educaţional (spre exemplu: *Este foarte emotiv, spontan şi inconsecvent în exprimare, ceea ce-l împiedică frecvent să fie înţeles de interlocutor*);
- vor conţine informaţii despre *cerinţele particulare şi punctele forte* ale copilului la momentul respectiv;
- vor descrie *condiţiile prezente de dezvoltare* a competenţelor evaluate (spre exemplu: *Există posibilităţi relativ bune pentru dezvoltarea competenţelor de relaţionare pozitivă în grup datorită dorinţei de a fi împreună cu ceilalţi*);
- vor servi la *planificarea* unor obiective concrete de învăţare şi a unei intervenţii adecvate;
- vor servi la *măsurarea ulterioară a evoluţiei* progresului copilului evaluat.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. Aplicație: Să elaborăm schița raportului de evaluare complexă, selectând 2 componente de dezvoltare

Analizați schema raportului de evaluare complexă, expusă în Anexa 8. În baza studiului de caz al unui copil de vârstă preșcolară, completați 2 dintre

componentele privind domeniile de dezvoltare a copilului necesar a fi incluse în raport. Alegeți și aplicați instrumentele de evaluare necesare pentru a face constatările necesare. Elaborați concluzia privind nivelul de dezvoltare pe domeniile evaluate.

4.5. Modelul evaluării prin cooperare (activitatea în cadrul CMI, echipei PEI)

Un rol valoros în orice demers în scop de evaluare îi revine *cooperării în echipă* a tuturor persoanelor implicate: cadrele didactice ce asistă copilul, specialiștii din serviciile de suport, cei din serviciile comunitare (după caz) și, desigur, părintele. Toate ele au sarcina de a stabili la finalul evaluării câteva lucruri: există sau nu dificultăți pe anumite domenii de dezvoltare; care este caracterul lor; ce nevoi ale copilului reies de aici și ce urmează a fi întreprins pentru a sprijini dezvoltarea lui.

Ne propunem să abordăm un model de evaluare a dezvoltării copilului în scopul stabilirii nevoilor ce urmează să fie examinate în planificarea intervenției, cu implicarea tuturor persoanelor implicate în rezolvarea cazului. Acest model se numește *Evaluare prin cooperare* și este pe larg utilizat în țările europene, precum Elveția, Germania, Austria. De-a lungul anilor a demonstrat un vădit avantaj: reușita implicării mai multor părți în procesul de evaluare și soluționare a problemelor ce apar în dezvoltarea și parcursul educațional al copilului. Filozofia acestei abordări vine din simpla idee: odată ce problema determinată nu vizează doar instituția în care este înscris copilul evaluat, atunci și interesul de a lichida/reduce barierele apărute trebuie să fie unul comun. La rezolvarea situației/problemei pot coopera mai mulți actanți atât din instituție (cadre didactice implicate, echipa managerială, structurile și serviciile de suport existente), cât și din afara ei (familia, reprezentanți ai serviciilor comunitare). În așa mod, deciziile privind implicațiile în sprijinul evoluției copilului sunt luate de comun acord și nu de o singură persoană/instituție. Doar așa poate fi susținută educația copiilor, prin dezvoltarea unui parteneriat dintre cadrele didactice, specialiști, familie și comunitate. Transferul competențelor de la un partener la altul va contribui la consolidarea eforturilor pentru asigurarea unei dezvoltări armonioase și a unui parcurs școlar de succes.

Ce reprezintă modelul evaluării și planificării intervenției prin cooperare?

Este o strategie de lucru comună în vederea evaluării copilului, stabilirii nevoilor lui pe anumite domenii de dezvoltare, în scopul proiectării unui demers de intervenție comun, care ar facilita satisfacerea acestor nevoi. Acțiunile în scopul evaluării și intervenției bazate pe cooperare se înscriu în atribuțiile de facto ale CMI ce-și desfășoară activitatea în fiecare instituție de învățământ din țară. La această evaluare este recomandat să participe cadrele didactice ce lucrează cu copilul și-l cunosc foarte bine, inclusiv cadrul didactic de sprijin, părinții lui, specialiștii ce acordă servicii de sprijin, specialiștii din cadrul serviciilor comunitare, specialiștii Serviciului raional/municipal de Asistență Psihopedagogică.

Când este recomandată evaluarea prin cooperare?

Aplicarea procedurii de evaluare bazată pe cooperare se recomandă a fi realizat atunci când copilul întâmpină dificultăți la școală, care trebuie discutate și analizate în detaliu: Ce se întâmplă? Ce dificultăți întâmpină copilul și de ce sunt cauzate acestea? Ce poate face fiecare persoană implicată pentru depășirea situației? Care sunt punctele forte pe care se poate baza intervenția? Ce urmează să se realizeze fiecare specialist vizat în procesul de intervenție?

De asemenea această strategie de evaluare se aplică și când elevul beneficiază deja de sprijin suplimentar și este nevoie să se evalueze dacă au fost îndeplinite obiectivele stabilite anterior, dacă mai e nevoie de sprijin în continuare și care a r fi intervențiile necesare etc.

Cum se realizează evaluarea prin cooperare?

Procedura de realizare a evaluării și planificării intervenției prin cooperare se realizează în cadrul unei ședințe extinse, cu participarea părților vizate, atât din instituție, cât și din afară, după cum s-a mai subliniat. Procedura de aplicare a strategiei de evaluare și planificare a intervenției prin cooperare se rezumă la: pregătirea întrunirii în scop de evaluare și completarea formularului evaluativ; identificarea domeniilor-problemă în baza demersului evaluativ; elaborarea unui plan de acțiuni pentru reducerea dificultăților determinate. Se pot organiza discuții pentru a răspunde la întrebările importante: Care sunt cele mai mari dificultăți cu care se confruntă copilul în ultima perioadă? Care sunt schimbările observate în

comportamentul copilului (cu referire la o anumită perioadă de timp)? O altă modalitate utilizată ar putea fi oferirea unui formular cu câteva întrebări ce țin de domeniile de dezvoltare în care copilul întâmpină cele mai mari dificultăți.

În cadrul pregătirii ședinței de evaluare, de obicei, unui dintre cadrele didactice, membru al Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare, care inițiază procedura de evaluare, pregătește ședința, pe care o va prezida. În acest scop, sunt transmise invitațiile de participare tuturor persoanelor vizate, împreună cu un formular de evaluare a situației copilului, pentru a fi completat până la ședință. Formularul conține itemi pe diverse domenii de dezvoltare, în baza cărora copilul vizat este evaluat de către fiecare participant la ședință (Anexa 9). Pentru fiecare domeniu de dezvoltare prezentat în formular se acordă un punctaj de la 1 la 5. Rezultatele obținute prin completarea formularului de evaluare de către fiecare participant vor fi confruntate între ele. Acest formular ajută la identificarea subiectelor relevante pentru examinarea în cadrul întrunirii.

În acest sens este util ca, odată selectată toată informația cu privire la dezvoltarea copilului de către fiecare specialist pe diverse căi, să se stabilească un timp optim pentru a se întruni într-o ședință comună (de regulă, în cadrul CMI).

La întâlnirea propriu-zisă a tuturor părților implicate pe caz, se confruntă formularele de evaluare completate și se identifică domeniile problematice. Problematice sau dificile sunt considerate domeniile în care toate sau mai multe persoane dintre cele ce au realizat evaluarea dezvoltării copilului au oferit un punctaj minim la unul dintre domeniile examinate. De exemplu, toți participanții au evaluat domeniul de autoîngrijire și cel al relațiilor interpersonale cu câte un punct, acesta reprezentând punctajul minim din cel posibil de oferit. De asemenea problematice sunt considerate domeniile în care există divergențe de opinii: unul și același domeniu a fost cotat cu punctaj maxim și minim concomitent de către diferiți evaluatori. Situația respectivă exprimă viziuni diferite asupra cazului și urmează să fie clarificate. Într-un final, se decide asupra a două domenii mai dificile din cele evaluate, care necesită intervenție imediată și care se analizează în detaliu pentru a încerca clarificarea cauzelor dificultăților întâlnite aici.

La ultima etapă se caută răspunsul la întrebarea: *Ce se poate face pentru îmbunătățirea situației, mai cu seamă pentru domeniile de dezvoltare determinate a fi prioritare?* Răspunsul la această întrebare va determina

acțiunile ce vor constitui planul de lucru pentru conturarea sprijinului individualizat pentru copilul evaluat.

Realizarea planului va cuprinde:

- stabilirea punctelor forte pentru fiecare dintre cele două domenii selectate și a dificultăților care marchează domeniile respective;
- formularea a câte două obiective pentru fiecare domeniu de dezvoltare selectat, la care se vrea să se ajungă după o perioadă concretă de timp;
- determinarea responsabilităților concrete întru realizarea obiectivelor propuse.

Se indică acțiunile concrete ce vor fi realizate pentru atingerea scopului respectiv. Se nominalizează persoanele ce vor realiza acțiuni (dirigintele la clasă, cadrul didactic de sprijin, mama când este cu copilul acasă etc.). La fel, se notează perioada de realizare, frecvența acțiunilor indicate.

După determinarea măsurilor necesar a fi întreprinse, se examinează posibilitatea realizării lor, se stabilesc responsabilitățile pentru fiecare persoană implicată. Dacă posibilitățile de rezolvare a situației identificate sunt reduse sau chiar lipsesc, echipa de evaluare va examina potențialitatea implicării unor altor resurse, decât cele existente la nivel de instituție și familie: nevoia recurgerii la o altă etapă de evaluare în cadrul SAP, antrenarea serviciilor din comunitate etc.

După ce s-au notat obiectivele ce trebuie realizate în echipă și măsurile care trebuie luate în acest sens, toți participanții semnează acest proces verbal, consemnând acordul și angajamentul de a participa la realizarea planului. Se fixează și perioada când urmează să fie reevaluată situația și gradul de realizare a planului de acțiuni.

Pentru o mai bună vizualizare a eficienței aplicării strategiei de evaluare și proiectare a intervenției prin cooperare propunem un plan de intervenție realizat într-un studiu de ca, cu utilizarea strategiei descrise.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm schema conceptuală a organizării procesului de evaluare prin cooperare**

Redați schematic implicarea psihopedagogului în evaluarea realizată prin cooperare. Evidențiați conexiunile acestuia cu servicii, structuri, pe care pe presupune această activitate.

2. **Aplicație: Să analizăm studiul de caz bazat pe aplicarea modelului de evaluare prin cooperare**

Examinați cazul descris în continuare. Stabiliți modalitățile de lucru în aplicarea modelului de evaluare prin cooperare. Delimitați pașii întreprinși în evaluare și stabilirea dificultăților cu care se confruntă subiectul studiului de caz.

Studiu de caz

Tudor are 12 ani și studiază în clasa a cincea a unui gimnaziu dintr-o localitate rurală. Provine dintr-o familie completă, de etnie romă, care se ocupă de vânzări-cumpărări, situația financiară fiind una bună. Relațiile dintre membrii familiei sunt satisfăcătoare, deși atât copiii, cât și părinții, folosesc frecvent cuvinte necenzurate. Locuiesc într-o casă închiriată, condițiile de trai fiind satisfăcătoare.

Copilul se află la evidența medicului neurolog, fiind diagnosticat cu retard mintal moderat. De mic a frecventat grădinița, apoi a mers la școală, unde i-a fost stabilită categoria CES, el urmând să studieze în baza unui plan educațional individualizat.

Tudor prezintă performanțe școlare slabe în raport cu vârsta sa. Primii doi ani practic nu a frecventat școala, dar nici aceasta nu a întreprins careva măsuri pentru a-l aduce alături pe copil. Cauza invocată de școală era incompetența cadrelor didactice implicate în a construi demersul didactic cu acest elev. După mai multe intervenții din partea autorităților, s-a urmărit frecventarea parțială, cu mărirea treptată a timpului de aflare în clasă. La moment, băiatul frecventează școala, dar manifestă o motivație slabă pentru învățare, dificultăți de adaptare școlară, relaționare defectuoasă cu cei din jur. Creează situații tensionate în clasă, din care cauză a băgat frica în toți utilizează forța fizică și cuvintele necenzurate pentru a speria colegii. Este și bine făcut din punct de vedere fizic.

Reușitele lui școlare se rezumă la a citi pe silabe, a transcrie, a scrie sub dictare cuvinte simple, a face calcule orale simple. Dacă este încurajat, poate lucra un pic mai mult la realizarea sarcinii, dar nu pentru mult timp. Studiază în baza curriculumului modificat la majoritatea disciplinelor.

Părinții tolerează comportamentele neadecvate ale copilului, încurajând agresivitatea. Când se discută cu ei despre cauzele conflictelor în care este implicat Tudor, aceștia nu-i percep vina. Tudor și-a creat un cerc de prieteni cu comportamente similare, deviante chiar.

Planul de intervenție bazat pe cooperare

Din multitudinea de problemele contuare, s-a optat pentru abordarea a două domenii de dezvoltare, care la momentul evaluării au înregistrat cele mai serioase lacune: domeniul de învățare generală și domeniul relațiilor interpersonale. Comportamentele ce caracterizează primul domeniu au vizat următoarele:

Tabelul 4.2. Domeniul de dezvoltare evaluat: Nivelul general de învățare

Comportamente observate	Mediul în care se manifestă
Citește pe silabe, transcrie, scrie sub dictare cuvinte simple	Cadrele didactice spun că nu știu cum să implice băiatul în activitatea de învățare, cum să-l integreze în colectivul de elevi
Are un vocabular slab dezvoltat	
Lucrează la o sarcină puțin timp; manifestă nevoia de a fi motivat continuu pentru a se menține concentrat la sarcina de lucru	
Studiază în baza planului educațional individualizat, cu curricula modificată la majoritatea disciplinelor	
Prezintă o motivație slabă de învățare	
Absentează frecvent, fără motiv, din care cauză înregistrează multiple lacune la majoritatea disciplinelor	

Pentru cel de-al doilea domeniu stabilit ca fiind lacunar comportamentele sunt prezentate în tabelul 2.

Tabelul 4.3. Domeniul de dezvoltare evaluat: Relații interpersonale

Comportamente observate	Mediul în care se manifestă
Băiatul se află în relații tensionate cu colegii, cadrele didactice	Părinții percep situația copilului la școală ca una ordinară, nu înțeleg de ce copilul lor este învinuit de atâtea rele
Manifestă agresivitate, utilizează forța fizică, cuvintele necenzurate	
Face parte dintr-o gașcă de prieteni ce prezintă comportamente deviante	Membrii familiei utilizează un vocabular necenzurat

La fel, un subiect important de discuție a vizat proveniența băiatului și anume, faptul că face parte dintr-o familie de romi, pentru care studiile nu prezintă o valoare, din care cauză este dificil să motivezi copilul în continuare să învețe.

Analiza dificultăților identificate a determinat stabilirea unor obiective de promovare pe domeniile de dezvoltare examinate și diverse acțiuni pentru atingerea acestora. Astfel, pentru domeniul învățării generale obiectivele au vizat următoarele comportamente proiectate:

- băiatul cunoaște ceea ce-i place să facă (interesele) și are cel puțin o activitate preferată (pentru sporirea motivației învățării);
- băiatul are plan educațional individualizat, cu sarcini axate pe interesele sale (de exemplu: i se oferă probleme matematice ce reflectă domeniul afacerii părinților în care poate fi implicat copilul (vânzare-cumpărare).
- Pentru domeniul dezvoltării relațiilor interpersonale obiectivele au fost formulate astfel:
- băiatul respectă regimul școlar (devine responsabil pentru frecventarea școlii);
- are un coleg de clasă cu care comunică, au activități comune (realizează o activitate, frecventează un cerc, merg împreună de la școală spre casă etc.).
- Pentru atingerea obiectivelor stabilite au fost elaborate acțiuni pentru 4 luni.

3. Aplicație: Să selectăm instrumentarul de diagnostic utilizat în evaluarea prin cooperare

După examinarea acțiunilor întreprinse în demersul de evaluare prin cooperare prezentat în studiul de caz din activitatea 1, stabiliți un set de diagnostic psihopedagogic care ar putea fi utilizat în scopul stabilirii nivelului de dezvoltare pentru domeniile investigate. Argumentați selecția realizată.

Tema 5. Evaluarea dezvoltării copilului/elevului în asistența psihopedagogică

Unități de învățare:

5.1. Abordări conceptuale privind evaluarea dezvoltării copilului. Evaluarea pe domenii de dezvoltare a copilului

5.2. Evaluarea activității cognitive a copilului/elevului

5.3. Evaluarea caracteristicilor individuale psihologice de personalitate a copilului/elevului

5.4. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a copilului/elevului

Obiective:

Studenții vor fi capabili:

- să respecte diferenţele de dezvoltare, individuale și de vârstă ale copiilor în procesul de evaluare psihopedagogică;
- să determine și să ilustreze diferenţele specifice dintre dificultăţile din diverse domenii cu care se pot confrunta copiii;
- să identifice diverse tipuri de instrumente utilizate în evaluarea copilului;
- să proiecteze și să aplice strategii de evaluare în scopul determinării punctelor forte, a dificultăţilor pe domenii de dezvoltare cu care se confruntă copilul evaluat.

5.1. Abordări conceptuale privind evaluarea dezvoltării copilului. Evaluarea pe domenii de dezvoltare a copilului

De ce este atât de important de a studia și a cunoaște modul în care cresc copiii, cum învață, cum se schimbă? O înțelegere corectă și comprehensivă a dezvoltării copilului este esențială, deoarece ne permite să apreciem pe deplin dezvoltarea cognitivă, emoțională, fizică, socială, educațională, prin care copiii trec de la naștere și până la maturitate.

Majoritatea cercetărilor privind dezvoltarea copilului au la bază anumite teorii care fundamentează factorii și condițiile ce influențează, determină dezvoltarea și comportamentele copiilor.

Dezvoltarea copilului reprezintă creșterea și perfectarea calitativă a abilitaților motorii și intelectuale ale copilului, având la bază capacități

înnăscute. Ea include două procese mari strâns legate între ele, cu o desfășurare concomitentă – *creșterea și maturația.*

Creșterea este *un proces cantitativ*, exprimat prin mărirea dimensiunilor corpului (talia, greutatea, cutia toracică, perimetrul cranian etc.), pe când **maturația** este *un proces calitativ*, care se manifestă prin modificări structurale și funcționale ale celulelor, organelor, sistemelor de organe. Atât dezvoltarea fizică, cât și cea a maturației, necesită aprecieri periodice ale nivelului de dezvoltare psihomotorie, intelectuală, socio-emoțională.

Pentru a putea observa, identifica și stimula evoluția copilului, procesul de dezvoltare este divizat convențional în câteva domenii. În realitate, această departajare clară între comportamentele care caracterizează un domeniu sau altul nu se poate realiza. Ea se face doar pentru a recunoaște importanța numeroaselor elemente de personalitate, dezvoltarea cărora poate fi sprijinită prin diverse programe de sprijin.

Domeniul de dezvoltare este definit ca parte din complexitatea dezvoltării copilului cu caracteristici specifice, determinate de tipul de achiziții și procese pe care le presupune. Domeniile sunt variabile, dar se identifică în toate perioadele de dezvoltare, formând un tot întreg, chiar dacă, la anumite etape, unele domenii au o intensitate mai evidentă. Fiecare domeniu de dezvoltare este concretizat în subdomenii, cunoașterea cărora este importantă pentru înțelegerea particularităților de dezvoltare.

Există numeroase modalități de clasificare a domeniilor dezvoltării. Una dintre cele mai răspândite este clasificarea lui B. Bloom, care cuprinde 3 domenii: fizic; cognitiv; socio-emoțional.

Tabelul 5.1. Clasificarea domeniilor de dezvoltare (B. Bloom)

Domenii de dezvoltare	Descrierea domeniilor
Dezvoltarea fizică	Include tot ce ține de dezvoltarea corporală (înălțime, greutate, mușchi, glande, creier, organe de simț), abilitățile motorii fine și grosiere (de la învățarea mersului până la învățarea scrisului). Tot aici sunt incluse aspecte privind nutriția și sănătatea. ***Creșterea fizică*** este un proces strict individual, care se manifestă prin modificarea formelor și proprietăților, precum și a dimensiunilor întregului corp, servind drept indiciu al sănătății și stării satisfăcătoare a copilului. ***Dezvoltarea motorie*** constă în abilitatea copilului de a se mișca și a exercita controlul asupra diverselor părți ale corpului său. *Mișcările de motricitate grosieră* implică folosirea grupurilor mari de mușchi, cum ar fi mersul, săriturile, înotul și mișcările neuro-locomotorii — șezutul, împingerea și tragerea obiectelor. *Abilitățile motorii fine* includ construirea din cuburi, încheierea nasturilor și tragerea fermoarelor, folosirea creionului/pixului la desen/scris.
Dezvoltarea cognitivă	Include toate structurile mentale, care intervin în procesul cunoașterii și a adaptării la mediul înconjurător. Aici se includ percepția, imaginația, gândirea, memoria, învățarea, limbajul. Astfel, domeniul dezvoltării cognitive vizează implicarea tuturor proceselor psihice și achizițiile copilului în planul percepțiilor, reprezentărilor, deprinderilor, obișnuințelor, abilităților. La acest domeniu se referă toate explorările prin care copilul reține date din realitate și își construiește propria imagine despre lume. ***Dezvoltarea vorbirii.*** Se referă la capacitățile de exprimare verbală prin limbajul rostit și prin limbajul grafic. Acest domeniu se referă la comunicare și suportul acesteia pentru copil. Copilul se cunoaște și se dezvoltă prin comunicare cu ceilalți.

Dezvoltarea socială și emoțională	***Dezvoltarea emoțională*** numită și *dezvoltarea personală,* constituie o parte extrem de importantă a dezvoltării copilului, mai ales, a celei timpurii. Copilul are emoții în relațiile sale cu ceilalți și aceasta influențează atât cunoașterea, cât și dezvoltarea sa. Emoțiile copilului se diversifică în timp ce el reacționează la diverse evenimente printr-un spectru larg de sentimente. În perioada micii copilării sunt însușite unele abilități emoționale: capacitatea de a accepta și a exprima sentimente, de a înțelege sentimentele altora, capacitatea de a reacționa la schimbări, de a cunoaște și de a primi plăcere de la senzația de deținere a controlului, influenței, abilități de a avea grijă de propria persoană. În afară de aceasta, la cea mai fragedă vârstă copilul devine conștient de natura sa socială. ***Dezvoltarea socială*** sau socializarea începe din prima zi de viață în cadrul interacțiunii copilului cu cei din familie. Interacțiunea cu alții înseamnă dezvoltare. Copiii își formează diverse abilități de comunicare socială pe parcursul primilor ani de viață. Ei învață să se bucure de compania diferitor persoane și să aibă încredere în ele. În cadrul relațiilor copiii învață diverse modalități de cooperare, de exprimare a dezacordului, de împărtășire a sentimentelor, de comunicare și de afirmare în cadrul grupului, de participare în activități de echipă.

Există și clasificări cu mai multe domenii de dezvoltare, în care unele dintre domenii sunt divizate și ele, la rândul lor, în câteva mai înguste. Așa, din domeniul dezvoltării cognitive prezentat în clasificarea de mai sus se desprinde un domeniu separat, cel al comunicării și limbajului. Alte clasificări includ separat autonomia personală sau comportamentul adaptativ.

Fiecare vârstă este caracterizată prin anumite evoluții specifice, cunoașterea cărora permite stabilirea parcursului de dezvoltare a copilului, evaluarea lui, identificarea posibilelor riscuri pentru dezvoltare, realizarea intervenției și acordarea de sprijin individualizat.

Evaluarea psihologică reprezintă partea integrantă a evaluării multidisciplinare a dezvoltării copilului. Are ca şi **obiectiv** atât constatatrea stadiului actual de dezvoltare, cât şi a potenţialului cognitiv şi socio-afectiv al copilului. Evaluarea statică, în care se punea accent pe ceea ce poate face copilul la momentul de față, a fost înlocuită cu **evaluarea dinamică**, care

măsoară capacitatea de dezvoltare, potenţialul de învăţare al copilului, în scopul folosirii rezultatelor obținute pentru formarea abilităţilor necesare dezvoltării plenare a copilului. În cadrul evaluării se stabilesc punctele forte în dezvoltarea copilului, care vor constitui punctul de plecare în activitatea de recuperare. Evaluarea fără măsuri de intervenţie nu-și are rostul. Se evaluează pentru a prognoza dezvoltarea ulterioară a copilului, valorizând potenţialul şi disponibilităţile acestuia. „Ne sprijinim pe prezent, dar stăm cu faţa spre viitor” (C. Cucoş, 2008) [24].

Evaluarea psihologică prevede aplicarea unui program de examinare psihologică detaliată, individualizată, pe mai multe arii de dezvoltare a copilului. În cadrul evaluării psihologice se cunosc caracteristicile psihologice ale personalității copilului, care vizează mai multe arii de dezvoltare: psihomotorie, senzorială, cognitivă, afectiv-motivațională, socio-relațională. De asemenea, evaluarea psihologică cuprinde și analiza factorilor, care influențează dezvoltarea copilului: mediul familial, mediul educațional, relațiile cu grupuri de copii, cadre didactice etc.

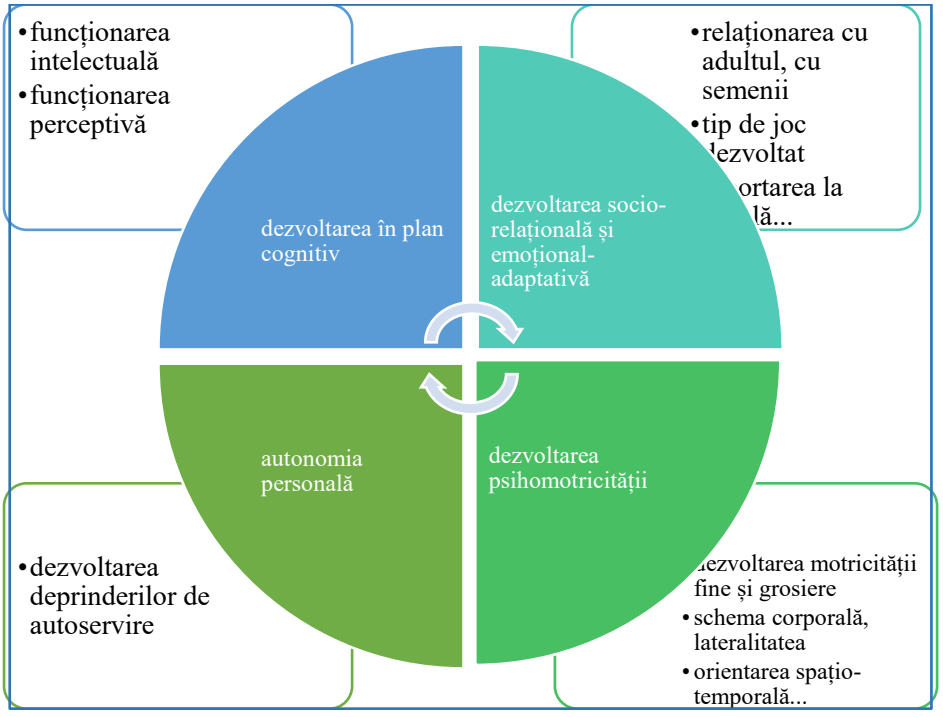

Figura 5.1. Ariile de dezvoltare examinate în cadrul evaluării psihologice a dezvoltării copilului

[24]Cucoș C. Teoria și metodologia evaluării. Iași: Polirom, 2008. 272 p.

Evaluarea pedagogică se raportează la competenţele curriculare și standardele de învăţare şi dezvoltare pentru copil, sub aspectul nivelului actual şi al potenţialului de achiziţii şi progres. Ea se referă la competențele și capacitățile copilului, exprimate în anumite comportamente, care vor fi evaluate. Aceste comportamente pot fi urmărite/observate și identificate.

În mare parte, evaluarea pedagogică a dezvoltării copilului reprezintă o evaluare raportată la criterii. Ea presupune determinarea punctelor forte și a necesităților copilului prin raportarea la un set de competențe prestabilite, presupuse a fi esențiale pentru vârsta respectivă și prevăzute de curriculum. Astfel, evaluarea pedagogică folosește competențele curriculare ca bază de evaluare. Prin intermediul acesteia, se documentează progresul realizat de către copil (stadiul/nivelul atins) și se pregătește terenul pentru însușirea unor abilități ulterioare (potențialul de progres).

Evaluarea dezvoltării copilului în asistența psihopedagogică relevă aspecte atât din evaluarea psihologică, cât și psihopedagogică. Evaluarea presupune câteva **etape:**

- colectarea de informaţii cât mai complete;
- interpretarea de date, aprecierea rezultatelor obţinute pe baza raportării lor la un sistem de criterii unitare (bareme de notare, descriptori de performanţă);
- formularea concluziilor în urma interpretării rezultatelor obţinute;
- punerea şi rezolvarea de probleme în scopul orientării deciziei şi intervenţiei care să răspundă necesităţilor celor cărora le sunt adresate.

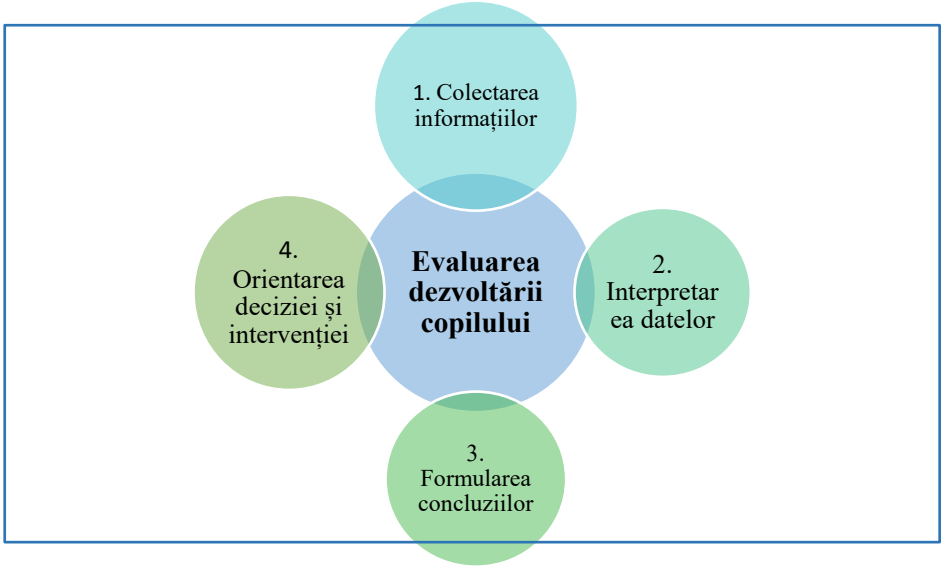

Figura 5.2. Etapele parcurse în evaluarea dezvoltării copilului

Evaluarea se referă la competenţele şi capacităţile copilului, exprimate în anumite comportamente, dar şi la programul de intervenţie. Indiferent de orientare, evaluarea este iniţiată pentru a determina dacă copilul trebuie să beneficieze de servicii şi care sunt cele mai utile pentru el.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să stabilim caracteristici evolutive în dezvoltarea copilului de vârstă preșcolară**

Examinați tabelul din Anexa 7, ce prezintă caracteristicile definitorii ale vârstei preșcolare. Stabiliți caracteristicile ce prezintă schimbările evolutive în cadrul vârstei de la 3 la 7 ani, făcând referință la domeniile: motor (psihomotricitate), cognitiv, limbaj și comunicare, socio-afectiv.

2. **Aplicație: Să comparăm ariile evaluate în aspect psihologic și pedagogic în cadrul asistenței psihopedagogice**

Analizați ariile de evaluare în aspect psihologic și pedagogic în cadrul asistenței psihopedagogice. Realizați tabelul de sinteză care să conțină aspectele definitorii ale fiecărei dimensiuni evaluate.

5.2.Evaluarea activității cognitive a copilului/elevului

Evaluarea psihopedagogică individualizată presupune examinarea detaliată a mai multor domenii de dezvoltare a copilului, care, în mod tradițional, se divizează convențional în două arii mari de studiu: activitatea sau dezvoltarea cognitivă și profilul de personalitate al copilului.

Evaluarea activității cognitive a unui copil/elev implică analiza și măsurarea diferitelor aspecte ale funcționării sale cognitive, inclusiv abilitățile intelectuale, procesele mentale și strategiile de învățare. Această evaluare poate fi realizată într-o varietate de moduri, utilizând diverse instrumente și tehnici, în funcție de obiectivele specifice și de nevoile individuale ale subiectului.

Tabelul 5.1. Domenii de dezvoltare examinate în evaluarea activității cognitive a copilului/elevului

Domenii de evaluare psihologică	Componente
Psihomotric	*Dezvoltarea motricității fine* (identificarea problemelor legate de executarea mișcărilor fine, precise ale mâinii (stare de confuzie în executarea unor serii de mișcări precise, poziție deficitară a creionului, abilități grafomotorii nedezvoltate/dezvoltate slab comparativ cu normele de vârstă (desen, haşurare, realizare de grafisme etc.)); *dezvoltarea senzorio-motorie* (determinarea problemelor ce vizează dezvoltarea senzorială (hipo/hipersensibilitate vizuală/ auditivă/ olfactivă/ tactilă, dificultăți ce privesc relaționarea spațială și temporală, percepția obiectelor, discriminarea vizuală și auditivă etc.) și coordonarea (lipsa coordonării bilaterale, probleme de diferențiere stânga-dreapta etc.); *dezvoltarea autonomiei personale*, cu referire la promovarea sănătății și a nutriției, îngrijirii și igienei personale, practicilor privind securitatea personală; cuprinde dezvoltarea mai multor abilități de asutoservire, ca cele alimentare, de îmbrăcare, igienă corporală, modalități de transmitere a nevoilor personale, practici de menținere a securității personale etc.
Cognitiv	Vizează funcționarea intelectuală și cea perceptivă. *Funcționarea intelectuală* se referă la *ce știe copilul* (cunoștințele) și *cum folosește cea ce știe* (abilitățile cognitive, care sunt reprezentate de diferite nivele de dezvoltare ale proceselor psihice): cum rezolvă probleme, cum îndeplinește instrucțiunile verbale, care este curiozitatea de a cunoaște, cum și cât memorează, analizează, sintetizează, compară, ordonează cele învățate. Se analizează și strategiile și tehnicile de învățare ale copilului/elevului, precum și capacitatea sa de a se adapta și de a face față cu succes provocărilor academice și sociale.

	Funcționarea perceptivă include organizarea perceptivă, percepția poziției în spațiu, relațiilor spațiale, nivelele de stimulare senzorială, structurile perceptiv-motrice etc. Se evaluează abilitatea de a percepe și de a înțelege relațiile spațiale, precum și de a naviga și de a se orienta în mediul înconjurător. Evaluarea dezvoltării cognitive a copilului ar putea scoate în evidență mai multe probleme: • incapacitate de a urma instrucțiuni orale; • aptitudini parțiale în rezolvarea problemelor; • dificultăți în realizarea unui calcul elementar; • aptitudini slabe în planificare; • dificultăți în operarea conceptelor (mare/mic, mult/puțin etc.); • oferirea răspunsurilor doar prin tatonări; • lipsa evaluării ipotezelor; • dificultăți de generalizare, comparare; • lipsa cunoștințelor generale, care nu solicită un nivel ridicat al gândirii; • lipsa cunoștințelor practice, care necesită judecată și evaluare a situațiilor din viața cotidiană, sociale etc.
Dezvoltarea limbajului și a comunicării	*Capacitățile de exprimare verbală* prin limbajul rostit și prin limbajul grafic/scris (claritatea mesajelor comunicate, folosirea desenelor/simbolurilor/semnelor pentru a comunica idei și informații etc.); *capacitățile de recepționare* (ascultarea și înțelegerea). Evaluarea limbajului și a abilităților de comunicare ale copilului/elevului poate include evaluarea vocabularului, a gramaticii, a înțelegerii limbajului scris și vorbit și a abilităților de exprimare verbală și nonverbală.

Evaluarea activității cognitive a unui copil/elev poate fi realizată, utilizând diverse instrumente:

- ⇨ teste standardizate;
- ⇨ observații în clasă;
- ⇨ interviuri cu copilul, cu profesorii sau părinții;

- ⇨ chestionare standardizate sau elaborate pe un domeniu concret de evaluare;
- ⇨ analiza produselor activității copilului etc.

O categorie aparte o reprezintă **testele de cunoştinţe sau docimologice,** care măsoară nivelul cunoştinţelor acumulate de subiecţi şi servesc ca modalitate de examinare şi notare. Ele sunt potrivite în evaluarea pedagogică pentru a oferi informații despre competențele copilului/elevului pe diverse dimensiuni curriculare, competențele necesare asigurării unei bune învățări. De exemplu, cum este cazul competențelor de scris-citit, care reprezintă niște competențe transversale pe întreg parcursul curricular al copilului, influențând enorm performanța școlară a elevului pe tot parcursul lui educațional.

Oricare nu ar fi instrumentele și tehnicile de evaluare, acestea trebuie adaptate nevoilor și contextului specific al elevului. Scopul evaluării este de a obține o înțelegere profundă și detaliată a capacităților cognitive ale elevului, pentru a dezvolta intervenții și strategii educaționale eficiente de suport.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să stabilim ariile evaluate în aspect cognitiv în dezvoltarea copilului/elevului**

Analizați și descrieți ariile dezvoltării copilului/elevului evaluate în aspect cognitiv. Realizați un tabel sintetic al caracteristicilor activității cognitive a copilului/elevului.

5.3. Evaluarea caracteristicilor individuale psihologice de personalitate a copilului/elevului

Evaluarea personalității copilului reprezintă un alt domeniu important al evaluării dezvoltării copilului. Aceasta este orientată asupra unei game largi de aspecte pentru a obține o înțelegere cuprinzătoare a trăsăturilor sale de personalitate, a comportamentului, a emoțiilor și a modului său de funcționare psihologică. Aspectele-cheie care sunt adesea evaluate în acest proces vizează:

1. **Trăsături de personalitate**: se analizează trăsăturile de personalitate ale copilului, precum extravertirea, deschiderea la experiențe noi,

amabilitatea, conștiinciozitatea și stabilitatea emoțională. Aceste trăsături oferă informații despre modul în care copilul percepe lumea și interacționează cu ea.

2. **Stiluri de atașament**: evaluarea stilurilor de atașament ale copilului poate oferi informații despre relațiile sale emoționale și legăturile cu părinții sau cu alte persoane semnificative. Aceste informații sunt importante pentru înțelegerea relațiilor interpersonale ale copilului și a nevoilor sale emoționale.

3. **Comportament adaptativ**: se evaluează nivelul de funcționare adaptativă al copilului în diferite domenii ale vieții sale, cum ar fi școala, relațiile sociale, activitățile recreative și viața de zi cu zi. Acest lucru poate include evaluarea abilităților sociale, a abilităților de comunicare, a gestionării emoțiilor și a auto-îngrijirii.

4. **Probleme comportamentale și emoționale**: se identifică și se evaluează orice probleme sau dificultăți comportamentale sau emoționale cu care se confruntă copilul, precum anxietatea, depresia, tulburările de comportament sau tulburările de spectru autist. Evaluarea acestor probleme este importantă pentru a identifica nevoile și pentru a dezvolta planuri de intervenție adecvate.

5. **Istoric familial și contextual**: se evaluează contextul familial și social al copilului, inclusiv istoricul familial, evenimentele stresante sau traumatice din viața sa și alte influențe sociale și de mediu care pot afecta dezvoltarea sa emoțională și comportamentală.

Tabelul 5.2. Domenii de dezvoltare examinate în evaluarea profilului de personalitate al copilului/elevului

Domenii de evaluare psihologică	Componente
Socio-relațional	Se referă la relaționarea copilului cu mediul: cum comunică cu ceilalți copii, adulți (cunoscuți-necunoscuți), cât de autonom este din punct de vedere comportamental, cât de cooperant este în grup (tipul de relaționare în grup), cum comunică în cadrul grupului, cum își exprimă atitudinile față de ceilalți, cum se raportează la reguli și dacă acceptă limitele impuse, ce tip de joc adoptă în funcție de dezvoltarea sa (joc solitar, paralel, de cooperare (cu reguli)) etc.

	Dezvoltarea socială include abilitățile de interacțiune cu adulții, cu copii de vârstă apropiată (construirea și menținerea relațiilor), dezvoltarea comportamentelor prosociale (gestionarea propriilor comportamente, asumarea responsabilității pentru propriile acțiuni etc.)
Emoțional-adaptativ	Vizează următoarele caracteristici: exprimarea emoțiilor și sentimentelor, autocontrolul volitiv și emoțional, imaginea și conceptul despre sine, încrederea în forțele proprii etc. *dezvoltarea emoțională* (abilități de expresivitate emoțională, de înțelegere și de oferirea răspunsului la emoțiile celorlalți, de gestionare a propriilor emoții). Evaluarea dezvoltării emoționale și sociale a copilului ar putea scoate în evidență mai multe probleme: • comportament hiperactiv, exagerat de impulsiv, dezorientat, agresiv; • accese de furie/ostilitate; • percepție socială deformată (interpretare inexactă a comportamentelor sociale etc.); • dificultăți de relaționare (dificultăți în a-și face prieteni, evitarea situațiilor sociale noi, izolare); • dificultăți în respectarea regulilor și normelor; • emotivitate exagerată; • instabilitate emoțională; • dificultăți de construire a imaginii de sine etc.

Evaluarea profilului și trăsăturilor de personalitate unui copil/elev poate fi realizată, utilizând diverse instrumente:

- ⇨ observația comportamentală, evaluarea funcțională a comportamentului în diferite contexte;
- ⇨ teste standardizate de personalitate;
- ⇨ observații în clasă;
- ⇨ probe de performanță;
- ⇨ interviuri structurat/semistructurat cu copilul, cu profesorii sau părinții;
- ⇨ chestionare, teste de autoevaluare
- ⇨ evaluarea activității (jocului, activității de învățare);
- ⇨ portofolii educaționale etc.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să stabilim ariile evaluate pentru descrierea trăsăturilor individuale de personalitate ale copilului/elevului**

Analizați și descrieți ariile evaluate pentru descrierea trăsăturilor individuale de personalitate ale copilului/elevului. Realizați un tabel sintetic al caracteristicilor de personalitate ale copilului/elevului recomandate pentru fi utilizate.

5.4. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a copilului/elevului

Caracteristica psihopedagogică a copilului, de obicei, se realizează prin completarea unei fișe de caracterizare. **Fişa psihopedagogică** este un instrument practic care se foloseşte pentru sistematizarea informaţiilor referitoare la fiecare copil/elev, la personalitatea lui şi serveşte ca centralizator al datelor despre acesta. Fisa psihopedagogică a unui copil este un document care conține informații relevante despre dezvoltarea, performanțele și nevoile sale educaționale și psihologice.

În fişă se înscriu date din actele şcolare, caracteristici personale ale fiecărui copil/elev sau obţinute pe baza observaţiilor şi convorbirilor cu copilul, cu profesorii, a vizitării copilului la domiciliu, a informaţiilor obţinute de la părinţi, de la colegi şi de la alte persoane cunoscute.

Organizarea, alcătuirea fişei în capitole şi subcapitole reprezintă un plan de sistematizare a informaţiei despre copil şi un indicator al problemelor care trebuie examinate. Prin caracteristicile stipulate, fişa psihopedagogică permite aprecierea calitativă a trăsăturilor de personalitate ale copilului/elevului, precum şi a factorilor care exercită influenţă asupra formării lui ca personalitate. Datele obţinute, prin diferite metode de investigaţie a copilului, se inserează în capitolele fişei, apreciindu-se în ce măsură ele exprimă o caracteristică de mediu sau de conduită a copilului. Aprecierile se realizează, luându-se în considerare intensitatea (aspectul cantitativ) şi persistenţa în timp, constanţa aspectelor evaluate. În Anexa 10 sunt prezentate câteva tipuri de fișe de caracterizare psihopedagogică a copilului/elevului.

Fișa psihopedagogică îndeplinește mai multe funcții.

Funcțiile fișei psihopedagogice a copilului	este un reper pentru orientarea celor care lucrează cu copilul în cunoașterea acestuia
	conține un plan de sistematizare a informației
	permite aprecieri calitative asupra trăsăturilro de personalitate a copilului, cât și asupra factorilor care influențează asupra formării acesteia

Figura 5.3. Funcțiile fișei psihopedagogice de caracterizare a copilului

Fișa este utilizată de către profesioniștii din domeniul educațional și psihologic pentru a evalua și a monitoriza progresul copilului și pentru a dezvolta planuri de intervenție și sprijin personalizate, la necesitate. De asemenea, fișa este un instrument important pentru colaborarea dintre cadrele didactice și profesioniștii care lucrează cu copilul, părinți și alte persoane implicate.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm ”Profilul de o pagină a copilului”**

Examinați instrumentul de caracterizare a copilului ”Profilul de o pagină a copilului”, descris în Anexa 11. Realizați caracterizarea psihopedagogică a unui copil de vârstă preșcolară sau a Dumneavoastră, referindu-vă la perioada din copilărie, utilizând instrumentul respectiv.

2. **Aplicație: Să elaborăm caracteristica psihopedagogică a unui elev**

Analizați modelele de fișe psihopedagogice prezentate în Anexa 10. Alegeți una dintre acestea pentru a realiza caracterizarea psihopedagogică a unui elev din învățământul primar sau gimnazial. Stabiliți și un set din 4-5 instrumente de diagnostic, pe care o să le utilizați pentru a realiza caracterizarea.

Tema 6. Cunoașterea psihologică a grupului de copii/elevi

Unități de învățare:

6.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a grupului de copii/elevi

6.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a grupului de copii/elevi

6.3. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a grupului de copii/elevi

Obiective:

Studenții vor fi capabili:

- să cunoască caracteristicile grupului de copii/elevi: specificul relațiilor interpersonale, tipuri de comportamente în grup, rolul climatului psihologic în grupul de copii/elevi;
- să respecte diferenţele de dezvoltare, individuale și de vârstă ale copiilor în procesul de evaluare psihopedagogică;
- să determine și să ilustreze dinamica unui grup, relațiile din cadrul acestuia, statutul fiecărui membru al grupului, barierele în constituirea relațiilor colegiale în grup;
- să identifice diverse tipuri de instrumente utilizate în evaluarea psihologică a grupului de copii/elevi;
- să proiecteze și să aplice strategii de evaluare în scopul caracterizării psihopedagogice a unui grup de copii/elevi.

6.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a grupului de copii/elevi

Grupul de copii/elevi prezintă o asociație stabilă de indivizi cu o compoziție permanentă, granițe delimitate în care comunicarea este directă, nemijlocită. Clasa școlară este definită de A. Neculau și M. Zlate ca fiind un grup social specific, compus dintr-un număr de membrii egali între ei și un animator, ale căror raporturi sunt reglementate oficial de tipul sarcinii comune și de normele de funcţionare. Acest grup este unit, deci, printr-un scop comun, are o activitate comună, anumite organe de conducere și o structură organizatorică corespunzătoare sarcinilor concrete pe care le urmărește.

Din punctul de vedere al mărimii, grupurile școlare pot fi: grupuri școlare mici (clase de elevi sau grupe de studenți) și grupuri școlare mari (școli, facultăți).

Din punct de vedere al caracterului organizării, grupurile școlare, ca si cele sociale, pot fi:;

- ❖ grupuri școlare formale (instituționalizate, legale, organizate pe baza unor reglementări oficiale);
- ❖ grupuri școlare informale (spontane, neinstituționalizate, care se constituie ca aglomerări temporare de elevi, bazate pe unele situații neașteptate, dar care-i atrag pe copii).

Cercetătorii americani G. Stanford și A.E. Roark au stabilit că **evoluția unei clase ca grup** are loc în mai multe etape:

1. *Etapa de orientare*: este perioada în care conturează percepțiile, impresiile elevilor despre clasă și unul despre celălalt. Structura relațiilor la această etapă constă din diade, mai rar triade. Profesorul este perceput ca principala autoritate a clasei.
2. *Formarea normelor de grup*: în ochii elevilor se conturează imaginea grupului ca un tot întreg.
3. *Etapa conflictelor interpersonale* care apare ca urmare a dorinței de a ieși de sub tutela profesorului atunci când se rezolvă probleme legate de viața clasei.
4. *Prima experiență de rezolvare a conflictelor intragrup:* apar primele situații de acest gen, care duc la dezvoltarea coeziunii și solidarității. Pentru prima dată, elementele unui grup stabilit apar cu un sentiment pronunțat de „Noi". Activitatea de învățare și obiectivele de învățare domină. Aceasta este etapa cea mai convenabilă pentru profesor din perspectiva gestionării grupului de elevi.
5. *Dominarea activității emoționale, reevaluarea normelor de grup*, clasa este „închisă" în fața autorității adultului (profesorului).
6. *Cel mai înalt stadiu de maturitate*: grupul este deschis la manifestarea și rezolvarea conflictelor, nivelul de coeziune a grupului este destul de ridicat.

După M.R. Biteanova (2008,) în cadrul evaluării psihopedagogice se recomandă de diagnosticat următoarele **caracteristici ale grupului**:

1. **Sistemele de relații interpersonale** stabile bazate pe simpatie; stabilitatea-instabilitatea diadelor și microgrupurilor prietenoase.

2. **Disponibilitatea grupului de a nominaliza un lider** într-o situație care necesită gestionarea acțiunilor de grup. Abilitatea de a urma un lider este un semn al maturității sociale atât a unui individ, cât și a unui grup.
3. **Nivelul de coeziune al grupului**. Acesta se referă la prezența în grup a unor sentimente și dispoziții comune, evaluări și reacții comune la influențele din exterior sau ale participanților individuali, disponibilitatea de a accepta responsabilitatea colectivă pentru anumite acțiuni ale grupului etc. Coeziunea contribuie la eficacitatea activităților, face grupul stabil și posibil de gestionat. Membrii unui grup unit experimentează niveluri crescute de sănătate psihologică și stimă de sine, scăderea anxietății și o stare de siguranță personală.
4. **Disponibilitatea de a lua decizii de grup - c**apacitatea de a lua decizii colective care ar promova dezvoltarea grupului în ansamblu și, în același timp, ar fi percepută de fiecare membru al grupului ca fiind proprie, este un indicator serios al unui nivel ridicat de dezvoltare al clasei.
5. **Nivelul de încredere și deschidere față de conflictele intra-grup -** cu un nivel ridicat de încredere în grup, contradicțiile dintre elevii care se exprimă liber sunt rezolvate într-o manieră demnă, destul de prietenoasă. Este foarte important ca un profesor să înțeleagă natura conflictelor care apar: careva neînțelegeri, tendința la confruntare, diferențele de orientări valorice etc.
6. **Metode acceptate ale controlului normativ** – momentele analizate se referă la: cum se raportează grupul la încălcările normelor și regulilor acceptate, la ce pedepse și recompense este predispus, care este stilul de comportament în astfel de situații în rândul membrilor grupului cu statut înalt?

Din punct de vedere al vârstei, este important de subliniat importanța grupului în perioada adolescenței. Dacă în clasele primare relația cu învățătorul are o influență imensă asupra dezvoltării mentale și formării personalității copilului, atunci în adolescență, apartenența la un grup joacă un rol semnificativ în autodeterminare și în determinarea statutului în ochii colegilor. Grupul îl protejează pe adolescent și, în același timp, îi înaintează cerințe stricte.

CARACTERISTICILE RELAȚIILOR INTERPERSONALE
DIN CADRUL CLASEI

- Conexiuni emoționale în grup, configurarea statusurilor sociometrice („stelele", „preferat", „ales", „ignorat", „respins"), reciprocitatea alegerilor, coeficientul de bunăstare al relațiilor, coeficientul de satisfacție în comunicare (conform rezultatelor sociometriei);
- prezența „persoanelor respinse", motivele respingerii, posibile măsuri și contramăsuri pentru schimbarea poziției defavorizate a elevului în clasă;
- prezența sau absența grupurilor (motive care unesc copiii, conducerea în grupuri, influența asupra echipei, relațiile dintre grupuri, motive de izolare) (după rezultatele sociogramei);
- nivelul de securitate, siguranță, încredere (pe baza rezultatelor coeficienților de sociometrie) [25].

COMPORTAMENTE MANIFESTATE ÎN GRUP

Comportamentul în raport cu semenii

La etapa claselor primare, comunicarea cu colegii devine din ce în ce mai importantă pentru dezvoltarea copilului. În comunicarea copilului cu semenii, nu numai activitățile cognitive legate de subiecte sunt desfășurate mai ușor, ci și cele mai importante abilități de comunicare interpersonală și comportament moral.

Dorința de colegi și setea de comunicare cu ei fac ca grupul de colegi să fie extrem de valoros și atractiv pentru un elev. Ei apreciază foarte mult participarea lor în grup, motiv pentru care sancțiunile din partea grupului aplicate celor care au încălcat legile acestuia devin atât de eficiente

❖ **Liderismul**

Grupurile, de regulă, au propriul „lider", care este un egal care reprezintă „chintesența calităților caracteristice unui grup dat". Într-un grup obișnuit de copii, liderul este un egal inteligent, abil și proactiv. Într-un grup de copii mai puțin dezvoltați, principala calitate a liderului este forța sa fizică.

❖ **Prietenia**

În funcție de gradul de implicare emoțională, comunicarea copilului cu semenii poate fi construită pe tipul celei prietenești, amicale (Sirotkin L.Yu.,

[25]Zlate, M. Clasa şcolară – ca grup psihosocial. În: P. Popescu-Neveanu, M. Zlate, T. Creţu (ed.), Psihologie şcolară. Bucureşti: Facultatea de Istorie-Filosofie, 1987. pp. 355-376.

Khuziakhmetov A.N.). de regulă, relația de prietenie se realizează în principal în sala de clasă și în principal cu propriul gen.

❖ **Conflictele**

Conflictele emoționale („Nu-mi place de tine, asta-i tot!") și contradicțiile de valori sunt tipice pentru clasa de elevi. Acestea din urmă se datorează faptului că elevii sunt orientați către diverse grupuri de referință externe, uneori opuse în aspirațiile lor. Când interacționează în clasă, ei se găsesc inevitabil în situații de conflict de opinii, valori și idei. O modalitate preferată și răspândită de a rezolva astfel de conflicte este alegerea unui *țap ispășitor*. În rolul țapului ispășitor poate deveni un elev care este în rolul unui proscris/omis, mai rar un profesor sau diriginte, uneori școala însăși.

❖ **Negativismul**

Acesta caracterizează elevii printr-o *rezistență pasivă* (când refuză numai să execute) sau *rezistența activă* (când execută inversul comenzii) la solicitările externe sau interne" [26]. Acești elevi se manifestă prin îndărătnicie, încăpățânare, opozabilitate, a căror stabilitate și durată se deosebește de la un elev la altul.

Din registrul larg al manifestărilor reprobabile caracteristice copiilor cu tulburări comportamentale sunt evidențiate: nesupunerea, obrăznicia față de profesori, neglijența în îndeplinirea temelor, delăsarea, indolența și manifestările de rebeliune, violența față de colegi în limbaj și comportare, agresivitate față de alte persoane, distrugerea bunurilor materiale. Acești copii acceptă greu o frustrare, o simplă remarcă sau un reproș, reacția lor fiind agresivă, au atitudini refractare și opoziție la încercările educative.

Aspecte de etică în măsurarea comportamentelor

După ce se stabileşte perioada specifică de timp pentru măsurarea comportamentului, locul realizării înregistrărilor şi disponibilitatea observatorului, este necesar de cerut consimţământul elevului şi al părintelui sau adultului care are în grijă copilul. Acest aspect este deosebit de important în situaţiile în care observarea şi înregistrarea comportamentului au loc în diferite momente, în legătură cu care elevul nu va fi informat pentru a nu i se influenţa comportamentul[27].

[26]Coașan, A. Adaptarea şcolară. Bucureşti: Ed. Şt. şi encicl., 1988. pp.74.

[27]Bursuc, B., Popescu, A. Managementul clasei: ghid pentru profesori şi învăţători. Buzău: Alpha MDN, 2007 Bibliogr. 371 p. , p. 65.

Climatul psihologic al clasei

Acesta prezintă o stare de conștiință și comportament de grup, exprimată în relațiile elevilor între ei și profesorii. Climatul psihologic se manifestă în starea de spirit de grup, opinia publică, relațiile interpersonale și conștiința morală a grupului. Climatul psihologic crește din imitație, sugestie, persuasiune, empatie, asistență și dispoziție. De asemenea, necesită răbdare reciprocă, smerenie, iertare și dragoste din partea fiecărui membru al grupului sau echipei.

Climatul din clasă va fi pozitiv numai dacă relațiile dintre participanții ei sunt pozitive. Dar de îndată ce, cel puțin, unul dintre membrii echipei încetează să mai urmeze principiile de bază care asigură relațiile favorabile în echipă, situația din sala de clasă ia o direcție negativă.

Când elevii manifestă lipsă de respect unul față de celălalt și sunt antisociali, acesta devine un factor distructiv care inhibă dezvoltarea fiecărui elev, inclusiv a celor care încearcă să devină lideri ai grupului.

Astfel, pentru a evalua în mod adecvat climatul psihologic din clasă, este necesar să înțelegem caracteristicile acestuia, în ciuda faptului că sunt destul de metaforice.

Tabelul 6.1. Caracteristicile climatului clasei

Caracteristicile unui climat socio-psihologic favorabil	**Caracteristicile unui climat socio-psihologic nefavorabil**
Dispoziție optimistă, bucuria de a comunica și comunicarea de încredere predomină în clasă. - Prezența în echipă a unui sentiment de securitate, siguranță, confort. Există un sentiment de sprijin reciproc. - Prezența căldurii și a atenției unul față de celălalt. Există simpatii interpersonale. - Deschidere spre comunicare. Abilitatea de a gândi liber și de a-ți exprima punctul de vedere în mod deschis. Posibilitate de creștere intelectuală. Faceți posibile greșeli fără teamă de pedeapsă.	Există sentimente pesimiste în echipă. Prezența tensiunii și a conflictului în relațiile de echipă. - Frica de a greși sau de a lăsa o impresie proastă. Frica de pedeapsă. - Respingere, neînțelegere între elevi. Stări ostile, prezența neîncrederii față de colegii lor. - Lipsa oricărei dorințe din partea studenților de a contribui la eforturile lor la o cauză sau un proiect comun. Nemulțumire față de rezultatele muncii proprii și ale celorlalți elevi din clasă

Clasa de elevi ca şi grup social realizează o uniformizare a comportamentelor. Datorită faptului ca elevul nu învaţă izolat, ci alături de ceilalţi colegi, interacţionând cu aceştia, desfăşurând acelaşi tip de activitate, se constituie într-o formă de influenţă socială, numită facilitare socială. Este de dorit ca celelalte grupuri din care face parte elevul (familia, grupul de prieteni etc.) să exercite acţiuni educative convergente[28].

Aplicații pentru activitatea individuală

3. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea evaluării climatului în grupul de copii/clasa de elevi**

Realizați un exercițiu de scriere liberă, răspunzând la întrebarea: De ce este important să fie analizat climatul grupului/clasei în asistența psihopedagogică?

2. **Aplicație: Să analizăm grupul din perspectiva caracteristicilor relațiilor interpersonale și a statusurilor formate**

Descrieți care sunt etapele parcurse în evoluția grupului și constituirea relațiilor interpersonale.

Determinați prin observare tipul relațiilor interpersonale care predomină în grupul Dumneavoastră. Caracterizați aceste relații din perspectiva influenței asupra dinamicii de grup. Argumentați.

6.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a grupului de copii/elevi

Evaluarea psihologică a unui grup de copii poate fi realizată folosind diverse metode și instrumente pentru a obține o înțelegere cuprinzătoare a modului în care sunt construite relațiile, starea de bine, funcționarea colectivității de copii ca grup.

În continuare prezentăm câteva dintre metodele și instrumentele comune utilizate în acest proces.

[28]Moldoveanu E. Clasa școlară ca grup social. EDICT- Revista educației Editor: Editura Agata, 2020.

❖ **Observarea structurată**

Se axează pe elaborarea unei grile de observare, alcătuită corespunzător vârstei subiecților investigați. Astfel, în selectarea indicatorilor pentru grila de observare a comportamentului la vârsta adolescentă, de exemplu, pot fi luate în considerare criteriile elaborate de M.P. Битянова (prezentăm în continuare schema). Formularul dat prezintă un set de descrieri ale manifestărilor comportamentale concrete ale elevului, care pot fi observate în procesul de comunicare şi care corespund diferitor parametri ai statutului psihopedagogic al elevului. Această schemă de observare poate servi și drept modalitate de colectare suplimentară a informaţiei în situaţii individuale de cercetare a elevilor, inclusiv, şi în alte situaţii de interacţiune a acestora cu adulţii.

Tabelul 6.2. Fişa de observare a sociabilităţii la preadolescenţi

(după M.P. Битянова**)** [29]

Criterii evaluate	**Punctaj**		
1. Interacţiunea cu semenii	**1**	**2**	**3**
Includerea în comunicarea în grup cu semenii			
Poziţia stabil pozitivă în grupul de semeni			
Capacitatea de colaborare cu semenii în activitatea de învăţare			
Capacitatea de colaborare cu semenii în afara activităţii de învăţare			
Stăpânirea metodelor de comunicare interpersonală			
-capacitatea de a asculta			
-manifestarea empatiei			
-manifestarea compasiunii			
-ţine cont de dorinţele şi nevoile altora			
- alegerea tipului de comportament (evitarea, compromisul, cooperarea, concurenţa, acomodarea) în situaţii de conflict			
1. Interacţiunea cu profesorii			
Implicarea în comunicarea personală cu profesorii			
Capacitatea de a manifesta empatie faţă de adulţi			
Manifestarea respectului faţă de pedagog			

[29]Pavlenko, L. *Adolescenţa: achiziţii, probleme, soluţii.* (Compendiu pentru studenţi, pedagogi, psihologi școlari). Chișinău, UST, 2017. 108 p.

2. Respectarea normelor sociale şi etice în relaţii cu ceilalţi			
Acceptarea şi respectarea normelor sociale şi etice în şcoală şi clasă			
3. Autoreglarea comportamentului în relaţii cu ceilalţi			
Capacitatea de a-şi controla comportamentul într-un timp mai îndelungat în atingerea scopului în relaţie cu ceilalţi			
Controlul emoţiilor şi a dorinţelor involuntare în relaţii cu ceilalţi			
Reglarea morală a comportamentului			
Capacitatea de a manifesta un comportament responsabil			
4. Activism şi independenţă			
Activism, independenţă şi perseverenţă în activitatea socială			
5. Respectarea diversităţii			
Cooperarea cu copii/ elevi			
Acceptă sugestii din partea altora			

❖ **Sociometria**

Se utilizează în scopul stabilirii relaţiilor interpersonale din cadrul grupurilor mici, în special, a celor preferențiale, a conotației emoţionale pe care o poartă relaţiile din cadrul unui grup. Sociometria face posibilă studierea structurii grupului, măsurarea ei cu precizie matematică şi prezentarea obiectivă a relaţiilor interpersonale (Anexa 12).

❖ **Referentometria**

Metoda permite constatarea grupurilor de referinţă a personalităţii - un grup de persoane reale sau imaginate, sub influenţa căruia elevul îşi formează viziunile, idealurile, opiniile, iar aprecierile date de acest grup contează cel mai mult pentru subiect. Cunoaşterea grupului de referinţă permite să înţelegem sursele de formare a atitudinilor elevului.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să evaluăm grupul de elevi prin intermediul sociometriei**

Examinați informația prezentată în Anexa 12 privind condițiile de realizare a Sociometriei. Elaborați algoritmul de realizare a sociometriei ntr-

un grup mic de elevi (7-10 subiecți). Realizați sociometria pe astfel de grup. Procesați datele și stabiliți: tipul relațiilor care predomină în grup, statusurile copiilor din grup, coeficienții de coeziune și de izolare.

6.3. Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a grupului de copii/elevi

Elaborarea caracteristicii psihopedagogice a unui grup de copii/elevi implică evaluarea și descrierea aspectelor relevante ale grupului, precum și identificarea nevoilor de intervenție ulterioară. Pentru structurarea unei astfel de caracteristici se vor evalua:

1. *Compoziția grupului*: identificarea compoziției grupului, inclusiv numărul de elevi, vârsta, sexul, nivelul de dezvoltare și diversitatea culturală și socio-economică.
2. *Caracteristicile individuale ale elevilor*: evaluarea trăsăturilor de personalitate, abilităților cognitive, abilităților academice, stilurilor de învățare și a altor aspecte individuale ale elevilor din grup, care influențează dinamica grupului.
3. *Nevoile educaționale și psihologice:* identificarea nevoilor specifice ale grupului de elevi în ceea ce privește învățarea, dezvoltarea socio-emoțională și comportamentală, precum și orice dificultăți sau provocări cu care aceștia se confruntă în procesul de învățare.
4. *Dinamica grupului*: observarea și analizarea interacțiunilor și relațiilor dintre elevi în cadrul grupului, precum și impactul acestora asupra climatului și mediului de învățare.
5. *Trăsăturile grupului în aspect relațional*: tipul relațiilor care prpedomină în grup, caracteristici legate de liderism, statusurile copiilor, existența microgrupurilor, gradul de coeziune, tendințe de izolare.
6. *Performanța academică și progresul învățării*: evaluarea performanței academice a grupului de elevi în diferite domenii, precum și identificarea nivelurilor de realizare și progres învățare.
7. *Interesele și motivațiile*: identificarea intereselor, pasiunilor și motivațiilor individuale și colective ale elevilor în ceea ce privește învățarea și participarea la activități educaționale.

Prezentăm în continuare un model de caracteristică psihopedagogică a grupului.

Fișa de caracterizare psihopedagogică a grupului

1. Noţiuni generale despre grup (nr. subiecţilor, repartizarea gender, vârsta medie a elevilor)

2. Sociograma grupului

Caracteristica liderilor oficiali (reuşita, atitudinea faţă de obligaţii, faţă de sine şi colegi, spiritul de iniţiativă, independenţă, activismul, autoritatea.

Descrierea liderilor neoficiali (orientarea lor, relaţiile cu liderii oficiali, colegi). Existenţa microgrupurilor, statusul şi rolurile membrilor grupului.

3. Activitatea grupului

Activitatea ludică:

Relaţiile în cadrul jocului, nivelul de organizare a jocului, interesele, motivaţia participanţilor, complexitatea regulilor jocului şi respectarea lor; tipul jocului etc.

Activitatea de învăţare:

Nivelul dezvoltării intelectuale a elevilor, activismul cognitiv, randamentul şcolar, atitudinea faţă de activitatea de învăţare. Eminenţii clasei, relaţia lor cu grupul. Numărul elevilor cu randament scăzut la activitatea de învăţare, cauzele insuccesului şcolar, atitudinea grupului faţă de aceşti subiecţi. Relaţii de ajutor reciproc. Disciplina în cadrul activităţii de învăţare.

Activitatea de muncă:

Atitudinea grupului faţă de activitatea de muncă, de autodeservire. Manifestarea disciplinei, responsabilității, iniţiativei. Atitudinea grupului faţă de subiecţii ce manifestă un comportament pasiv şi perturbator în cadrul activităţii productive. Practici pozitive în activitatea de muncă şi valenţele lor în procesul instructiv-educativ.

Activitatea de creaţie:

Fluiditatea, flexibilitatea, originalitatea actului creativ al grupului.

4. Climatul psihologic al grupului

Tonul hedonic (plăcerea apartenenţei la grup). Dispoziţia dominantă în cadrul grupului. Manifestarea relaţiilor de ajutor, respect, dragoste, empatie, toleranţă etc. Consensul (existenţa atitudinilor asemănătoare în grup). Conformismul (respectarea normelor de grup). Intimitatea (apropierea psihologică între membrii grupului). Omogenitatea (similaritatea psihologică şi socială a membrilor). Autoorganizarea grupului. Coeziunea (unitatea grupului). Stabilitatea (persistenţa în timp a grupului). Timpul liber şi

activităţile extradidactice. Pasiunile membrilor grupului. Relaţiile grupului cu cadrele didactice.

5. Concluzii şi recomandări psihopedagogice privind optimizarea proceselor de grup

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să selectăm setul de probe/instrumente pentru realizarea evaluării psihologice a grupului**

Analizați componentele incluse în structura fișei de caracterizare a grupului. Listați componentele ce urmează a fi evaluate. Stabiliți setul diagnostic pentru evaluarea componentelor determinate (3-5 instrumente/probe de diagnostic).

2. **Aplicație: Să elaborăm caracteristica psihopedagogică a grupului de copii/elevi în baza studiului de caz**

Aplicați setul de diagnostic pe un grup de copii/elevi selectat (7-10 subiecți). Analizați datele obținute. Elaborați caracteristica psihopedagogică a grupului în baza evaluării realizate.

Tema 7. Cunoașterea psihologică a cadrului didactic și familiei

Unități de învățare:

7.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a cadrului didactic
7.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a cadrului didactic și a relațiilor elev-cadru didactic
7.3. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a familiei
7.4. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a familiei

Obiective:
Studenții vor fi capabili:

- să cunoască caracteristicile psihologice ale cadrului didactic în calitate de actor educațional: trăsături individuale ce favorizează comunicarea cu elevii/părinții, comportamente și atitudini manifestate, stil de comunicare didactică;
- să cunoască caracteristicile psihologice ale familiei: trăsături de personalitate ale părintelui, atitudini și stiluri parentale, relații părinte-copil;
- să identifice problemele de ordin psihologic cu care se poate confrunta cadrul didactic, familia;
- să identifice diverse tipuri de instrumente utilizate în evaluarea psihologică a cadrului didactic și a familiei;
- să proiecteze și să aplice strategii de evaluare în scopul caracterizării psihopedagogice a cadrului didactic și a relației lui cu elevii, familia;
- să selecteze și aplice tehnologii adecvate de evaluare psihologică a familiei în cadrul asistenței psihopedagogice;
- să argumenteze decizii privind planificarea și organizarea procesului de evaluare psihologică a cadrului didactic și a familiei;
- să demonstreze atitudini și percepții adecvate privind abordarea cadrului didactic, familiei în procesul de evaluare psihologică.

7.1. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a cadrului didactic

Personalitatea cadrului didactic este deosebit de importantă pentru succesul procesului educațional. El este, pe de o parte, profesionistul care

organizează și desfășoară procesul, dispune de mijloace cu care să-i stimuleze pe elevi şi să-i determine să înveţe, dar pe de altă parte, trebuie să fie capabil şi să facă faţă cu tact actelor de indisciplină ale elevilor. El va trebui să facă dovada unei multitudini de abilităţi şi competenţe native şi dobândite, pentru ca procesul de predare – învăţare să se desfăşoare în condiţii optime. Cadrul didactic este, pe lângă cel care solicită anumite conduite, trasează sarcinile de lucru și propune conținuturi ale învățării, și persoana care stimulează și dirijează elevul să descopere și să-și pună întrebări de cunoaștere.

Studiile de specialitate identifică câteva categorii de factori care exercită influență asupra personalității didactice:

1. *Factorii generali* : flexibilitate mentală, inteligență, stabilitate emoțională, capacitatea de abstractizare, autocontrol, sociabilitate, seriozitate, sensibilitate, luciditate, resurse personale bogate.
2. *Factorii psihopedagogici*: capacitatea de a proiecta modele educaționale noi, capacitatea de a adapta informațiile în funcție de nivelul elevilor, capacitatea de reformulare continuă a programului operativ de lucru, capacitatea de adaptare a mijloacelor și metodelor instructiv-educative la particularitățile de vârstă ale elevilor.
3. *Factorii psihosociali*: capacitatea de dedublare și de lucru atât din perspectiva cadrului didactic, cât și din perspectiva grupului de elevi, capacitatea de gestionare a situațiilor conflictuale din cadrul grupului, capacitatea de anticipare a unor atitudini sociale ale elevilor în raport cu unele unele situații educaționale viitoare[30].

Cunoașterea psihologică a cadrelor didactice implică evaluarea diferitelor aspecte ale personalității, comportamentului și experienței lor profesionale pentru a înțelege mai bine nevoile, atitudinile și competențele lor în contextul educațional.

Tabelul 7.1. Aspecte psihopedagogice ale personalității și activității cadrului didactic evaluate

Componente evaluate	Descriere
Personalitate și trăsături psihologice	Evaluarea trăsăturilor de personalitate ale cadrelor didactice poate oferi informații despre caracteristicile lor temperamentale, stilurile de lucru, modul de gestionare a stresului și adaptabilitatea la schimbare

[30]Sălăvăstru D. Psihologia educației. Iași: Polirom, 2004. 288 p.

Motivație și angajament profesional	Evaluarea nivelului de motivație și angajament profesional al cadrelor didactice poate oferi informații despre pasiunea lor pentru învățare și dezvoltare, implicarea în activitățile educaționale și dedicarea față de elevi și de profesia lor
Abilități de comunicare și relaționare	Evaluarea abilităților de comunicare, empatie și relaționare, a stilului comunicării didactice ale cadrelor didactice poate oferi informații despre modul în care aceștia interacționează cu elevii, colegii și părinții și despre calitatea relațiilor lor interpersonale.
Abilități de gestionare a clasei și disciplină	Evaluarea abilităților de gestionare a clasei și de menținere a disciplinei poate oferi informații despre strategiile și tehnicile utilizate de cadrele didactice pentru a crea un mediu de învățare sigur, ordonat și eficient
Competențe pedagogice și didactice	Evaluarea competențelor pedagogice și didactice ale cadrelor didactice poate oferi informații despre cunoștințele lor în domeniul pedagogiei și didacticii, capacitatea lor de a planifica și a livra lecții eficiente și de a evalua progresul elevilor
Atitudini și valori profesionale	Evaluarea atitudinilor și valorilor profesionale ale cadrelor didactice poate oferi informații despre convingerile și principiile lor în ceea ce privește educația și dezvoltarea copiilor și adolescenților

Evaluarea acestor componente în scopul cunoașterii psihologice a cadrelor didactice poate ajuta la identificarea nevoilor și resurselor acestora și la dezvoltarea unor strategii de sprijin pentru promovarea succesului lor profesional și bunăstării psihologice.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să stabilim ariile evaluate pentru descrierea trăsăturilor individuale de personalitate ale cadrului didactic**

Analizați și descrieți ariile evaluate pentru descrierea trăsăturilor individuale de personalitate ale cadrului didactic. Realizați un tabel sintetic al caracteristicilor de personalitate ale cadrului didactic recomandate pentru fi utilizate.

2. **Aplicație: Să argumentăm necesitatea evaluării abilităților cadrului didactic de gestionare a clasei și disciplinare**

Realizați un exercițiu de scriere liberă, răspunzând la întrebarea: De ce este important să fie analizate abilitățile cadrului didactic de gestionare a clasei și disciplinare?

7.2. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a cadrului didactic și a relațiilor elev-cadru didactic

Evaluarea psihologică a cadrelor didactice și a relațiilor elev-cadru didactic poate fi realizată, utilizând diverse metode și instrumente pentru a obține o înțelegere complexă asupra comportamentelor, atitudinilor acestora, asupra modului în care comunică cu elevii, părinții, asupra dinamicii relațiilor cu aceștia.

❖ **Interviuri structurate și semistructurate**

Interviurile cu cadrele didactice pot fi utilizate pentru a obține informații detaliate despre trăsăturile de personalitate, motivația, abilitățile de comunicare, abordările pedagogice și alte aspecte relevante pentru funcționarea lor profesională și relația cu elevii. Interviurile și chestionarele aplicate elevilor pot oferi perspectiva acestora asupra relației lor cu cadrele didactice, inclusiv nivelul de suport, comunicare și satisfacție în cadrul acestei relații.

❖ **Chestionare și scale de autoevaluare**

Utilizarea chestionarelor și a scalelor de autoevaluare poate oferi informații cu privire la trăsăturile de personalitate, nivelul de stres, satisfacția în muncă și alte aspecte ale bunăstării psihologice ale cadrelor didactice. Un

model de chestionar aplicat pentru evaluarea stilului de comunicare didactică este prezentat în Anexa 13.

❖ **Evaluarea performanței profesionale**

Evaluarea performanței profesionale a cadrelor didactice poate include evaluări ale competențelor pedagogice, abilităților de gestionare a clasei, implicării în activități extrașcolare și alte aspecte relevante pentru calitatea muncii lor.

❖ **Observarea realizată în clasă**

Observarea cadrelor didactice în timpul predării poate oferi informații despre abilitățile lor de predare, gestionarea clasei, relațiile cu elevii și alte aspecte ale comportamentului și performanței lor profesionale. Observarea interacțiunilor dintre cadrele didactice și elevi în timpul lecțiilor sau activităților școlare poate oferi informații despre calitatea și natura relațiilor lor. Un model de observare a lecției din această perspectivă este prezentat în Anexa 14.

❖ **Feedback și evaluare 360 de grade**

Colectarea de feedback de la elevi, părinți și colegi poate oferi o imagine mai completă și echilibrată a relațiilor elev-cadru didactic, precum și a performanței profesionale a cadrelor didactice. Feedback-ul poate fi colectat prin discuții directe, dar și prin organizare de sondaje etc.

Combinația acestor metode și instrumente poate oferi o înțelegere mai cuprinzătoare și profundă a dinamicii și calității relațiilor dintre cadrele didactice și elevi, precum și a funcționării psihologice a cadrelor didactice în contextul educațional. Aceste informații pot fi utilizate pentru a dezvolta strategii de intervenție și sprijin personalizate, care să promoveze o relație sănătoasă și eficientă între cadrele didactice și elevi și să îmbunătățească performanța și bunăstarea lor educațională și psihologică.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să realizăm observarea unei secvențe de lecție**

Analizați fișa de asistare și observare a lecției (Anexa 14). Stabiliți dimensiunile examinate în cadrul asistenței. Realizați observarea unei secvențe de lecție în școală. Completați fișa și discutați rezultatele obținute cu unui dintre colegi.

2. **Aplicație: Să evaluăm stilul de comunicare al cadrului didactic din grădiniță**

Analizați chestionarul de determinare a stilului de comunicare didactică prezentat în Anexa 13. Aplicați chestionarul în grădiniță. Procesați datele obținute și stabiliți stilul de comunicare profesat de către cadrul didactic evaluat.

7.3. Componente evaluate în scopul cunoașterii psihologice a familiei

Scopul cunoașterii familiei de către psihopedagog constă în determinarea barierelor psihologice, care periclitează dezvoltarea adecvată a membrilor și armonia vieții de familie, care au o influență majoră asupra dezvoltării și bunăstării copilului, cu identificarea resurselor (interne și externe) existente, necesare pentru depășirea situației. Prin realizarea evaluării psihologice a familiei se structurează o viziune obiectivă și profesionistă asupra sistemului familial, funcționalității acestuia.

Prin diagnosticul familial se identifică pattern-urile interacționale patogene din familie, care sunt implicate direct în declanșarea, întreținerea sau agravarea tulburărilor psihice, de comportament cu care se confruntă membrii familiei și, în primul rând, copilul. De asemenea, un diagnostic familial corect surprinde și evaluează deficitele de comunicare,, schimburile emoționale și deficitele structurii de roluri familiale, gradul de adecvare/inadecvare în asumarea și exercitarea rolurilor parental-filiale, precum și a rolurilor și relațiilor conjugale cu impact semnificativ în dinamica evolutivă a copilului. Diagnosticul familial este un diagnostic de sistem, putând să conducă la elucidarea semnificației reale, ascunse, simbolice sau reactive a unor simptome sau tulburări de comportament ale unui dintre membrii familiei, inclusiv a copilului, ca mecanisme de apărare patologică, protest și reglare a homeostaziei și homeodinamicii din sistemul familial perturbat[31].

Alianța de lucru necesară unui demers de evaluare a familiei implică încredere, respect, empatie, securitate emoțională, o atitudine binevoitoare și deschisă din partea consilierului. Axarea demersului de evaluare pe principii

[31] Cursa cu obstacole a dezvoltării umane: psihologie, psihopatologie, psihodiagnoză, psihoterapie centrată pe copil și familie. Coord. I. Mitrofan. Iași: Polirom, 2003. 480 p., p. 95.

bine definite asigură crearea alianței de lucru benefice pentru un demers eficient.

În scopul cunoașterii psihologice a familiei în procesul educațional, sunt evaluate diverse componente pentru a înțelege mai bine dinamica familială și modul în care aceasta poate influența învățarea și dezvoltarea copiilor. Iată câteva aspecte importante care pot fi evaluate:

Tabelul 7.2. Aspecte psihopedagogice ale familiei evaluate

Componente evaluate	Descriere
Structura familială și dinamica relațională	Evaluarea compoziției familiei și a relațiilor interpersonale dintre membrii săi poate oferi informații despre rolurile și responsabilitățile fiecărui membru, calitatea comunicării și sprijinul social disponibil în cadrul familiei
Atitudini și valori educative	Evaluarea atitudinilor și valorilor părinților față de educație poate oferi informații despre așteptările lor cu privire la succesul școlar al copiilor, prioritățile lor educaționale și modul în care acestea pot influența motivația și performanța copiilor în școală
Resurse și sprijin familial	Evaluarea resurselor materiale, emoționale și sociale disponibile în cadrul familiei poate oferi informații despre suportul disponibil pentru copii în procesul lor educațional, inclusiv accesul la resurse educaționale suplimentare, sprijinul emoțional și implicarea în activitățile școlare
Stilurile de disciplină și gestionare a comportamentului	Evaluarea stilurilor de disciplină și gestionare a comportamentului în cadrul familiei poate oferi informații despre regulile și limitele impuse copiilor, consecințele pentru comportamentul adecvat și modul în care acestea pot influența comportamentul și adaptarea lor la școală
Comunicare și implicare familială în educație	Evaluarea nivelului de comunicare și implicare a părinților în educația copiilor

	poate oferi informații despre gradul de interes și suport oferit în cadrul activităților școlare și despre modul în care acest lucru poate influența performanța și succesul academic al copiilor
Stilurile de rezolvare a problemelor și adaptabilitatea familială	Evaluarea modului în care familia gestionează conflictele și schimbările poate oferi informații despre abilitatea lor de a face față stresului și dificultăților și despre modul în care acest lucru poate influența adaptabilitatea și reziliența copiilor în fața provocărilor școlare și vieții în general

Evaluarea acestor componente în scopul cunoașterii psihologice a familiei în procesul educațional poate oferi o perspectivă mai profundă și mai complexă asupra influențelor și dinamicii relaționale care pot afecta succesul și bunăstarea copiilor în școală. Aceste informații pot fi utilizate pentru a dezvolta strategii de intervenție și sprijin personalizate, care să sprijine colaborarea între familie și școală și să promoveze un mediu de învățare pozitiv și stimulativ pentru copii.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să stabilim ariile evaluate în lucrul psihopedagogului cu familia**

Analizați și descrieți ariile evaluate în asistența familiei realizată de către psihopedagog. Realizați un tabel sintetic al caracteristicilor evaluate.

2. **Aplicație: Să reflectăm asupra rolului evaluării familiei în asistența psihopedagogică**

Elaborați punctul de vedere propriu despre rolul evaluării familiei în asistența psihopedagogică.

7.4. Metode și instrumente utilizate în evaluarea psihologică a familiei

În scopul cunoașterii familiei, în evaluarea psihologică cele mai des utilizate metode sunt **observarea** și **evaluarea experimentală**. În calitate de metode suplimentare, tradițional se aplică **convorbirea**, care poate fi combinată cu **interviul** realizat în baza unei grile de interviu etc.

Instrumentele utilizate sunt selectate **în dependență de domeniul evaluat,** axându-se pe studiul unor aspecte înguste:

- abilități (parentale, comunicare, rezolvare de probleme, conflicte etc.);
- stări (depresie, anxietate etc.);
- trăsături (extraversiune/intraversiune, ostilitate, empatie, altruism etc.);
- atitudini (în raport cu copilul, în raport cu o situație (educația copilului, disciplinarea acestuia etc.);
- relații (de cuplu, părinți-copii) etc.);
- stiluri și modele educative adoptate.

Prezentăm câteva din categoriile clasice de instrumente utilizate în evaluarea familiei.

❖ Interviuri familiale

Interviurile cu membrii familiei sau cu familia în ansamblul său pot oferi oportunitatea de a explora istoricul familial, dinamica relațională, stilurile de comunicare, valorile și atitudinile față de educație și alte aspecte relevante pentru funcționarea familiei.

❖ Chestionare și scale de autoevaluare

Utilizarea chestionarelor și a scalelor de autoevaluare poate oferi o modalitate de a evalua diverse aspecte ale funcționării familiei, precum satisfacția familială, nivelul de stres, stilurile parentale, relațiile interpersonale și altele.

❖ Observarea

Observarea interacțiunilor și comportamentelor din cadrul familiei poate oferi informații despre dinamica relațională, stilurile de comunicare, modul de rezolvare a conflictelor și alte aspecte ale funcționării familiei într-un mediu naturalistic.

❖ Genograma familială

Utilizarea unei genograme familiale poate oferi o modalitate de a vizualiza și de a înțelege relațiile și conexiunile dintre membrii familiei pe

parcursul mai multor generații, precum și influențele și modelele de comportament transmise dintr-o generație în alta.

❖ Teste specializate

Unele teste și instrumente specializate pot fi utilizate pentru a evalua aspecte specifice ale funcționării familiei, cum ar fi funcționarea parentală, adaptabilitatea familială, comunicarea și altele.

Evaluarea psihologică a familiei poate fi realizată utilizând o combinație de aceste metode și instrumente, adaptate la nevoile și contextul specific al familiei în cauză.

Aplicații pentru activitatea individuală

1. **Aplicație: Să elaborăm propriul set de evaluare psihologică a familiei**

Elaborați propriul set de evaluare psihologică a familiei, care să includă instrumente ce studiază trăsături de personalitate, stări, relații interpersonale din cadrul familiei.

2. **Aplicație: Să evaluăm profilul psihologic al părintelui**

Selectați un instrument de diagnostic din setul realizat în aplicația anterioară. Aplicați instrumentul în scopul cunoașterii părintelui. Procesați datele obținute și stabiliți profilul psihologic al părintelui, în baza aspectului evaluat.

BIBLIOGRAFIE

1. Andrițchi, V.; Mihăilescu, N. Valori şi principii ale managementului eticii în contextul dezvoltării culturii etice în instituţia şcolară. In: Revista Univers Pedagogic, 2019, Nr. 3 (63), pp. 101-107.
2. Bucun, N., Rusnac, V., Paladi, O. Evaluarea pentru educația incluzivă a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică. Chișinău: S. n., 2013 (Tipografia ”Sirius”). 372 p.
3. Bucun, N., Paladi, O., Rusnac, V. Metodologia de evaluare complexă a copiilor cu cerinţe educaţionale speciale. Asociaţia Obştească „femeia şi Copilul – Protecţie şi Sprijin”, Criuleni. Chişinău: Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2012. 75 p.
4. Bulgaru, M. Etica profesională – o necesitate pentru activitatea de succes a specialistului. In: Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Ştiinţe sociale”, 2018, Nr. 3 (113), pp. 193-202.
5. Chirev, L. *Didactica psihologiei. Evaluarea psihologică în procesul educational*: Suport de curs. Chişinău: S. n., 2021 (Tipogr. UPS „Ion Creangă”). 127 p.
6. Cursa cu obstacole a dezvoltării umane: psihologie, psihopatologie, psihodiagnoză, psihoterapie centrată pe copil și familie. Coord. I. Mitrofan. Iași: Polirom, 2003. 480 p.
7. Dincă, M.; Mihalcea, A. Metode de cercetare în psihologie. București: Editura Universitară, 2016. 200 p.
8. *Evaluarea dezvoltării copilului*: Ghid metodologic. Lumos Foundation Moldova. Chișinău: S., n., 2015. 216 p.
9. Enea, V., Dafinoiu, I. Evaluarea psihologică. Manualul psihologului clinician. Iași: Polirom, 2017. 672 p.
10. Instrucțiune de aplicare în educația timpurie a Metodologiei de evaluare a dezvoltării copilului. Ord. MEC nr. 343 din 22 martie 2018. https://www.informat.md/storage/resourses-bread/March2020/MVVVqK5kGvryFU68Yeb4.pdf
11. Glavan, A. Evaluarea complexă a copiilor cu sindromul de hiperactivitate cu deficit de atenție (ADHD). Ghid metodologic. Chișinău, editura „Arva Color”, 2023, 94 p.
12. Grădinaru, A. I. Compendiu de instrumente pentru evaluarea psihologică a personalității. București: Editura Universitară, 2020. 142 p.

13. Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015.

http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf.
14. Pavlenko, L. *Adolescenţa: achiziţii, probleme, soluţii.* (Compendiu pentru studenţi, pedagogi, psihologi şcolari). Chișinău, UST, 2017. 108 p.
15. Puiu, I., Cojocaru, A., Calac, M. Actualități în evaluarea și conduita copilului cu tulburări de dezvoltare. Chișinău: Prag-3, 2009. 256 p.
16. Racu, Ig. *Psihodiagnoza. Statistica psihologică.* Chișinău: S. n. (Tipogr. UPS „Ion Creangă"), 2017. 520 p.
17. Racu, Ig. *Psihodiagnoza. Teste psihologice.* Chișinău: S. n. (Tipogr. UPS „Ion Creangă"), 2014. 473 p.
18. Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și a Serviciului raional/municipal de Asistență Psihopedagogică. HG nr. 732 din 16.09.2013.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22066&lang=ro
19. Repere metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general. Ord. MEC nr. 212 din 27.02.2018.
20. Rizeanu, S., Psihodiagnoza și evaluarea clinică a copilului și adolescentului. Note de curs. București: Editura Universitară, 2014. 201 p.
21. Roșan, A. (coord.) Psihopedagogie specială: modele de evaluare și intervenție. Iași: Polirom, 2015. 574 p.
22. Sanduleac, S. Perjan, C. *Culegere de teste pentru diagnosticarea securității psihologice la copii.* Chișinău: Pulsul Pieței, 2020. ISBN 978-9975-3342-7-3.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.212_din_27.02.2018_psp_mv.pdf
23. Set de instrumente, probe şi teste pentru evaluarea educaţională a copiilor cu dizabilităţi. Coord. Vrăsmaş Ec. Bucureşti: MarLink, 2003. 162 p.
24. Stroescu, O. Inventarele de personalitate. Contextualizare și validitate predictivă. București: Editura Universitară, 2020. 158 p.

25. Vasian, T., Racu, J., Stanciuc, Z. [et.al.] *Socializarea copiilor de vârstă timpurie.* Coord. șt. T. Vasian. Chișinău: IŞE, Tipografia „Cavaioli”, 2015. 216 p.
26. Алмазова, О.В. Психолого-педагогическая диагностика: учеб. Пособие. Екатеринбург: Издатель Калинина, Г.П., 2007. 227 с.
27. Анастази А., Урбина С. Психологическое тестирование. 7-е изд. СПб.: Питер, 2005. 688 с.
28. Бурлачук Л. Психодиагностика. СПб.: Питер, 2005. 351 с.
29. Донцов, А.И, Д.А. Донцов, Методологические и диагностические основы практических исследований детских, подростковых и юношеских групп и коллективов. Вестник практической психологии образования. 2017. Том 14. № 1. с.77–88 №1(50) январь—март, 2017.
30. Носко, И.В. Психолого-педагогическая диагностика детского развития : учебное пособие. / И.В. Носко, А.П. Пальченко, В.А. Погорская. Владивосток: Издательство Дальневосточного федерального университета, 2021. 97 с. https://www.dvfu.ru/science/publishing-activities/catalogue-of-books-fefu/
31. Рогов, Е.И. Настольная книга практического психолога: Кн.2. Работа психолога с взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. М.: ВЛАДОС–ПРЕСС, 2001. 258с.
32. Сгурская, Л. В., Г. С. Тамарский, Диагностика межличностных отношений подростков и старшеклассников: методические рекомендации. Калининград: Изд-во КГУ, 2003. 44 с.
33. Смирнова Е.О. Межличностные отношения дошкольников: диагностика, проблемы, коррекция. Москва: Владос, 2005. 160 с.
34. Щетинина А.М. Диагностика социального развития ребенка: Учебно-методическое пособие. Великий Новгород: НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2000.

ANEXE

Anexa 1.

Fișa postului (tip) a psihopedagogului din instituțiile de învățământ general [32]

Capitolul I. Dispoziţii generale

Instituția de învățământ general:

Denumirea funcției: psihopedagog

Nivelul de salarizare: salariu de bază, sporuri, premii, adaosuri la salariu, conform legislației învigoare.

Capitolul II. Descrierea funcţiei

Scopul general al funcției:

Acordarea unei asistențe specializate copiilor/elevilor, părinţilor/ reprezenaţilor legali,cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin, altor actori implicați în realizarea și dezvoltarea procesului educațional.

Sarcina de bază:

Dezvoltarea şi promovarea activităților de suport care să asigure compensarea/ameliorareadificultăților de dezvoltare, învățare și adaptare ale copiilor/elevilor în instituții de învățământ general.

Atribuțiile postului:

1. Respectă actele normative şi completează documentaţia în conformitate cu cerinţele şi recomandările de rigoare.
2. Amenajează spaţiul în care îşi desfăşoară activitatea, conform recomandărilor.
3. Identifică în instituția de învățământ general copiii cu eventuale dificultăți de dezvoltare, învățare, adaptare și informează administraţia instituţiei, părinţii/reprezentanţii legali ai copilului cu privire la problemele identificate.
4. Participă la organizarea și realizarea procesului de evaluare inițială a dezvoltării copilului.

[32] Repere metodologice privind activitatea psihopedagogului în instituțiile de învățământ general, Anexa 2. Ordinul ME nr. 212 din 27.02.2018. https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.212_din_27.02.2018_psp_mv.pdf

5. Stabileşte nivelul actual, potențialul și necesitățile de dezvoltare a copilului, completează procesul verbal în urma evaluării.
6. Asigură asistenţă psihopedagogică copiilor cu cerinţe educaţionale speciale înCentrul de resurse pentru educația incluzivă/sala de grupă/clasă/grupă sau spațiudelimitat.
7. Elaborează și realizează programe/planuri de intervenţie individualizate pentrucopiii/elevii care prezintă probleme de dezvoltare, învăţare, adaptare.
8. Acordă consiliere psihopedagogică părinților/reprezentanților legali ai copilului.
9. Acordă asistență metodologică cadrelor didactice, cadrelor didactice de sprijin şi altor specialişti care asistă copilul/elevul în vederea prevenirii, identificării și ameliorării dificultăților de dezvoltare, învățare, adaptare.
10. Recomandă părinţilor/reprezentanților legali ai copilului consultarea altor instituţii pentru problemele care nu sunt în competenţa specialiştilor din instituţia de învățământ (instituții medicale, de abilitare/reabilitare, etc).
11. Este membru al Comisiei multidisciplinare în vederea organizării unui proces educaţional incluziv de calitate.
12. Contribuie la elaborarea şi implementarea Planurilor educaţionale individualizate ale copiilor cu cerințe educaționale speciale.
13. Monitorizează dezvoltarea copilului și colaborează cu părinții/reprezentanții legali ai copilului.
14. Administrează baze de date şi monitorizează, la nivel instituţional, situaţia tuturor copiilor, beneficiari ai asistenței psihopedagogice.
15. Se implică în activităţile de formare ale cadrelor didactice din şcoală prin măsuri specifice de lucru cu copiii cu cerințe educaționale speciale.
16. Contribuie la elaborarea şi implementarea Planului de dezvoltare a instituţiei de învăţământ.
17. Își planifică activitatea (anul/semestrial, zilnic) și elaborează rapoarte de activitate (anuale).

Responsabilitățile postului:

1. Respectă următoarele principii în activitate: confidenţialitate, drepturi egale, nondiscriminare, toleranță şi valorificare a tuturor diferenţelor, intervenţie timpurie, abordare individualizată, intervenţie multidisciplinară şi complexă, relevanţă şi eficienţă.
2. Respectă în activitatea sa acte normative în vigoare, dispoziții ale autorităților publice centrale şi locale.
3. Respectă Regulamentul intern de activitate a instituției de învățământ.
4. Completează și menține în ordine documentația aferentă postului/funcției.
5. Realizează activități în conformitate cu planul și orarul de activitate.
6. Selectează instrumente de evaluare în conformitate cu vârsta și dificultățile de dezvoltarea ale copilului.
7. Monitorizează dinamica/evoluția copilului.
8. Planifică și realizează procesul de reevaluare în caz de necesitate.
9. Respectă Codul de etică al cadrului didactic.
10. Își dezvoltă continuu competențele profesionale.
11. Respectă regulile de securitate a vieții și sănătății copiilor, de securitate a muncii prevăzute de legislația în vigoare.
12. Păstrează bunurile materiale utilizate.

Împuterniciri:

1) de a solicita de la instituția de învățământ, părinți, specialiști/persoane care asistăcopilul/elevul a diferitor informații ce țin de domeniul său de competență (starea desănătate, comportamentul copilului, mediul socio-familial, efectele acțiunilorrecomandate etc.);
2) de a selecta instrumentele de evaluare și asistență psihopedagogică;
3) de a asista la alte activități în care este implicat copilul/elevul pentru a-și completaimaginea despre situația acestuia;
4) de a participa în ședințe de parteneriat intersectorial în scopul soluționării situațieicopilului/elevului;
5) de a participa periodic la programe de formare continuă și recalificare în domeniu.

Cui îi raportează titularul funcției:

Psihopedagogul îi raportează despre activitatea sa directorului instituției de învățământ, după caz,responsabilului din cadrul Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică.

Pe cine îl substituie titularul funcției:

Psihopedagogul poate substitui, temporar, în caz de necesitate logopedul,cadrul didactic desprijin.

Cine îl substituie:

Atribuțiile psihopedagogului pot fi exercitate, în caz de necesitate, de logoped.

Cooperarea internă:

1. cu administrația instituției de învățământ;
2. cadrele didactice, cadrele didactice de sprijin, alți specialiști implicați în asistențacopilului/elevului;
3. cu membrii Comisiei multidisciplinare intrașcolare;
4. cu psihologul;
5. cu logopedul;
6. cu asistentul medical;
7. cu părinții/reprezentanții legali ai copilului.

Cooperarea externă:

1. cu Organul local de specialitate în domeniul învățământului;
2. cu Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică;
3. cu structuri raionale/municipale responsabile pentru protecția drepturilor copilului;
4. cu alte instituții de învățământ;
5. cu părinții/reprezentanții legali ai copilului;
6. cu prestatorii de servicii comunitare;
7. cu organizații neguvernamentale care prestează servicii în domeniu.

Mijloacele de lucru/echipamentul utilizat:

1. culegere de acte normative din domeniul educațional și documente de politici educaționale elaborate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării;
2. ghiduri metodice, literatură și materiale didactice avizate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, literatura de specialitate;

3. instrumente de evaluare/testare;
4. computer, imprimantă, internet;
5. echipament specific activităților (mobilier adaptat, dispozitive speciale - lampe, monitoare, lupe, sisteme de comunicare).

Condiţiile de muncă:

1. Regim de muncă: 35 ore pe săptămână, 7 ore pe zi, cu o pauză de masă de o oră.
2. Activitate: în spațiu adaptat/cabinet, în Centrul de resurse pentru educația incluzivă, spațiu delimitat, activitate în sala comună de activitate (sala de grupă/clasă), în funcție de scopul proiectat.

Capitolul III. Cerinţele funcției față de persoană

Studii: Superioare, de licență sau echivalente, în domeniul științelor educației (psihopedagogiespecială).

Experiență profesională: începător, 1 an și mai mult.

1. **Cunoștințe:**
   1. cunoașterea legislației în domeniu;
2. cunoașterea domeniului învățământului preșcolar, primar și secundar general, extrașcolar, special;
3. cunoașterea politicilor, precum şi a practicilor pozitive naționale şi de peste hotare în protecția drepturilor copilului;
4. abilități de utilizare a calculatorului: Word, Excel etc.

Abilităţi:
planificare, organizare, motivare, soluționare de probleme, aplanare de conflicte,
comunicare eficientă.
Atitudini/comportamente: respect față de oameni, diplomație, creativitate, acceptarea diferențelor și a diversității, flexibilitate, disciplină, responsabilitate, receptivitate, capacitatea de colabora și a activa în echipă, tendință spre dezvoltare profesională continuă.

Întocmită de:
Nume, prenume _____
Funcţia

_____

Semnătura

_____

Luat la cunoștință de către titularul funcției:
Nume, prenume _____
Semnătura _____
Data _____

Anexa 2.

Testul Omulețului/ Desenul persoanei

A. Aplicarea și interpretarea testului proiectiv

Instrucțiunea: "Aveți în față un creion și o foaie. Desenaţi o persoană ".

După ce subiectul a realizat sarcina, i se propune pe o altă foaie să mai deseneze o persoană, dar deja de sex opus.

La final, se pot iniția discuții pentru a elucida careva aspecte ale desenului. Întrebările de genul: ”Ce exprimă persoana desenată?", "Ce fel de om este?" ar putea sprijini obținerea datelor proiective importante despre starea de spirit a autorului sau despre problemele care îl frământă.

Interpretarea

Tabelul A2.1. Criterii generale

Criterii analizate	Interpretare
Impresie de ansamblu	Analiza unor caracteristici generale ale personajului desenat: • este schematic sau complex; • este mare sau mic; • este tânăr sau bătrân; • este desenat în mod realist sau conţine elemente bizare, absurde; • ce diferenţe şi asemănări există între desenele celor două sexe; • ce elemente ale siluetei a căutat autorul să pună în evidenţă; • ce elemente sunt omise, tratate superficial; • cine a fost desenat primul: bărbatul/băiatul sau femeia/fata;

	Răspunsurile la aceste întrebări ne pot oferi unele informaţii despre imaginea de sine, rolurile cu care se identifică individul, starea lui de spirit, atitudinea faţă de sexul opus sau maturitatea lui intelectuală.
Aspecte de ansamblu ale siluetei: poziţia sau atitudinea persoanei desenate	• Siluetele desenate în mişcare, executând o anumită acţiune, sugerează o fire dinamică, activă. • Siluetele desenate cu picioarele depărtate şi cu mâinile ridicate sugerează asertivitate şi dorinţa de afirmare socială. • Cele înclinate indică un dezechilibru emoţional sau un sentiment de fragilitate, instabilitate. • Redarea persoanei din profil sau din spate poate exprima o dorinţa de evitare sau de disimulare a subiectului; • Dorinţa de afirmare poate fi indicată de o siluetă desenată cu picioarele depărtate şi braţele ridicate.
diferenţele flagrante de mărime a personajului masculin faţă de cel feminin sau valorizarea diferită a siluetei masculine faţă de cea feminină	• Valorizarea este pusă în evidenţă de detaliile grafice ale siluetei desenate. • Dacă un subiect desenează persoana de acelaşi sex cu lux de amănunte, iar persoana de sex opus în mod superficial, acest lucru poate exprima tendinţe narcisice şi o lipsă de interes sau ostilitate faţă de celălalt sex.
expectanţele de rol sexual (caracteristicile sexuale ale desenului reprezentând o persoană de acelaşi sex cu subiectul)	• În mod normal, desenele trebuie să conţină astfel de elemente, acest lucru sugerând o identificare normală cu propriul rol sexual. • Fetele desenează,, în general siluete feminine cu părul lung, cu o vestimentaţie specific feminină, sunt atente la detalierea capului şi feţei (în special, a buzelor, ochilor şi a părului), eventual împodobesc silueta feminină în mod discret cu

	diverse elemente decorative (bijuterii, cercei). • Băieţii imprimă, în general, în desenele lor elemente care ţin de masculinitate, cum ar fi masivitatea siluetei, părul scurt, eventual barbă, îmbrăcăminte masculină, braţe şi picioare solide. • Aceste semne sunt normale. Atunci când se inversează, lipsesc sau, dimpotrivă, sunt exagerate, e un semn de întrebare pentru evaluator.
accentuarea, exagerarea, îngroşarea, haşurarea excesivă sau multiplicarea unor elemente ale desenului:	• Aceste elemente sugerează importanţa pe care subiectul o acordă elementului respectiv în viaţa sa. De exemplu, accentuarea detaliilor sexuale (sânii, coapsele, buzele, părul) indică dorinţe erotice intense sau tendinţa de exhibiţionism sexual. • Uneori, haşurarea excesivă poate sugera tocmai nevoia de a ascunde sau camufla anumite aspecte conflictuale sau iritante din imaginea de sine. De exemplu, în desenele unor femei se poate observa tendinţa de a ascunde zona picioarelor figurii feminine prin desenarea unei rochii lungi, haşurate excesiv.
omiterea nejustificată sau tratarea superficială a unor elemente	• Sugerează conflicte în zona respectiva sau lipsă de implicare în sarcină, evitare. • Dacă întreaga figură desenată pare schematică (uneori conturată doar din câteva linii caricaturale), înseamnă că subiectul a evitat să se implice în sarcină
semne de bizarerie sau de irealism grafic	• Sugerează conflicte interioare puternice, o atitudine ludică, batjocoritoare sau pierderea simţului realităţii. • De regulă, cu cât personalitatea subiectului este mai puternic marcată de conflicte, cu atât se constată mai des astfel de semne în desenul omului. • Exemple: transparenţe neplauzibile (organe interne

	vizibile ca la radiografie), membre lipsă sau amputate, siluete hidoase sau deformate, "bestializarea" figurii (atribuirea de părţi coporale animale, cum ar fi gheare, colţi, blană etc.), siluete colţuroase şi fără o unitate corporală (componentele par alipite şi nu alcătuind un tot organic).
elemente distinctive, atipice, individuale, comparativ cu vârsta, sexul subiectului	• Aceste semne constituie o amprentă fundamentală a persoanei, care dezvăluie ceva din lumea ei interioară. • De exemplu: dacă un bărbat desenează la început o siluetă masculină impozantă (acoperă toată pagina) şi agresivă (un cow-boy cu o puşcă în mână), iar apoi o siluetă feminină de dimensiuni reduse şi tratată neglijent din punct de vedere grafic, este clar că subiectul are un set negativ sau devalorizant faţă de sexul feminin, încercând mai degrabă să se identifice excesiv cu rolul masculin agresiv şi dominator.

Tabelul A2.2. Analiza trăsăturilor grafice şi a spaţiului grafic

Criterii analizate	Interpretare
Felul liniilor trasate	Linii zimțate: • Exprimă agresivitate; • acelaşi lucru îl sugerează şi tendinţa de a contura unele detaliile corporale (cum a fi degetele) prin linii ascuţite. Liniile înrerupte: • exprimă nesiguranță, anxietate. Liniile moi, abia schițate: • exprimă lipsă de energie
Plasarea în pagină a desenului	• Persoanele desenate în zona superioară a paginii pot sugera fie că individul se simte fără o bază solidă de ancorare în realitate, fie nevoia de putere sau de realizare.

	• Când desenul este executat în partea de jos a paginii, aceasta sugerează că individul se simte nesigur şi neadaptat. • Ocuparea preferenţială a spaţiului din stânga indică retragerea în trecut, replierea spre sine, poziţia pasivă de spectator. • Dacă desenul este plasat clar pe partea dreaptă a paginii, înseamnă o orientare spre lume sau spre viitor.
Mărimea desenului	• Desenele mari, care acoperă aproape toată pagina, sugerează megalomanie, centrare pe sine sau entuziasm. • Siluetele mici implică sentimente de insignifianţă sau de inadecvare.

Tabelul A 2.3. Analiza de conţinut a zonelor corporale: analiza redării grafice a capului

Criterii analizate	Interpretare
Capul	*Capul* este sediul gândurilor, al emoţiilor, al concepţiei despre sine şi lume, ca şi al controlului organismului. El este sediul conştiinţei şi dirijează adaptarea individului în mediul fizic şi social. În acelaşi timp, faţa este principalul element al expresivităţii emoţionale şi joacă un rol esenţial în recunoaşterea atitudinii sau a dispoziţiei celuilalt. - Subiecţii evazivi, rezistenţi la testare, cei cu deficienţe mentale dar şi cei deprimaţi, se limitează adesea doar la conturul feţei, fără o detaliere a componentelor ei (ochii, gura, nasul, urechile etc.). • Capul desenat mare faţă de restul corpului poate implica o valorizare a funcţiilor cerebrale, deci o atenţie mare acordată proceselor mentale sau controlului emoţional. Uneori însă, mărimea exagerată a capului poate sugera migrene sau cefalee. Copiii desenează un cap de proporţii mai mari, ceea ce nu reflectă decât o traducere realistă a schemei lor corporale.

	• Capul mic poate indica dorinţa subiectului de a nega controlul asupra impulsurilor lui. Această trăsătură apare, după Urban, la obsesionalii chinuiţi de inhibiţiile lor afective.
Gura	*Gura* este organul de asimilare a hranei, dar şi, din punct de vedere simbolic, organul experienţelor afective. La copilul mic gura este un element esenţial prin care cunoaşte şi tatonează realitatea. Gura participă la exprimarea emoţiilor. • Gura desenată deschisă sugerează o atitudine pasiv-receptivă a subiectului, dependenţă orală; o dorinţă intensă şi infantilă de a primi necondiţionat suport emoţional. • Dacă este prevăzută cu dinţi, gura deschisă sugerează o atitudine rapace, devoratoare şi revendicativă: dorinţa de a se bucura aici şi acum de plăcerile vieţii, incapacitatea de a tolera frustrarea, foamea de experienţe noi, dorinţa de a devora lumea într-un raptus consumator. • Gura strâmbată într-un rictus sau cu colţurile în jos exprimă dezgust sau depresie, dezamăgire faţă de lume. Desenată cu colţurile în sus, ea implică ideea de mască, de zâmbet convenţional, exprimând astfel un anumit conformism social. • Accentul pus pe *buze* implică senzualitate sau erotism. • Prezenţa *dinţilor* în desen implică agresivitate sau ostilitate revendicativă. • Uneori, în gură apare o ţigară sau o pipă (simboluri falice), care scoate în evidenţă dorinţa de afişare a masculinităţii.
Ochii	*Ochii* reprezintă "ferestrele sufletului" care asigură expresivitatea feţei, dar şi funcţia de receptor al informaţiilor din lume. • Dacă sunt desenaţi mici, indică închiderea faţă de lume. • Dacă sunt desenaţi mari, cu gene fine şi cu o expresivitate erotică evidentă, sugerează

	dorinţa de afişare a feminităţii sau a erotismului la nivel social. Acest mod de a desena apare mai frecvent la fete şi la femei. • Ochii goi pot sugera imaturitate afectivă sau blocaj emoţional.
Părul	*Părul* este atât un element decorativ (mai ales la femei), dar şi un reziduu al blănii, ceea face ca el să fie asociat imediat cu partea animalică a omului, legată de instincte (sexuale sau agresive). • Desenat foarte abundent, înnegrit sau foarte haşurat şi adesea în dezordine, el indică preocupări sexuale şi anxietate vizavi de acest aspect. Uneori, poate indica şi agresivitate necontrolată. • O coafură elaborată, îngrijită şi cochetă apare mai ales în desenele fetelor şi femeilor şi sugerează dorinţa de a plăcea şi de a-şi exprima feminitatea. • Aceeaşi semnificaţie o are şi prezenţa sprâncenelor desenate fin, îngrijit. • Pilozitatea facială sugerează, analog, dorinţa subiectului de a-şi scoate în evidenţă masculinitatea sau maturitatea, ceea ce indică posibile sentimente de slăbiciune sau nesiguranţă în această zonă.
Urechile	Reprezintă un element grafic a cărui omitere din desen nu este semnificativă. Adesea ele sunt mascate de păr sau pur şi simplu sunt considerate de autor o componentă fără prea mare relevanţă şi nu sunt desenate. Ele sunt importante în analiză atunci când apar accentuate (desenate mari sau scoase în evidenţă în alt mod). Semnificaţia lor este dată de funcţia urechii privind orientarea în mediu, mai ales în condiţii de pericol. Astfel, ele pot sugera o stare hiper-vigilentă, de suspiciune faţă de ceilalţi sau sensibilitate la critici.
Nasul	Este în mod tradiţional un simbol falic, dar este legat şi de expresia unor afecte, cum ar fi furia ("nări fremătând").

	• Desenat mare sau ascuţit, el sugerează dorinţa de afişare a masculinităţii, de dominare sau de agresivitate. • Nasul turtit este semnul unei traume sau al unei agresiuni suportate de subiect. • Fetele desenează, în general, nasul mic, el participând astfel la exprimarea de ansamblu a feminităţii.
Bărbia	Reprezintă un indicator social al fermităţii sau al pasivităţii, dar şi al sensibilităţii. • Desenată colţuroasă sau pătrată sugerează forţă şi fermitate, uneori încăpăţânare. • Bărbia mică, ovală, desenată fin indică feminitate sau slăbiciune.

Tabelul A.2.4. Analiza de conţinut a zonelor corporale: analiza redării grafice a gâtului

Criterii analizate	Interpretare
Gâtul	Face legătura dintre centrul de control (capul) şi restul corpului (care constituie atât partea executivă, cât şi sediul impulsurilor vitale). Are la nivel simbolic o funcţie de canal de comunicare între minte şi corp, altfel spus: între gândire şi emoţii, între planificare şi execuţie, între inconştient şi conştiinţă. • Orice strangulare vizibilă în desen la nivelul gâtului (guler, cravată, colier) sugerează deci un control sau, la limită, o blocare a impulsurilor cerebrale. Acest lucru se traduce prin inhibiţii afective sau printr-un control atent al exprimării emoţiilor. • De asemenea, senzaţia de scindare între latura cerebrală şi cea emoţională se poate evidenţia şi prin desenarea unui gât lung.

Tabelul A 2.5. Analiza de conținut a zonelor corporale: analiza redării grafice a trunchiului

Criterii analizate	Interpretare
Trunchiul	Reprezintă zona organelor vitale, deci a impulsurilor vitale care sunt coordonate de creier şi puse în act prin membre. În acelaşi timp, trunchiul este şi o expresie a forţei şi stabilităţii persoanei. • Desenat masiv, el indică astfel dorinţa de forţă, de masculinitate, în timp ce un trunchi subţire sau fragil sugerează sentimente de slăbiciune sau inferioritate. • De asemenea, tendinţa unor bărbaţi de a desena muşchii trunchiului sau ai abdomenului sugerează preocupări narcisice traduse la nivel corporal prin grija faţă de aspectul exterior.
Umerii	Se înscriu pe aceeaşi linie a forţei şi a masculinităţii. • Umerii mari, musculoşi, indică dorinţa subiectului de a-şi exprima forţa şi autoritatea, sugestie întărită şi de eventuala prezenţă a unor accesorii care măresc volumul acestora sau îi fac să pară mai înalţi (de exemplu, epoleţi). • Umerii mici, fragili indică senzaţia de neputinţă în a controla lumea şi adesea sentimente de inferioritate. • Umerii rigizi, pătraţi implică rigiditate în exprimarea impulsurilor.
Linia taliei	Poate transmite unele informaţii legate de controlul impulsurilor. Ea separă simbolic trunchiul propriu-zis de zona organelor genitale şi astfel este asociată cu controlul impulsurilor sexuale. Dacă este accentuată (prin apariţia unui cordon, centură sau curea), ea sugerează o socializare a exprimării sexualităţii sau, la limită, o inhibiţie a ei.

Tabelul A 2.6. Analiza de conținut a zonelor corporale: analiza redării grafice a membrelor

Criterii analizate	Interpretare
Brațele superioare	Sunt o componentă instrumentală care asigură manipularea obiectelor din mediu pentru satisfacerea trebuinţelor organismului. Ele reprezintă un mecanism esenţial pentru adaptarea la mediul fizic şi social. Cu mâinile manipulăm, ne exprimăm dorinţa de contact afectiv, de susţinere („cu braţele deschise") sau de respingere şi agresare a celuilalt. Gesturile de sfidare sau de ostilitate la adresa celorlalţi se exprimă, de asemenea, prin mâini. • Absenţa braţelor din desen sugerează un sentiment de amputare sau de retragere din lume. Acest semn implică o castrare simbolică a siluetei umane, datorată unui sentiment de culpabilitate vizavi de sexualitate (masturbare) sau de depresie. • Mâinile desenate la spate, ascunse, sugerează dorinţa de a-şi ascunde intenţiile sau vinovăţie. • Haşurarea excesivă sau înnegrirea braţelor indica vinovatie. • Braţele subţiri, fragile indică sentimente de slăbiciune şi lipsa încrederii în propria capacitate de a manipula mediul. • Siluetele cu braţele larg deschise sugerează nevoia de contact afectiv cu ceilalţi sau dorinţa de putere, • Braţele lungi indică ambiţie şi aceeaşi nevoie de dependenţă, care să compenseze sentimentele de insuficienţă ale subiectului. • Omiterea mâinilor din desen indică sentimente de neadaptare, senzaţia de a fi neîndemânatic (eventual stângaci în plan interpersonal). O interpretare alternativă ar fi prezenţa unor sentimente de culpabilitate legate de impulsurile sexuale sau agresive şi teama de pedeapsă. • Acelaşi lucru îl indică şi haşurarea intensă a mâinilor.
Degetele	• Degetele desenate ca nişte gheare sau ascuţite (ca nişte spini) sugerează agresivitate.

	• Cele care apar sub forma unor petale sau a unui ciorchine indică neîndemânare. • Pumnul strâns trimite la ideea de negativism sau agresivitate. • Accentul pus pe încheietura mâinii (eventual prin manşete sau alte elemente clare de demarcaţie) are aceeaşi semnificaţie de inhibiţie sau control al impulsurilor pe care o au în general gulerele sau centurile la nivelul trunchiului.
Picioarele	Asigură deplasarea şi echilibrul, deci autonomia persoanei. • Tendinţa de a desena picioare lungi şi groase, ca şi laba piciorului mare sugerează dorinţa de independenţă. • Picioarele subţiri, scurte, fragile sau "montate" în mod stângaci pe trunchi indică nesiguranţă sau lipsa autonomiei personale. • Siluetele desenate pe vârfuri implică ideea de ambiţie sau de evadare a subiectului dintr-un mediu perceput ca frustrant. • Picioarele constituie în acelaşi timp, în special la femei, şi un element corporal încărcat de semnificaţii sexuale. Acest lucru se observă de multe ori în desenele fetelor prin conturarea delicată a genunchilor sau prin liniile fine ale coapselor. • Coapsele scoase în evidenţă prin haşurare sugerează deci preocupări sau conflicte legate de sexualitate.

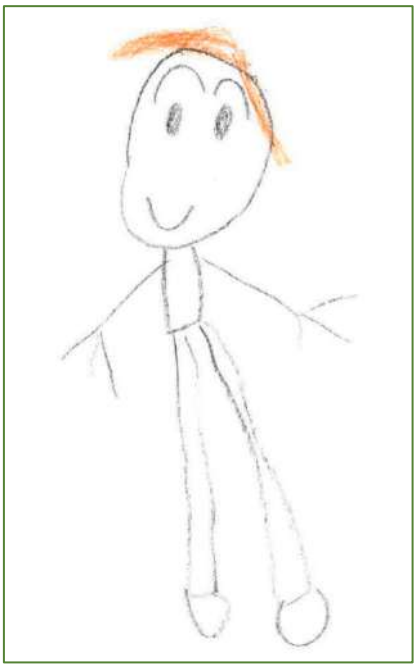
Tabelul A 2.7. Analiza de conținut a redării grafice a accesoriilor

Criterii analizate	Interpretare
Îmbrăcămintea:	Accesoriile care însoţesc silueta desenată au o importanţă specifică în interpretare, în funcţie de tipul şi de accentuarea lor. Astfel, cel mai important element accesoriu este îmbrăcămintea. Ea apare frecvent în desene şi de aceea mai curând absenţa ei trebuie privită ca un semn atipic în desenul omului. Îmbrăcămintea are o funcţie socială specifică, adesea ea caracterizează persoana în ochii celorlalţi şi reprezintă deci un semn al statusului social şi al identificării cu rolurile caracteristice pe care şi le

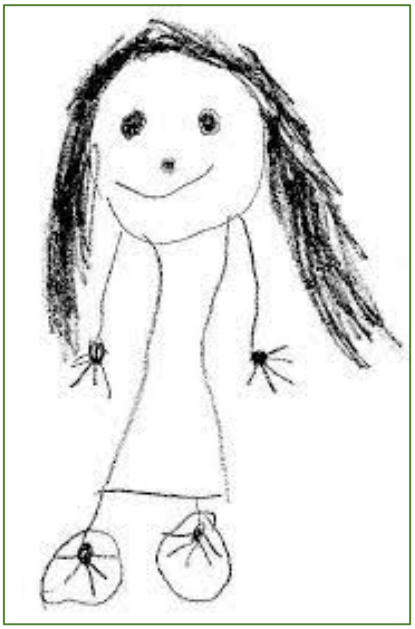
	asumă individul. În acelaşi timp, hainele protejează dar şi expun corpul privirii celorlalţi.
Pălăria/căciula	Reprezintă un simbol al masculinităţii sau al rangului social. • Atunci când apar în desen, ele indică nevoia de afirmare a poziţiei sociale sau a virilităţii. • Pălăria, deoarece acoperă părul (asociat cu impulsurile sexuale), poate trimite şi la dorinţa de camuflare a sexualităţii.
Cravata	• Cravata, plasată în zona gâtului, poate sugera controlul exprimării impulsurilor. • Când apare la femei, ea poate sugera dorinţa de identificare cu rolul masculin.
Nasturii	Nasturii sunt un element asociat cu dependenţa motrică de mamă, care trebuie să-l descheie pe copil la haine înainte ca acesta să dobândească deprinderile aferente. De aceea, dacă apar accentuaţi în desen, ei sugerează regresia la rolul de copil dependent de un personaj matern.
Cordonul/cureaua/ centura	Cordonul, cureaua sau centura, ca şi gulerul sau alte elemente "constrictive", simbolizează controlul sau inhibiţia manifestărilor instinctuale. Severitatea acestui control este dată de accentul pe care autorul îl pune în desen pe aceste accesorii.
Mănușile	Mănuşile apar rareori în desene şi sugerează ascunderea sau reprimarea impulsurilor agresive.
Buzunarele	Buzunarele multiple sau scoase în evidenţă reprezintă nişte "marsupii" miniaturale, sugerând o revendicare orală a afecţiunii.
Bijuteriile	Bijuteriile sau alte elemente pur decorative apar mai des în desenele femeilor şi reprezintă un mod acceptat social de a-şi expune feminitatea sau a-şi pune în valoare corpul. Această tendinţă narcisică este cu atât mai puternică cu cât numărul sau mărimea grafică a acestor podoabe este mai mare.
Alte elemente	Ocazional, unele elemente masculine, cum ar fi armele, bâtele, trabucul sau ţigarea apar în desenele bărbaţilor cu tendinţe agresive sau dominatoare şi care încearcă să compenseze sentimentele lor de slăbiciune sau de incertitudine vizavi de rolul lor sexual.

B. Material factologic

B.1. Desenul persoanei realizat de băiatul X, 7 ani

B.2. Desenul persoanei realizat de fata Z, 8 ani

Anexa 3.

Proces-verbal de aplicare a probei de diagnostic

Data:
Proba de diagnostic aplicată:
Scopul:
Subiectul:
Vârsta:
Experimentatorul:

Acțiunile experimentatorului	Acțiunile subiectului experimentat	Observații

Interpretarea rezultatelor:

Concluzii:

Recomandări:

Anexa 4.

Fişa de observare a dezvoltării copilului de vârstă preşcolară[33]

Nume copil: _____
Perioada observării: _____
Data completării: _____

Indicatori de observare	Fapte observate
Relația copilului cu activitatea	
Care sunt activitățile predilecte ale copilului?	
Ce tip de sarcini îi atrag atenția?	
Care sunt activitățile refuzate?	
Cum își alege activitățile, cât de greu/ușor decide?	

[33]Adaptată după Vrăsmaș E., Preda V. Premisele educației incluzive în grădiniță. București: Vanemonde, 2010. 102 p., pp. 51-52.

Cum își planifică ceea ce face?	
Cât timp participă la activitate sau cât de mult își poate concentra atenția pe activitate?	
Care sunt lucrurile care îi atrag sau îi distrag atenția?	
Cum este în cadrul activității (cât de atent, impulsiv, hotărât etc.) ?	
Cum se manifestă față de ceilalți în cadrul activității în momente diferite?	
Cum face trecerea de la o activitate la alta?	
Cât de ordonat este?	
Cât de responsabil este?	
Care este interesul față de rezultatele parțiale și cele finale?	
Cum își exprimă cerințele și le pune în practică?	
Cum comunică, colaborează, cooperează cu copiii și educatorul?	
Cum exprimă inițiativa?	
Cât de creativ este în găsirea soluțiilor?	
Cum reacționează la diferite situații-problemă în cadrul activității?	
Relația copilului cu obiectele și spațiul în care se manifestă activitatea/jocul	
Explorează mediul? Cum o face?	
Cum apucă obiecte mari și mici?	
Cum mânuiește obiecte mari și mici?	
Cum identifică?	
Cum recunoaște și denumește?	
Cum ordonează?	
Cum organizează?	
Cum alege?	
Cum cunoaște și operează cu semnificația obiectelor?	
Cum cunoaște și folosește proprietățile, calitățile, transformările, formele, dimensiunile, culorile?	
Cum se mișcă, se orientează și se organizează în spațiul grupei și al grădiniței?	
Cum se orientează în spațiul larg și cel restrâns al foii de desen?	
Relația copilului cu ceilalți	
Cum comunică verbal cu ceilalți copii?	
Cum se adresează și răspunde educatorului și altor adulți?	
Cât de mult îndeplinește instrucțiunile verbale sau cât de des execută ceea ce i se cere?	

Cum comunică nonverbal (prin gesturi, mimică, poză etc.) ?	
Cum contactează de cele mai dese ori (verbal, tactil, vizual, prin intermediul unei alte persoane sau al unui obiect)?	
Cum reacționează la interdicție?	
Cum își exprimă reacțiile emoționale imediate (simpatia, antipatia) față de ceilalți?	
Cum își exprimă atitudinile față de ceilalți: cooperarea, retragerea și izolarea, acordarea de sprijin, primirea de sprijin, agresivitatea etc.?	
Cum se face înțeles când dorește/nu dorește, îi place/nu-i place ceva?	
Cum se comportă în raport cu persoanele necunoscute?	
Care sunt situațiile în care întâmpină dificultăți de comunicare?	
Relația copilului cu sine	
Cât de multe cunoaște copilul despre sine (vârsta,apartenența, adresa etc.) ?	
Cum se percepe/apreciază pe sine?	
Cum se prezintă pe sine?	
Cum recunoaște stările psihice și fizice?	
Cât de curajos este în alegerea, abordarea și desfășurarea unei activități?	
Ce atitudine are în raport cu produsele propriei activități?	
Cum este copilul în majoritatea timpului (activ, liniștit, gălăgios, serios, sociabil, timid, agresiv etc.)?	

Anexa 5.

Fișa de observare ”Formele sociale de comportament ale copilului” (adaptată după А.М. Щетинина, Л.В. Кирс) [34]

Fișa de observare se aplică cu scopul determinării formelor sociale ale comportamentului copilului și se referă la câteva comportamente manifestate, incluse în tabelul următor.

[34]Vasian T., Racu J., Stanciuc Z. [et.al.] *Socializarea copiilor de vârstă timpurie.* Coord. șt. T. Vasian. Chișinău: IȘE, Tipografia „Cavaioli”, 2015. 216 p. ISBN 978-9975-48-090-1. pp. 97-98.

Descrierea comportamentului	Scor			Descrierea comportamentului
Este capabil pe cale amiabilă, fără a conflicta, să se joace cu alți copii	+ 10	0	- 10	De multe ori se ceartă în cadrul jocului cu alți copii
Manifestă compătimire atunci când cineva este disperat, încearcă să-l ajute, să-l liniștească	+ 10	0	-10	Vizibil nu manifestă compasiune
În relații cu alții este prietenos	+ 10	0	-10	Este agresiv
Încearcă să soluționeze conflictele în mod independent	+ 10	0	-10	Când se ceartă cu prietenii merge adesea să se plângă adulților
Îi ajută pe alții	+ 10	0	-10	Este indiferent față de nevoile altora
Își coordonează propriile acțiuni cu cele ale altor persoane	+ 10	0	-10	Nu este capabil să-și coordoneze acțiunile cu cele ale altor persoane
Este capabil să-și rețină reacțiile negative	+ 10	0	-10	Nu-și gestionează reacțiile negative
Își subordonează propriile interese intereselor altor copii	+ 10	0	-10	Nu ia în considerație interesele altor copii
Cedează altora	+ 10	0	-10	Insistă asupra propriei opinii
Acceptă normele și regulile sociale și le îndeplinește	+ 10	0	-10	Nu acceptă și nu urmează normele și regulile sociale

Toate scalele se subîmpart în 20 de puncte pe calități pozitive și negative: de la +10 până la - 10. Comportamentul copilului în diferite situații poate fi pozitiv sau negativ. Educatorii notează la fiecare dintre scală în ce măsură comportamentul copilului corespunde formelor date. Prin urmare, se estimează, de exemplu, cu 6 puncte pentru scala cu semnul „-” și cu 4 puncte pentru scala cu semnul „+”.

În cadrul interpretării datelor se evidențiază îndeosebi formele negative ale comportamentului copilului. Pe baza acestor rezultate, este necesar să fie determinate obiective pentru dezvoltarea anumitor calități a preșcolarului examinat și procedeele adecvate de influență pedagogică asupra lui.

Anexa 6.

Proces-verbal de evaluare inițială a dezvoltării copilului [35]

Data _____

Date generale despre copil					
Nume, prenume:		Vârsta:		Clasa:	
Rezultatele evaluării					
Constatări pe domeniul dezvoltării fizice (statut fizic, motricitatea grosieră, fină, mod de deplasare)					
Constatări pe domeniul dezvoltării abilităţilor de limbaj/comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare şi utilizare)					
Constatări pe domeniul dezvoltării cognitive: (nivel de achiziţii generale, percepere, orientare, atenţie, memorie, gândire, etc.)					
Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului socio-emoţional/relaţionare (competenţe sociale, afectivitate/ emotivitate, nivel şi mod de relaţionare cu semenii, persoanele adulte)					
Constatări pe domeniul dezvoltării comportamentului adaptativ (nivel de adaptare şcolară, socială, nivel de autoadministrare)					
Concluzii/Recomandări					

Anexa 7.

Dezvoltarea copilului de vârstă preșcolară (3-7 ani)

Dezvoltarea motorie	**Dezvoltarea cognitivă**	**Dezvoltarea limbajului și comunicării**	**Dezvoltarea socioafectivă**
3-4 ani			
Se atestă o spectaculoasă creștere în înălțime și greutate.	Este perioada întrebărilor ”De ce?”.	Limbajul se dezvoltă rapid.	Manifestă negativism, încăpățânare,

[35] Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015. http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf.

Este mereu pe fugă. Alternează picioarele la coborârea scărilor. Ține creionul, cu care poate trasa linii și cercuri imperfecte. Desenează figuri ca fiind ”oameni”. Face un turnuri, poduri din cuburi. Începe să deprindă îmbrăcatul/dezbrăcatu, se încalță, diferențiind pantoful stâng de cel drept.	Îi place să învețe noi abilități, face alegeri. Confundă fantasticul cu realul, încep primele ”minciunele”, care, de fapt, sunt ceea ce-și imaginează copilul și-și dorește să devină realitate. Nu este capabil să-și mențină atenția timp îndelungat pe un anumit obiect/activitate. Începe să se dezvolte gândirea intuitiv-plastică, adică începe transferul acțiunilor de la obiectele concrete, transpunerea lor în plan imaginar. Este curios, preocupat de ce este în interiorul jucăriilor, permanent explorează. Memoria este involuntară, predomină recunoașterea în loc de memorare. Numără până la	Vocabularul se îmbogățește substanțial, la circa 1000 cuvinte. Elaborează propoziții scurte de 2-3 cuvinte. știe să exprime o întrebare, o exclamație. Utilizează adjective, conjugă verbe. Pronunţarea este imperfectă, sunt posibile omisiuni, substituiri, inversiuni de sunete. Domină limbajul situativ.	comportament opozant în relația cu adultul. Poate fi neascultător, având frecvente crize de isterie (ca prelungire a manifestării crizei de la 3ani). Adoră să fie de ajutor. Simte o adevărată plăcere să imită adulții, să-și exprime trăirile emoționale prin gesturi, mimică. Trăiește stări de vinovăție, rușine, mândrie. Este instabil emoțional, cu schimbări bruște de dispoziție. Începe să însușească reguli de comportare în colectivitatea de copii.

	7-10. Cunoaște culorile, desemnează ce e mare/mic, sus/jos, compară, sortează.		
4-5 ani			
Se evidențiază o creștere latentă, cu doar 4-6 cm pe an. Mișcările bruște, necoordonate de la 3 ani devin tot mai bine armonizate. Este mult mai rezistent din punct de vedere fizic. Aleargă, se cațără peste tot. Își testează abilitățile fizice și curajul cu grijă. Deprinde elemente de igienă: folosirea toaletei, spălatul pe mâini etc. Își încheie singur nasturii, își leagă șireturile. Desenează cu carioca și pictează.	Continuă perioada întrebărilor ”De ce?”. Nu-l mai interesează doar obiectele/fenomenele în sine, ci legăturile de cauzalitate etc. Apare interesul pentru noi al ficțiunii. Încearcă să pună în aplicare ceea ce-și imaginează prin inventarea jocurilor. Lumea sa imaginară este cunoașteri, devine foarte curios. Dezvoltă raționamente. Începe să se dezvolte imaginația, foarte ușor trece din planul realității în cel foarte bogată. Învață să fie atent. Creativitatea e în continuă	Vorbește mult, pune multe întrebări. Vocabularul se extinde la 1600-2000 cuvinte. Înțelege nuanțele gramaticale, chiar dacă nu le folosește întotdeauna corect. Poate compune fraze lungi, crea povești. Începe să înțeleagă și să folosească noțiuni de timp. Utilizează corect formele de plural.	Începe *să conștientizeze propria persoană*, autonomia sa. Sporește gradul de independență, devenind capabil să întreprindă mai multe activități pe cont propriu. La 4 ani începe să se dezvolte *comportamentul social,* cu realizarea diferenței dintre eu/tu, eu/ceilalți. Nu-i mai place să se joace de unul singur. Jocurile devin mai diversificate, preferate fiind cele de rol. Se joacă ”de-a prefăcutul”. Nu-i place să piardă în joc. Își așteaptă rândul, cooperează cu ceilalți. Dorește să fie în centrul atenției, în

	dezvoltare. Îi place să deseneze, modeleze, realizeze construcții complicate din piese lego, puzzle, cuburi. Sortează obiecte în funcție de câteva criterii. Numără până la 15-20 și mai mult. Se dezvoltă capacitatea de distribuire voluntară a atenției. Învață cu plăcere cântece și poezii și le recită cu mult drag.		caz contrar devine furios, agresiv. Devine mai stabil din punct de vedere emoțional, nu-și mai schimbă atât de frecvent dispoziția. Este mândru de invențiile sale și vorbește cu plăcere despre aceasta. Se conturează câteva diferenţe de sex: fetele sunt mai cooperante şi mai vorbăreţe, în timp ce băieţii sunt mai rezervaţi şi mai neliniştiţi.
5-6 ani			
Sare într-un picior, aleargă, merge cu bicicleta, învață să înoate, să joace fotbal etc. Se îmbracă și se dezbracă singur. Trasează cerculețe, bucle, alte forme cu grafică precisă.	Posedă un bogat bagaj de cunoștințe, pe care îl împărtășește cu semenii, fapt care facilitează apariția motivației cognitive în comunicare. Apare interesul pentru matematică, lectură. Rezolvă probleme de	Vorbește bine. Ascultă și observă cu atenție. Vocabularul se dublează comparativ cu vârsta precedentă, ajungând la 3000 de cuvinte.	Devine tot mai interesat de relațiile dintre oameni. Pe fundalul dependenței de aprecierea adultului apare dorința de recunoaștere și apreciere penru ceea ce face, cum este. Îi place să se joace cu alți copii, leagă prietenii.

	calcul, geometrice simple. Are o durată mai lungă a atenției. Memorează ceva în mod conștient. Are o fantezie foarte bogată, alimentată de creația din cadrul jocului de rol, lecturilor audiate, activității de desen, muzică etc. Fantasticul e doar o conversație dictată de joc și nu se confundă cu lumea reală. Se orientează în timp (dimineața/seara, ieri/azi), în spațiu (la stânga-la dreapta, în spate/în față etc.). Știe să asambleze un puzzle din 50 de piese.		Începe să-și asume sexul, se joacă fetițe cu fetițe și băieței cu băieței. Diferențiază tot spectrul de emoții. Apare curiozitatea, simțul umorului, uimirea, simțul frumosului etc. Își dezvăluie sentimentele teatral. Devine mai independent și stăpân pe comportamentul său.
6-7 ani			
Dobândește o stăpânire perfectă a corpului său. Posedă simțul de echilibru și e îndemânatic. Știe să scrie diferite grafisme.	Este apt de a lua propriile decizii în baza cunoștințelor și abilităților pe care le posedă.	Vocabularul ajunge până la 3500 cuvinte. Vorbirea capătă	Manifestă atitudini pozitive față de propria persoană, este încrezător în forțele proprii.

Se îmbracă/dezbracă singur și își păstrează camera curată.	Devine curios despre oameni și cum funcționează lumea. Urmează cu strictețe instrucțiunea adultului. Tinde să realizeze sarcina bine, compară rezultatul, mai lucrează asupra produsului final, dacă nu e ceea ce se așteaptă. Se mărește volumul atenției, care capătă un caracter mai selectiv. Știe literele, începe să învețe să citească. Știe să asambleze un puzzle din 100 de piese. Abordează gândirea logică, dar pe baze concrete: de ex., pentru a face calcul, începe să numere lucruri. Are loc transferul treptat de la joc la activitatea de învățare ca activitate dominantă.	expresivitate, adică sunt bine folosite atât mijloacele verbale, cât şi cele nonverbale. Se structurează şi limbajul interior (vorbirea pentru sine).	Este la ”vârsta dreptății”, înțelege și acceptă regulile morale. Începe să depășească noțiunea de permisiune și interdicție, pentru a aborda noțiunea de bine și rău. Leagă prietenii mai de durată. În jocurile colective este cooperant, empatic, respectă regulile, încearcă să negocieze, ia în calcul interesele părților implicate, își stăpânește tot mai bine pornirile emoționale.

Anexa 8.

Raport de evaluare complexă a dezvoltării copilului[36]

I. Date generale despre copil

Numele, Prenumele:
Data, locul naşterii:
Domiciliul:
Instituţia de învăţământ:
Clasa/grupa:

II. Date despre familia copilului (părinţi, fraţi, surori) şi reprezentanţii legali

Mama:	Tata:
Data naşterii:	Data naşterii:
Studii (incomplete, gimnaziale, profesionale, superioare):	Studii (incomplete, gimnaziale, profesionale, superioare):
Locul de muncă/ocupație:	Locul de muncă/ocupație:

Fraţi, surori (nume, prenume, vîrsta):
Reprezentantul legal: Domiciliul: Locul de muncă/ocupație:

III. Condiţii de viaţă a familiei (descriere succintă)

Date relevante despre climatul familial, relaţiile dintre membrii familiei:
Date relevante despre resursele familiei, situaţie economică, locuinţă:
Date relevante despre familia extinsă:

[36]Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului. Aprobat prin: Ordinul ME al RM nr. 99 din 26 februarie 2015.
http://edu.gov.md/sites/default/files/ordin_me_nr_99_26_02_2015.pdf.

IV. Date privind starea sănătăţii

Date despre dezvoltarea copilului/anamneza (sursa):
Diagnoza medicală (sursa):

V. Traseul educaţional (educaţie preşcolară/şcolarizare)

Perioada	Denumirea instituţiei/clasa	Momente relevante

VI. Domenii de evaluare

a) Dezvoltare fizică (statut fizic, motorica grosieră, fină, mod de deplasare)

Competenţe (cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, atitudini)	Necesităţi	Recomandări

b) Dezvoltarea abilităţilor de limbaj/comunicare (limbaj verbal/nonverbal, nivel de dezvoltare şi utilizare)

Competenţe (cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, atitudini)	Necesităţi	Recomandări

c) Dezvoltare cognitivă (nivel de achiziţii generale, percepere, orientare, atenţie, memorie, gîndire etc.)

Competenţe (cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, atitudini)	Necesităţi	Recomandări

d) Comportament socio-emoţional/relaţionare (competenţe sociale, afectivitate, emotivitate, nivel şi mod de relaţionare cu semenii, persoanele adulte)

Competenţe (cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, atitudini)	Necesităţi	Recomandări

e) Dezvoltarea comportamentului adaptativ (nivel de adaptare şcolară, socială, nivel de autoadministrare, influenţele de mediu asupra copilului)

Competenţe (cunoştinţe, capacităţi, deprinderi, atitudini)	Necesităţi	Recomandări

VII. Concluzie generală

Cerinţe educaţionale speciale (specificare): da ☐ nu ☐			
Forma de incluziune (specificare): totală ☐ parţială ☐ ocazională ☐			
Planul educaţional individualizat (specificare): da ☐ nu ☐			
Servicii de suport			
Servicii/forme de suport	**Activităţi/locul desfăşurării**	**Perioada**	**Specialist/Responsabil**
CDS (la clasă/CREI)			
Suport cognitiv (terapie cognitivă, meditaţii, suport în pregătirea temelor pentru acasă)			
Asistenţă psihologică			
Asistenţă logopedică			
Terapii specifice de dezvoltare (ludoterapie, kinetoterapie, ergoterapie etc.)			

Altele (asistent personal, alimentaţie gratuită, manuale etc.)			
Reevaluare: Planificată (perioada, data) □ La solicitare □		**Scopul reevaluării:**	**Domeniu/i de reevaluare:**

VIII. Recomandări

Specialişti implicaţi/părinţi	**Acţiuni/măsuri**	**Perioada pentru care se stabilesc**	**Responsabil de realizare**
Recomandări pentru cadrul didactic de sprijin			
Recomandări pentru cadrele didactice			
Recomandări pentru psihologul şcolar			
Recomandări pentru logoped			
Recomandări pentru alţi specialişti în terapii specifice de dezvoltare			
Recomandări pentru părinţi (necesitatea unui asistent personal, consultaţia medicului de familie, consultarea/evaluarea asistentului social)			
Recomandări privind pregătirea mediului fizic			

Anexa 9.

Formularul de evaluare a dezvoltării copilului utilizat în cadrul ședinței de evaluare prin cooperare

Notă: Toţi participanţii primesc acest formular în prealabil, îl completează înainte de şedinţă şi îl prezintă în cadrul ședinței de evaluare. Dacă o rubrică este greu de evaluat sau dacă conţinutul este neclar, aceasta poate să rămână necompletată. Acest formular rămâne în posesia fiecărui participant şi este returnat după şedinţă.

Numele elevului…….....……

Data şedinţei…….....……

Instrucțiune: Descrieți situaţia curentă din punctul Dvs. de vedere, utilizând descrierea domeniilor de dezvoltare analizate. Pentru fiecare domeniu bifați nivelul de dezvoltare a copilului, astfel încât 1 reprezintă nivelul slab, iar 5 este un punct forte.

	Domeniu de dezvoltare	Comentarii/ Notițe
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Nivelul general de învăţare** Copilul poate explora obiecte; ascultă, priveşte; imită/copiază; învaţă noi deprinderi; este atent; găseşte soluţii și le pune în aplicare; ia decizii.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Deprinderi de limbaj şi învățarea conceptelor** Copilul poate să-şi comunice experienţele şi sentimentele prin gesturi/simboluri/ cuvinte; face o conexiune între lucruri/oameni şi gesturi/simboluri/cuvinte.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Matematică** Copilul ştie diferenţa dintre numărul par şi impar, mic și mare, mult şi puţin; poate grupa sau aranja obiectele după anumite criterii, cum ar fi culoarea, forma etc.; poate face adunări și scăderi; recunoaşte	

	un tipar (model) atunci când lucrurile sunt aşezate într-o anumită ordine.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Îndeplinirea sarcinilor şi a instrucţiunilor** Copilul poate îndeplini sarcini simple (ex: să se încalţe, să îşi facă patul); planifică şi îndeplineşte activităţi complexe (ex: dă de mâncare animalului de companie, pune masa); îndeplineşte sarcini în colaborare cu alţi copii; se simte în largul său în activităţile cotidiene; îşi controlează comportamentul, îşi stăpâneşte sentimentele de bucurie şi frustrare.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Comunicare** Copilul poate să reacţioneze când i se vorbeşte/este abordat; poate stabili contactul vizual; înţelege ce comunică şi ce au în vedere cei din jur (prin gesturi/imagini/cuvinte/simboluri); reuşeşte să se facă înţeles prin intermediul comunicării verbale şi/sau nonverbale; poartă discuţii cu copiii şi cu adulţii.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Mişcare şi mobilitate** Copilul poate să îşi schimbe singur poziţia; stă aşezat pe podea; se târăşte, merge, aleargă, sare peste obstacole; imită, plănuieşte şi coordonează o serie de mişcări; imită, plănuieşte şi coordonează o serie de mişcări care implică folosirea muşchilor fini; foloseşte tacâmuri/creioane/periuţa de dinţi.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Autoîngrijire** Copilul poate să comunice de ce are nevoie cu privire la hrană, îmbrăcăminte, mersul la toaletă; mănâncă/bea cu ajutor sau de unul singur; se îmbracă; merge la veceu; are grijă de igiena personală; evită situaţii periculoase (cum ar fi incendiile, accidentele rutiere).	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Relaţii interpersonale** Copilul poate să facă cunoştinţă şi să menţină contactul; îşi arată aprobarea şi dezaprobarea şi răspunde la aprobarea şi dezaprobarea celor din jur; ştie ce să facă atunci când este prea aproape sau prea departe de un interlocutor; ştie să reacţioneze atunci	

	când cei din jur nu sunt de acord cu el; se împrieteneşte cu alţii şi menţine relaţia de prietenie.	
1/ 2/ 3/ 4/ 5/	**Activităţi recreative, odihnă şi viaţa în comunitate** Copilul poate să ia parte la viaţa de comunitate în cadrul familiei, alături de vecini şi în activităţile extra-familiale; ia parte la jocuri şi la alte activităţi din timpul liber; are propriile hobby-uri (pasiuni şi interese).	

Anexa 10.

Modele de fişe de caracterizare psihopedagogică a copilului/elevului

10.1. Fişa de caracterizare psihopedagogică a copilului/elevului

I. Date personale (preliminare)

Numele şi prenumele, data naşterii, locul naşterii, domiciliul actual, instituția frecventată

II. Mediul familial

Date despre părinți (vârstă, studii, ocupație);

Date despre fraţi, surori (vârstă, ocupaţie);

Date despre alte persoane care locuiesc împreună cu familia;

Condiţii de trai, condiţii materiale;

Relații interfamiliale etc.

III. Starea de sănătate

Starea generală a sănătăţii;

Aspecte medicale cu semnificație pentru procesul educațional.

IV. Performanța școlară şi preocupări

Performanța școlară (în cazul elevului);

Mediile generale din ultimii ani, disciplinele la care a obţinut notele cele mai bune/disciplinele preferate; disciplinele la care întâmpină dificultăți;

Preocupări extracurriculare, interese;

Factori care explică reuşita/nereuşita şcolară.

V. Date privind dezvoltarea psihică

Caracteristici de dezvoltare intelectuale - atenţia, inteligenţa, limbajul,

creativitatea etc;

Trăsături de caracter - sârguinţă, perseverența, inițiativa, responsabilitatea, organizarea eficientă a învăţării, disciplina în clasă, colegialitate, modestie, etc.;

Trăsături de temperament;

Extraversiune/introversiune;

Sensibilitate afectivă etc.

VI. Caracterizare generalizatoare

1. Nivelul pregătirii şcolare.
2. Nivelul inteligenţei.
3. Aptitudini sau interese specifice.
4. Trăsături de caracter mai pregnante.
5. Particularităţi temperamentale dominante.
6. Orientare şcolară şi profesională (aspiraţiile elevului, aspirațiile părinţilor legate de perspectiva copilului, opinii ale profesorilor).
7. Recomandări de ordin psiho-pedagogic (precizarea unor obiective educaţionale concrete şi a intervenţiilor educative oportune; nevoi de intervenție psihologică, psihopedagogică).

10.2. Caracteristica psihopedagogică a elevului (ei)

_____

numele, prenumele

1. Date generale despre elev: vârstă, dezvoltarea fizică, starea sănătăţii.
2. Caracteristica condiţiilor educaţiei elevului în familie, componenţa familiei, ocupaţia lor, condițiile familiale, regimul de zi al elevului, cercul de relaționare (prietenii), atitudinea familiei faţă de copil, educația acestuia.
3. Caracteristica generală a colectivului clasei, membru al căruia este elevul dat.
4. Atitudinea elevului faţă de grupul din care face parte, fenomenele social-psihologice pozitive/negative manifestate în colectiv.
5. Comunicabilitatea, atitudinea lui faţă de fenomenele social-psihologice negative din colectiv.
6. Interesele şi aptitudinile intelectuale ale elevului, convingerile lui.
7. Nivelul pretenţiilor şi autoexigenţei elevului, autoaprecierii.

8. Caracteristica aptitudinii cognitive a elevului, reuşita lui generală şi, în special, la obiectele preferate de el.
9. Particularităţile dezvoltării proceselor psihice.
10. Particularităţile sferei emoţional-volitive. Aptitudini generale şi specifice, cele mai pronunţate din ele: muzicale, artistice, matematice, organizatorice.
11. Temperamentul şi manifestarea anumitor particularităţi ale activităţii nervoase şi a proceselor psihice.
12. Trăsăturile de caracter, manifestate în atitudinea faţă de învăţătură, activismul etc.
13. Reușita școlară. Posibilele dificultăți întâmpinate în procesul de învățare.
14. Concluziile psihopedagogice: problemele ce se pun în faţa copilului, cadrului didactic, părinţilor, măsurile posibile de dezvoltare şi remediere a unor dificultăți stabilite etc.

Data ____ _____20
Semnătura

10.3. Fișa de caracterizare psihologică a copilului

Date generale despre copil

- Condițiile de trai;
- Relațiile din familie și atitudinea părinților față de problemele de educație ale copilului;
- Relațiile părinților cu cadrele didactice și implicarea lor în educația copilului
- Date semnalate de mama privind comportamentul copilului în familie și în afara familiei
- Date privind sănătatea și dezvoltarea fizică a copilului

✓ ***Particularități ale comportamentului***

- Adaptativ
- Probleme de comportament *(descrierea problemei, când apare, cum reacționează, cauza, strategii de dezvoltare)*

✓ ***Dezvoltarea comportamentului și activității intelectuale***

(ce ştie, cum foloseşte ceea ce ştie, cum rezolvă problemele, curiozitatea cunoaşterii, stilul de abordare şi metoda de învăţare, limbajul verbal şi nonverbal, cum înţelege cum analizează şi cum sintetizează, cum şi cât memorizează, cum ordonează datele.)

- ✓ ***De tip senzorial - motor:***

A. **De tip acţional obiectual sau verbal** (*detectare, identificare, recunoaştere, integritatea imaginii, raportul dintre imaginea perceptivă şi denumirea ei, perceperea relaţiilor interobiectuale, tipuri de percepţii predominante, spirit de observaţie, calităţi ale percepţiei speciale*)

B. **De tip reprezentativ simbolic**

- Caracteristici ale reprezentărilor *(volum, completitudine, claritate, intuiţie, stabilitate, generalizare, selectivitate, sistematizare)*
- Raportul reprezentare – acţiune – cuvânt:
- Tipuri şi forme specifice de reprezentări *(nivelul de organizare a activităţii mintale autonome, independent de prezenţa şi acţiunea directă a obiectelor externe):*
  - ✓ ***De tip noţional imaginativ***

Se vor avea în vedere particularităţile şi nivelul dezvoltării

- Limbajul *(verbal – nonverbal, normal sau cu deviere)*
- Gândirea *(concretă – abstractă, cum se manifestă, în ce contexte)*
- Imaginaţia *(reproductivă, creatoare, cum se manifestă)*
- Memoria *(de lungă durată, de scurtă durată, voluntară, involuntară, cum se manifestă)*
- Atenţia *(stabilă, instabilă, de lungă durată, de scurtă durată, se sustrage, se concentrează etc.)*
  - ✓ ***De tip acţional - verbal (verbalizează ceea ce face)***
- ✓ ***Dezvoltarea abilităţilor practice***
- Deprinderi, obişnuinţe uzuale
- ✓ ***Integrarea socio – afectivă a copilului şi însuşiri ale personalităţii***

Relaţii socio – afective şi voliţionale

Receptivitatea şi reactivitatea socio-afectivă *(cum comunică, cum relaţionează cu persoanele din jur, relaţiile cu ceilalţi copii şi cu adulţii, exprimarea relaţiilor, gradul de dependenţă / independenţă, autocontrolul, anxietatea, frustrarea, imaginea de sine, exprimarea emoţiilor şi a sentimentelor, etc.)*

- Reactivitatea emoţională *(adecvată, neadecvată situaţiei)*

- Reactivitatea afectivă complexă și de lungă durată *(emoții, sentimente)*
- Manifestarea și conținutul expresiei afective

Trăsături de caracter

- Atitudini față de activitate *(activitățile preferate de lungă durată sau ce solicită meticulozitate sau dimpotrivă)*
- Atitudini față de adult sau semeni *(respectuoasă, amicală, brutală, colaborativă)*

Trăsături de temperament

- Gradul de intensitate, echilibru și mobilitate al reactivității *(tipul de temperament ce-i corespunde)*

Indici de dezvoltare a sociabilității și a microrelațiilor de tip socio - afectiv:

- Gradul de integrare în colectivul grupei, grupului
- Gradul de afirmare al copilului în colectivitate (*stabilește relații de prietenie, dă și primește ajutor, manifestă indiferență, retragere în lumea sa, cum se adaptează la mediu, dacă mediul este potrivit pentru copil, nevoi, observare, adaptare la programul zilei.*)
- Receptivitatea și disponibilitatea de a stabili relații referențiale cu ceilalți copii
- Poziția și rolul copilului în grup *(liber, respins, acceptat)*
- Tipuri de relații *(de comunicare, de cooperare, de dominare)*
- Autonomie *(ce poate face în deservirea personal, mănâncă, se îmbracă, se dezbracă, face baie,)ace curățenie, ajută la treburile casnice, îngrijește de cineva, merge singur în diverse locuri, numără banii, îi împarte în sume mici, face cumpărături, își cere voie la prieteni, joacă etc.*
- Structurarea microgrupurilor *(de durată sau pe scurt timp, stabile – instabile)*

Concluzii cu privire la starea sănătății fizice și psihice a copilului

Recomandări

- Pentru copil
- Pentru familie.

Anexa 11.

Profilul de o pagină

1. Ce este important …

Această secțiune prezintă o listă cu ceea ce contează cu adevărat pentru copil din perspectiva lui (chiar dacă alții nu sunt de acord). Este detaliată și specifică. S-ar putea să includă următoarea informație:

- **Cine sunt cei mai importanți oameni în viața copilului**, modul în care își petrec timpul împreună
- **Activități și hobby-uri preferate, importante**, și cît de des acestea au loc, de exemplu, "jocul cu mingea, de îndată ce ajung acasă de la grădiniţă în fiecare zi'
- Orice rutine care sunt importante pentru copil, de exemplu, "îmi place să vin la grădiniţă mai devreme, astfel încât să am timp să mă joc cu Ionel"
- **Lucrurile care trebuie luate în considerație**, care poartă semnificaţie aparte şi sunt deosebit de importante pentru copil, de exemplu, "Nimeni nu ia lucrurile mele, fără a-mi cere voie'.

2. Ce îi place sau admiră

Această secțiune enumeră calitățile pozitive, punctele forte și talentele copilului

3. Cum să oferi suport...

Aceasta este o listă a modurilor de a oferi suport copilului la grădiniţă, a ceea ce este util și ce nu este în interacțiunea cu copilul. Poate include orice aspect specific, care să ajute să se evite comportamentele nedorite. Informațiile din această secțiune includ ceea ce este nevoie să se cunoască pentru a putea sprijini copilul dat.

Exemple:

- Laurei nu-i place să se facă comentarii pe seama sa.
- Ana nu se simte bine când se află în rândul de la fereastră și este multă lumină.
- Nelu este foarte sensibil la sunetul produs de cretă în timpul scrierii pe tablă.

Modelul schematic al Profilului de o pagină

Poză	**Ce îi place sau admiră**
Ce este important …	**Cum să oferi suport…**

Anexa 12.

Sociometria

Sociometria este o metodă ce se folosește la studierea relațiilor interpersonale în grupuri mici până la 30 persoane. Studiul sociometric are o triplă orientare:

- în primul rând, cunoaşterea de către educator/diriginte/psiholog a afinităţilor exprimate de membrii grupului şi implicit a relaţiilor din cadrul colectivului;
- în al doilea rând, o cunoaştere mai bună de către elevi a propriilor lor poziţii în grup
- (în cazul preşcolarilor - autocunoaşterea);
- în al treilea rând, îmbunătăţirea relaţiilor şi a climatului psihosocial a grupului şcolar prin acţiuni psihologice specifice.

Această metodă a fost propusă pentru prima dată de către psihologul american Dj. Moreno pentru determinarea particularităților relațiilor interpersonale. Unul din principiile sociometriei este confidențialitatea păstrării informației căpătate în cercetare.

Aplicarea acestei metode prevede câteva etape:

I etapă - în convorbirea cu copii li se explica cerințele și condițiile de petrecere a probei date

II etapă - copiilor li se propune în mod individual următoarea instrucţiune: Numeşte culoarea ta preferată. Comentează de ce îţi place. Alege o culoare din cele 8 de pe masă şi numeşte un copil din grupă, căruia ai dori să faci cadou această culoare. Motivează alegerea. (Se ia de pe masă culoarea aleasă şi se mai repetă condiţia. Se procedează respectiv până nu se fac 3 alegeri.)

Exemplu: 1. verde, Sandu, mă joc cu el cel mai mult, este bun la inimă, împarte cu mine jucăriile sale….

III etapă - Se întocmește sociomatricea - un tabel cu dubla intrare, în care membrii grupului sunt notați atât pe verticală, cât și pe orizontală cu numărul de ordine ales.

IV etapă - efectuarea analizei cercetării sociometrice.

Datele căpătate sunt supuse analizei și interpretării în felul următor:

1. Statutul sociometric. În dependență de numărul alegerilor pozitive sau negative copilul care a primit 5 și mai multe alegeri sunt ”Stele”, de la 3-4 alegeri – „Preferaţii”, de la 1-2 alegeri – ”Acceptaţii”, și (0) alegeri – „Respinșii/Omişii”.

Primele două grupuri formează grupuri favorabile după statut, al III-lea şi al IV-lea – nefavorabile după statut. Astfel s-a determinat pe cât de favorabil este statutul pentru fiecare copil în grup, adică pe cât doresc copiii să poarte relaţii între ei. De aici putem concluziona care este climatul emoţional al grupei pentru fiecare copil: el poate fi cald, favorabil sau rece, neacceptabil.

2. Nivelul relaţiilor favorabile în grupă dată s-a constatat în felul următor: pe cât suma indicilor 1 şi 2 (numărul de lideri şi preferaţi) este mai mare ca suma indiciilor 3 şi 4 (numărul acceptaţilor şi omişilor) cu atât nivelul este mai mare; dacă aceste sume sunt egale, nivelul se consideră mediu şi dacă suma grupului II este mai mare ca prima, nivelul este scăzut. Climatul în grupul dat de copii este favorabil, fapt ce desemnează că majoritatea copiilor se simt confortabil în relaţionare cu ceilalţi, satisfăcuţi în comunicare, acceptaţi de către colegi.

3. Coeficientul coerenţei (coeziunii) grupului din 4 niveluri se deduce din raportul sumei alegerilor reciproce şi a celor totale: ex. 14 * 100 / 93 = 15,05, adică am obţinut nivel scăzut

Nivelul I: 15-20% - nivel scăzut, nivelul II -21-30% - mediu, nivelul III – 31-40% şi nivelul IV – de la 40% în sus – cel mai înalt. Acest coeficient determină caracterul relaţiilor existente în grup. El poate demonstra coeziunea reală în grupul de copii, prietenia, ataşamentul, dar totodată şi dezmembrarea, de fapt, a grupului în mai multe subgrupe.

4. Coeficientul satisfacţiei interrelaţiilor stabilește gradul de satisfacție al copiilor în cadrul relaţiilor construite. El a fost calculat din raportul procentual dintre numărul copiilor cu alegeri reciproce şi numărul total de copii. Indicii normativi: I- de la 33% în jos; II-34 -49 %; III – 50 -65%; IV –

de la 66% în sus. (Exemplu: 12 copii cu alegeri reciproce (* 100) / 25 numărul de copii din grup =48% nivelul II, adică în acest grup de copiii construirea relaţiilor de prietenie se află încă la o etapă incipientă, ce dovedeşte că relaţiile sunt încă instabile, de scurtă durată).

5. Indicele izolării depistează direct pe cât de reuşite s-au dovedit a fi eforturile de coeziune a grupului. Dacă în grup copiii nu sunt izolaţi sau numărul lor atinge 5-6%, atunci acesta se consideră favorabil. Dacă indicele este 15-25% - mai puţin favorabil. Deci, acest rezultat denotă conţinutul activităţilor educative.

Anexa 13.

Proba de determinare a stilului de comunicare didactică

(Sursa: https://kopilkaurokov.ru/klassnomuRukovoditeliu/testi/tiest-stil-piedaghoghichieskogho-obshchieniia)

Instrucțiune: Vă rugăm să răspundeți la următoarele întrebări, selectând versiunea care vă caracterizează în cea mai mare măsură.

	Item	**Răspunsuri**					
		a		**b**		**c**	
1	Credeți că un copil ar trebui:	să vă împărtășească propriile gânduri, sentimente		să vă comunice selectiv, doar ceea ce vrea		să nu împărtășească cu Dvs. propriile gânduri și sentimente	
2	Dacă un copil a luat jucăria cuiva fără permisiune:	vorbiți în mod confidențial cu el și îi oferiți posibilitatea de a decide singur cum procedează		nu vă implicați, pentru că credeți că copiii își vor soluționa în mod independent propriile probleme		Anunțați ceilalți copii despre fapta comisă și îl forțați să returneze ceea ce a luat, cu scuzele de rigoare	

3	Cum veți proceda în situația în care unul dintre cei mai activi și indisciplinați copii a realizat pentru prima dată, cu mare grijă și atenție, sarcina?	Îl veți lăuda și veți demonstra celorlalți copii produsul muncii sale		Vă veți arăta interesat, încercând să aflați care sunt cauzele acestei reușite		Îi veți reproșa: ”Poți când vrei”	
4	Cum veți proceda în situația în care un copil, intrând în grupă, nu se salută?	Veți insista să se salute		Îl veți ignora		Veți începe să comunicați cu el, fără a vă axa pe situația respectivă	
5	Ce veți prefera să faceți în situația în care copiii din grupa Dvs. lucrează în liniște asupra unei sarcini?	Veți observa cu atenție și calm modul în care copiii comunică și lucrează		Vă veți implica să ajutați, să sugerați o idee, să faceți o observație		Vă veți ocupa de propriile sarcini	
6	Alegeți unul dintre următoarele argumente, cu care credeți că sunteți de acord:	Emoțiile și trăirile copilului sunt încă superficiale și trecătoare, din care cauză nu trebuie luate prea în serios		Emoțiile și trăirile copilului sunt factori importanți, prin intermediul cărora se		Emoțiile și trăirile copilului sunt uimitoare și extrem de importante, de aceea trebuie abordate cu	

				poate preda și educa		multă grijă și tact	
7	Atitudinea Dvs. de pornire în lucrul cu copiii se poate caracteriza astfel:	copilul este o ființă neputincioasă, lipsită de experiență și doar un adult poate și trebuie să-l învețe și să-l educe		copilul are multe oportunități pentru a se dezvolta, iar adultul îl poate ajuta prin a-i oferi cât mai multe posibilități de implicare		dezvoltarea copilului reprezintă un proces mai puțin controlat, aflat, în mare parte, sub influența eredității, familiei, de aceea cel mai important este să fie hrănit, să crească sănătos și să asculte	
8	Care este atitudinea Dvs. față de activismul copilului?	Pozitivă, deoarece credeți că o dezvoltare armonioasă nu este posibilă fără mișcare și implicare		Negativă, deoarece adesea interferează cu instruirea și educația planificată și bine intenționată		Pozitivă, dar numai atunci când activismul copilului este controlat de către cadrul didactic	

9	Cum procedați în situația în care copilul nu dorește să finalizeze sarcina, sub pretextul că a realizat-o acasă?	Veți fi de acord cu el		Îl veți impune să finalizeze sarcina		Îi veți propune să finalizeze sarcina	
10	Alegeți unul dintre următoarele argumente, cu care credeți că sunteți de acord:	Copilul ar trebui să le fie recunoscător adulților pentru grija pe care i-o poartă		Dacă un copil nu este conștient și nu apreciază grija adulților față de el, aceasta este problema lui, va crește și va regreta		Cadrul didactic trebuie să le fie recunoscător copiilor pentru încrederea și dragostea lor	

Prelucrarea datelor:

Răspuns	**Punctajul pentru fiecare item**									
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
a	2	3	2	2	3	1	2	3	1	2
b	3	1	3	1	2	2	3	1	2	1
c	1	2	1	3	1	3	1	2	3	3

Stiluri stabilite:

25-30 puncte – manifestă tendință către stilul democratic
20-24 puncte – manifestă tendințe către stilul autoritar
10-19 puncte – manifestă tendințe către stilul liberal.

Anexa 14.

Fișa de observare a lecției (modelul Evaluarea calității lecției)

Disciplina
Tema lecţiei/ conţinutul activităţii
Calificativul acordat

	Observaţii				
	Foarte bine	**bine**	**satisf.**	**slab**	**Foarte slab**
I. CALITĂŢI PERSONALE ŞI PROFESIONALE					
1. Raportul cu elevii					
2. Atitudinea în clasă					
3. Vocea					
4. Cunoştinţe de specialitate					
II. PLANIFICAREA LECŢIEI					
1. Claritatea obiectivelor					
2. Selectarea şi înlănţuirea materialului					
3. Alegerea materialului auxiliar					
4. Echilibrarea activităţilor					
5. Anticiparea dificultăţilor					
III. DESFĂŞURAREA LECŢIEI					
1. Folosirea materialului					
2. Capacitatea de a utiliza materialul auxiliar					
3. Tehnici pentru întrebări şi răspunsuri					
4. Claritatea explicaţiilor şi a instrucţiunilor					
5. Ritmul şi încadrarea în timp					
6. Realizarea obiectivelor					

IV. MANAGEMENTUL CLASEI					
1. Organizarea clasei					
2. Implicarea elevilor					
3. Organizarea activităţilor					
4. Corectarea greşelilor					
5. Monitorizarea lucrului					
6. Timpul/ durata cât a vorbit profesorul					
7. Gesturi şi mişcări ale profesorului					
8. Capacitatea de a menţine disciplina					
9. Evaluarea performanţelor elevilor					
10. Altele					